Otto M. Møller

Guld og ære

Otto M. Møller

Guld og ære

eBibliotek 1800

2024

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Otto M. Møller: *Guld og ære* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Otto M. Møller: *Guld og ære* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

General Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We*

believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

Første bog

I

Den sædvanlige flok nysgerrige, der hører med til et københavnsk kirkebryllup, havde en sludfuld novembereftermiddag hen ad aften samlet sig uden for Helligåndskirken. Brudgommens gamle vaskerkone, madam Ludvigsen, stod i en klynge af ventende tilskuere og fortalte om og om igen til hvemsomhelst, der gad høre hende, at det såmænd var den unge "polletekniske" kandidat Poulsen, der holdt bryllup med manufakturhandler Lindbergs datter – ja det var virkelig.

De havde da været forlovet i flere år – allerede mens han gik og læste; det vidste hun, madam Ludvigsen, god besked med, skønt ingen den gang skulle vide det. Men hun havde nu sin gang så mange steder, så man fik jo immer noget at høre. Men nu skulle han da være "kemikker", eller hvad de nu kaldte det, på en "postelinsfabrik", eller det nu var en glasmagerfabrik, helt nere på landet på den anden side Køje, hvor det nu var. Og det var såmænd bare 800 kroner og fri bolig, de giftede sig på, og det var ikke meget for bedre folk, især hvis der kom mange børn; og han, Lindberg, *hendes* far, havde såmænd ikke mere, end at han selv lige kunne klare sig, så det var ikke meget, de kunne få fra den kant. Men hvad skulle man sige til det i sådanne tider? – enhver havde jo sit læs at trække.

Hun, madam Ludvigsen, vidste nok, hvad det ville sige at stå på bar bakke og slide i det for føden, især når man havde en mand, der immer ville på Bumlenberg og drak hver skilling op, han fortjente, og der så var tre ukonfirmerede børn, og den store tøs kom hjem hver anden måned, når hun ingen

kondition havde, og la' sin mor til byrde. Og derfor måtte hun stå i vaskebaljen fra den tidlige morgen til den sode sengetid, og endda var det hverken til det hele eller det halve, så hun vidste nok, hvordan tiderne var …

Madam Ludvigsen var her kommet ind på sit yndlingstema: hendes huslige bekymringer og de frygtelige tider, set i gensidig belysning, og hun fik da heller ikke stands på sig, før brudeparret kom ud fra kirken, hvad der medførte almindelig trængsel og skubben til hinanden for at få et glimt af bruden at se.

Det var en lille let skikkelse, helt i hvidt. Ansigtet fint uden egentlig at kunne kaldes smukt: øjnene gråbrune og levende; læberne noget blege, men kønt formede og med et smil, der klædte godt. Idet hun kom ud af kirken og blev den sammenstimlede flok va'r, kom der en smule rødt i kinderne: men hun lod sig ikke forbløffe, og der var endogså lidt af en skælm i det blik, der tilfældigt strejfede madam Ludvigsen.

Han var knapt et halvt hoved højere; velbygget uden at være nogen egentlig kraftig skikkelse. Lyst fuldskæg og hår og et kønt, mildt ansigt med et skær af lykke over sig. Man var enig om, at det var et meget pænt par.

Idet han hjalp hende op i vognen, sneg han sig til i smug at trykke hendes hånd. Hun gengældte trykket, og uden at slippe hans hånd trak hun ham ind efter sig. Så smækkedes døren i, og vognen satte i fart ned ad gaden.

Flokken skiltes, nøjsom tilfreds med det glimt, man havde fået at se af brudeparret. En ung pige blev stående på hjørnet og så efter vognen: om det havde været hende!

2

Erik Poulsen var søn af en mindre i københavnsk håndværksmester. Han var blevet holdt i en god skole, men da han hverken havde vist særlig flid eller røbet ualmindelige evner, blev han straks efter konfirmationen sat i smedelære på en maskinfabrik.

Dette var imidlertid noget, der aldeles ikke behagede ham: den smudsige arbejdsdragt, det hårde arbejde, den hundsende behandling var ham inderlig imod. Han havde altid haft noget vist aristokratisk ved sig i sind og tænkemåde. Og en levende, ubunden fantasi havde allerede fra hans tidligste år foremalet ham en ganske anden fremtid end den, man i reglen opnår ved at hamre på jern og nitte metalplader sammen.

Havde han bare vidst, i hvilken retning han skulle søge det store, han fra naturens hånd var bestemt for! Men det var netop ulykken, at herom kunne han ikke blive enig med sig selv. Når han om aftenen kom tidligt i seng, lå han, trods sin træthed, i timevis og fantaserede, – lutter gyldne fremtidsdrømme, og hver aften en ny og forskellig. Han var med i et stort felttog for Slesvigs generobring, og det var på ham, dets heldige udfald i væsentlig grad kom til at bero; bestjernet og beundret holdt han i spidsen for hæren sit indtog i København, nådig vedkendende sig sine fordums kammerater på fabrikken, for trods sin storhed var han ikke blevet stolt. Eller en anden aften gjorde han den store opdagelse af dampmaskinens afløser, det i kraft af sig selv arbejdende *perpetuum mobile*. Han førte selv prøvelyntoget med de kongelige herskaber fra København til Korsør og tilbage i løbet af en time eller så. Alverdens stater

afkøbte ham opfindelsen, og hundred gange millionær triumferede han som den, der var nået ærens top. Eller han gik over til katolicismen og blev hurtigt abbed, kardinal og tilsidst pave, der ved et besøg satte sin hjemstad, København, på den anden ende. Eller han blev en stor kunstner, den anden Rafael, med laurbærkrans om panden. Eller han drømte sig som Cæsar eller som Napoleon, kun uden et Waterloo og St. Helena.

Men om dagen måtte han holde arbejdets slid ud. Overfor faderen havde han engang ladet falde antydninger om, at det smederi holdt han ikke af; han kunne have været meget mere flittig og fremmelig i skolen, om han rigtig havde taget sig det over; det havde været meget bedre, han var kommet til at studere. Men på det punkt kendte faderen ingen given efter: hvad man engang havde begyndt på, det førte man til ende, om det så var én aldrig så meget en lede!

Og så kædede dag sig til dag, langsommeligt men ustandseligt. Dagene blev til uger og måneder og år, og en skønne dag var der et ungt menneske ved navn Erik Poulsen, der havde stået sin læretid ud.

"Se så!" sagde den gamle Poulsen – *nu* kunne de tale om sagerne. Når man ikke var mere end atten år, havde man endnu fremtiden for sig!

Værkføreren på fabrikken mente at have opdaget noget mekanisk talent hos Erik, og efter nogen snakken frem og tilbage blev det bestemt, at han skulle være polytekniker og tage eksamen som mekaniker. Det var jo dog, mente han selv i stilhed, altid et skridt hen imod *perpetuum mobile*'et.

Efter at have læst matematik et års tid kom han så ind på læreanstalten, men det varede ikke længe, før kemien, han lærte

dér, optog al hans interesse. For første gang stod han overfor en virkelighed, der opfyldte ham ganske: der var ikke tale om andet: kemi, og ikke mekanik, måtte være hans hovedstudium.

Faderen måtte tilsidst give efter, skønt han fandt dette studium betydelig mindre praktisk. "Hvad fa'en skulle det føre til?" Men da sønnen absolut *ville*, lod han "fyren" råde.

Nu tog Erik fat med iver og lyst; i laboratoriet var han ret på sin hylde, og hans lærere betragtede ham som en lovende ung mand, skønt han sløjede en del af på de andre fag, der ikke i samme grad optog hans interesse. "Pokker med det", sagde professor Dickmann, læreanstaltens direktør, – "vi lever jo i specialiteternes tidsalder!"

Men allerede året efter at Erik var kommet pas læreanstalten, døde hans fader (moderen var død, allerede mens han var dreng), og dette forårsagede en midlertidig afbrydelse af hans studium. Nu var det ikke sikkert, der blev råd til at studere. Faderen havde som så mange små mestre levet fra hånd og i mund, og det var ikke mange hundrede kroner, der blev tilovers til Erik.

Hans formynder, en gammel læderhandler, ville, at han igen skulle til ambolten; men hertil sagde Erik et resolut *nej* – koste hvad det ville. Han var ikke for intet blevet tvunget gennem den hårde læretid: den havde modnet ham til en karakter og givet ham vilje og evne til at sætte igennem, hvad han alvorligt havde sat sig for. Trods formynderens ilde spådomme og misbilligende rysten på hovedet tog han fat igen med forstærket iver: han vidste, det gjaldt enten-eller.

Halvandet år efter var den lille kapital opbrugt. Han blev nødt til at se sig om efter noget arbejde for at kunne leve, og

efter forgæves at have søgt matematiktimer ved skoler måtte han være glad ved at få plads ved et galvanoplastisk etablissement, skønt arbejdet her kun levnede ham ringe tid til at passe sine studier; han måtte endog et helt semester blive borte fra læreanstalten.

Men i den tid, der levnedes ham: aftenerne og søndagene, studerede han på egen hånd. Det var trange dage; der var ikke råd til middagsmad hver dag, for han måtte have bøger og instrumenter, siden han ikke havde tid til at møde på laboratoriet. Men han blev båret oppe af et dristigt, ungdommeligt håb: det skulle lykkes ham at gøre en opdagelse, der med ét slag kunne bringe ham på fode igen. En dag gav han sin sidste krone ud for at kunne eksperimentere med en kromforbindelse; han manglede smør på brødet den aften, men det brød han sig ikke om; det var hændet ham før. Det meste af natten gik med eksperimenteren og en sulten mave, – opdagelsen var så nær, syntes han … så sprang retorten for ham, og alt håb var ude for den gang.

Det gik ikke bedre de følgende dage; opdagelsen ville ikke komme. Der manglede endnu lidt for ham i at blive en anden Berzelius eller Scheele. Men så kom det på anden måde:

Professor Dickmann var ked af, at den flinke elev ikke mødte på læreanstalten; han skaffede ham et stipendium på nogle hundrede kroner i tre år, og dermed var al sorg slukket. Erik Poulsen sagde farvel til galvanoplastiken og holdt på ny sit indtog på læreanstalten.

3

Stud. polyt. Erik Poulsen boede på en fjerde sal i Møntergade. Det var et lille hummer, han havde, hvor der ikke var plads til stort mere end en seng, et bord og en reol. Henne ved vinduet, hvor han havde sin arbejdsplads, var der kun udsigt til genbohusenes skidengrå facader og et stykke himmel, hvor solen viste sig et øjeblik sent på eftermiddagen. Men der var længe lyst der oppe, og han kunne endnu skimte bogstaverne i sin bog, når gaden der neden under allerede lå i mørke, og man begyndte at tænde gaslygterne.

Erik var nu snart fire og tyve år, og det skulle ikke gerne vare længe, før han kunne tage sin eksamen. Han vidste med en god samvittighed, at han havde hængt dygtigt i. Så han nok måtte kunne "gå op" et års tid før man i reglen plejede det.

– – – Det var en tidlig forårsmorgen sidst i maj. Erik sad allerede på sin plads ved vinduet, fordybet i den organiske, kvantitative analyse. Fra genbohusets facade, som morgensolen badede i sit stærke lys, reflekterede et vindue solstrålerne ind på hans bord og på de i vindueskarmen opstillede reagensglas og kogeflasker.

Han løftede et øjeblik hovedet og missede over mod det stærke lys, der generede ham. Men med ét fangedes hele hans opmærksomhed, pludselig og uventet, så det næsten gav et sæt i ham.

Der ovre ved vinduet, halvt skjult bag et gardin og nogle potteplanter, men ikke desto mindre i fuldt sollys, stod en ung pige i morgendragt. Hun havde set over på ham, for i samme nu som han løftede hovedet, mødtes deres blik for et enkelt

sekund. Det var et lille fint ansigt, indrammet af et af solen gyldnet hår, og med et mildt, kønt øjenpar, hvis blik straks, en smule forvirret, søgte videre langs husrækken, hvorefter skikkelsen atter forsvandt i værelsets mørke.

Han blev siddende en stund i samme stilling, stirrende på vinduet, hvor han havde set hende. Det havde taget ham med en egen magt, dette pludselige syn; han begreb ikke hvorfor eller hvorledes. Var det det strålende sollys eller den tidlige morgen, hvor sanserne er mest modtagelige for indtryk, eller var det noget indeni ham selv, der forårsagede det?

Han havde aldrig før lagt mærke til, hvem der boede overfor ham; det havde interesseret ham så lidt, og han havde haft så lidt tid. Og de unge piger overhovedet – det var gået ham lige så med dem. Et glimt i forbiilen, på afstand – undertiden et glimt af noget varmt og strålende, det var så at sige alt. Og nu sad han dér i sin stue, og det varme og strålende trængte med ét ind til ham, så han følte sig underligt betaget og blød om hjertet, uden at han ret vidste at give sin følelse navn.

Det slog ham, hvor forskellig han i grunden måtte være fra sine jævnaldrende. Det skortede ham ikke på følelse eller fantasi – tværtimod. Men en altbeherskende ærgerrighed og den deraf følgende utrættelige higen mod et bestemt mål under trange kår, der ikke lod ham én overflødig øre i lommen, havde sat sit særlige præg på ham, mens han på den anden side, netop i kraft af sin overstrømmende indbildningskraft, var barn nok til helt at kunne optages af drømmende forestillinger. Men nu med ét var det, som om den kærlighed, han havde agtet så lidt, af sig selv kom ham nær; der var noget frodigt og livskraftigt, der tilsyneladende helt umotiveret på én gang vaktes til live i

ham, – noget frisk og jublende, der denne morgenstund fik ham til at føle, at det var forår derude, at solen skinnede, og at der stod fuglekvidder i den snævre, snavsede gade.

Han vendte sig atter til bogen, men mellem linjerne strålede der sol, så varm og skær, og lyste der øjne, der vinkede og drog. Den hos ham altbeherskende fantasi havde fået et stød i ny retning. Hvert øjeblik måtte han løfte hovedet og se over på genbohuset. Og da han kun så det tomme vindue og den kedelige skidengrå mur, blev han utålmodig; han ville, *måtte* se det syn endnu en gang.

Endelig! Der sad hun ved vinduet med sit håndarbejde. Han kunne kun se hendes nakke, der nu og da bevægedes lidt, men del var nok. Det beroligede og dæmpede, alt som det på samme tid ildnede og satte feber i ham. Han fik som en slags medlidenhed med sig selv: han kendte ikke en eneste ung pige, – erindrede det i ethvert fald ikke; – denne var den første, og hende havde han ikke set før nu og vidste ikke engang, hvem hun var, eller hvad hun hed!

Der kom ny dage og med dem et nyt liv. Han kunne sidde om morgenen og længes: han måtte se et glimt af hende, før han tog fat på sin bog. Og når han gik på læreanstalten, var hans sidste blik til hendes vindue ligesom hans første, når han kom hjem. Det hændtes, at han, når han så hende stå der ovre ved vinduet med hat og overstykke på, rede til at gå ud, selv greb sin hat og ilede ned ad trapperne for at kunne møde hende på gaden, – mere faldt ham ikke ind –, og så gik han atter op til sin bog, glad og fornøjet over det lidet, han havde opnået.

Hun på sin side var ikke blind for den opmærksomhed, hun havde vakt hos ham, og af hans hele adfærd gættede hun sikkert tilnærmelsesvis arten af hans følelser: det følte han sig i hvert fald selv overbevist om. Der kom som en stille forståelse imellem dem; det blev så afgjort og vist, at de hver morgen måtte se hinanden ved vinduet, skønt de ikke engang tænkte på så meget som at nikke til hinanden. Men alligevel syntes han, det var, som hun sagde: Godmorgen, her er jeg. Men bliv bare ved at være flittig! – og han svarede i sit stille sind igen: vær bare rolig, det skal jeg nok!

Sådan gik sommeren, og efteråret stod for døren.

En eftermiddag, da Erik kom hjem fra læreanstalten og som sædvanlig så over til genboens, opdagede han i et vindue en plakat, på hvilken der stod: *Værelse til leje*. I samme øjeblik som det blev ham klart, at værelset hørte til *hendes* lejlighed, var hans første tanke: *bare jeg turde!* og hans næste den, at han *måtte*, for han følte noget som skinsyge ved tanken om, at en anden skulle have lov til at drage ind der og bo i hendes umiddelbare nærhed dag ud og dag ind, se hende og måske tale med hende. Men alligevel kunne han ikke ret tage sig sammen til at vove det afgørende skridt. Sæt, hun nu selv lukkede ham op! Hvad ville hun tænke? Hvorledes ville hun optage det? Å, bare, bare han vidste, om han turde!

Han sov uroligt den nat. I drømme forhandlede han med sig selv, om han skulle eller ikke. Og hver gang kom han til det afgørende resultat, at han *måtte*. Men om morgenen var han lige vidt endda!

Han åbnede sin bog og ville læse. Men det var ham umuligt at samle tankerne. Han ville slet ikke se over til vinduerne og

kunne dog ikke lade være. Det var en ligefrem pine. Sæt han nu ikke gik der over og så måske kom til evigt at fortryde det!?

Op på formiddagen kunne han ikke holde det ud længere. Han tog sin hat og gik derover, frygtsom og med bankende hjerte, som om det var noget forbryderisk, han ville begå, og frygtede for at blive grebet på fersk gerning. Det var ham en lise, at hun ikke lukkede ham op.

Men da han så stod der i stuen, hvor hun sad på sin sædvanlige plads ved vinduet og næppe løftede hovedet, da han mumlede et goddag, var det atter rent galt. Han var så skamfuld og forvirret, at han knapt kunne få sit ønske om at leje værelset stammet frem. Og han prisede i sit hjerte fru Lindberg, der tog det så naturligt og ligefremt, sikkert uden at ane uråd.

Der var ikke det mindste i vejen for, at han kunne få værelset: hun havde så tit talt til sin datter om den flittige student derovre, der altid hang over sine bøger, og var glad over at kunne få et ordentligt menneske til logerende. Tiderne var så knappe, og da hendes søn, der havde haft værelset, nu var rejst til Sydamerika for at gøre sin lykke, var hun blevet enig med sin mand om at leje værelset ud. Deres logerende skulle blive betragtet, som om han hørte til familien, når de vidste, at han var et pænt menneske – –.

Erik gik betydelig mere let om hjertet ned ad trapperne, end han var gået op. Men dog pinte det ham, at han ikke vidste, hvordan hun optog sagen. Hun havde knapt nikket, da han sagde farvel, og ikke et øjeblik løftet blikket fra sit håndarbejde. Hun måtte ikke misforstå ham og udtyde hans adfærd som påtrængenhed, – ikke for alt i verden! – –

Kort efter flyttede han ind i sit ny værelse.

4

Det var et nyt liv, der åbnede sig for Erik Poulsen.

Lindbergs var jævne borgerfolk, der sad temmelig småt i det: men det var en rar, hyggelig familie, hvor Erik befandt sig vel. Fru Lindberg var en godmodig kone, hvis horisont ikke gik synderlig ud over det huslige område, og Lindberg, der for øvrigt altid var i sin forretning til sent på aftenen, var en mindre, ofte bekymret handlende og ikke mere; men det var brave, godhjertede mennesker, der førte et godt familieliv.

Datteren blev Erik i begyndelsen ikke rigtig klog på. Var det den samme, han om morgenen havde set ved vinduet? Eller var hun vred på ham, fordi hun fandt hans adfærd påtrængende? Hun syntes forsætligt at undgå ham; han turde ikke tale til hende, og hun åbnede ikke munden til ham; han blev helt mismodig og forsagt.

Men når han nu og da en aften sad inde hos familien, der gæstfrit havde bedt ham komme ind hos sig så ofte, han ville, var det ham dog en fryd i smug at betragte hende, som hun sad der i lampelyset med hovedet bøjet over håndarbejdet, og de kønne, flittige fingre trak nålen ind og ud gennem tøjet. Og når hun sagde ét eller andet, lyttede han anspændt efter hver eneste lille betoning, og gik hun hen over gulvet, fulgte hans blik hver eneste lille bevægelse af hende. Han var for naiv til at tænke på at lægge skjul på sin beundring eller holde sit blik tilbage.

Blot han vidste, hvad hun tænkte om ham! Dette holdt han ikke ud i længden. Men den art energi, han var udrustet med, slog ikke til her: de hundrede gange besluttede han at tage mod til sig og frejdigt spørge hende, om hun ikke syntes om, han var

kommet, for hun vidste jo godt, det var for hendes skyld! Og hver gang svigtede modet ham. Hendes nærhed slog hans tunge med lamhed.

Endelig fandt han på en udvej. Han havde en anelse om, at det var hende, der ryddede op på hans bord og tørrede af, når han var på læreanstalten. Og så skrev han en dag på en stump papir de par ord:

"Måtte jeg ikke være kommet??"

Han lagde det, inden han gik, på sit bord således, at hun måtte se det. Og hun måtte også kunne forstå det – og svare ... om hun da værdigede ham et svar.

Den dag var han ikke den opmærksomme tilhører ved forelæsningerne som ellers. Han kludrede i differentialregning og kendte ikke formlen for oxalsyre. Bedst som han stod og vejede et filter, havde han nær smidt det hele: *sæt hun holdt af en anden!* Tosse, han var, at den tanke ikke før var faldet ham ind! Der havde han naturligvis forklaringen. Og dog –! Nej, det kunne, det måtte ikke være sådan. Han vidste hverken ud eller ind.

Øvelserne var næppe til ende, før han skyndte sig hjem – næsten løb. Hans hjerte bankede heftigt, mens han tog trapperne i spring. Og da han forpustet stod i sit værelse, gav han sig ikke tid til at tage overtøjet af, men snappede papirlappen, der lå, tilsyneladende urørt, på samme sted. Intet svar?! Han vendte papiret... Jo, der stod noget i det ene hjørne, så fint at han næppe kunne skimte det i halvmørket – der stod ... der stod med små bitte, bitte blyantsbogstaver et

"Jo!"

Han smed sig ned i stolen og trak vejret dybt efter den voldsomme spænding. Han kunne gerne have givet sig til at græde – af lykke. Å, om hun havde været der i dette øjeblik!

Der lød skridt ude i korridoren. Han fo'r op. Han kendte lyden af hendes trin. Hun kom fra køkkenet og gik ind i dagligstuen. Han kunne ikke andet, han måtte der ind.

– – – Hun var ene.

Men da han ville sige noget, kunne han dog ikke få ordene frem. Uvilkårligt rakte han hende hånden, og hun tog imod den. Et fast, djærvt håndtryk, og så var han ude af døren igen!

Nu var det afgjort, om det ikke havde været det før: eksamen til næste sommer og med første karakter!

5

Rønninggårds glasværk og porcelænsfabrik var beliggende i en af Sydsjællands smukkeste egne ved bredden af den henved tusind tønder land store Rønninge mose, der strakte sig mod syd, næsten så langt blikket nåede. Til de andre sider var fabrikken omgivet afvekslende af skov og høje bakker, der ligesom gennede den øvrige verden bort og kun ved et par smalle skovveje tilstedede forbindelsen med den.

Og som den lå lunt gemt der nede i dalen ved mosedraget, var fabrikken selv en lille verden for sig, eller i det mindste en hel lille by. Yderst lå i en halvkreds arbejderboligerne side om side, den ene lignende den anden på et hår, og hver med sin lille stump have. Så kom direktørboligens røde teglstenstag midt i en frodig, vidtstrakt have, og så begyndte den egentlige fabrik med sit virvar af bygninger: glaspusteriet, lagerbygningen, sliberiet, materialbygningen, kontorbygningen, porcelænsbrænderiet osv. – over hvilke ragede en mangfoldighed af skorstene i vejret, der til alle døgnets tider udsendte lange, bølgende røgstrimer.

I en fløj af den to etager høje kontorbygning, umiddelbart ved direktørboligen, lå oppe på første sal den for fabrikkens kemiker bestemte lille tre værelsers lejlighed – eller rettere: den bestod af to værelser og et lille "hul" ved siden af køkkenet. Vinduerne var små, og der var dygtig lavt til loftet, men ikke desto mindre havde Erik Poulsen og hans unge hustru fået indrettet sig det ret hyggeligt. Mere end sovekammer og dagligstue, der tillige måtte være spisestue og studereværelse havde de rigtignok ikke kunnet få det til. Men det gik dog,

eftersom de var ene to og mindst af alt tænkte på at give større middagsselskaber,

De havde boet der et par måneder, og man var allerede kommet et stykke ind i det ny år. Det var streng vinter; om natten frøs det hen imod en halv snes grader, og selv ved middagstid ville vinduerne ikke rigtig tø op. Men inden for var det desto hyggeligere, for dér ved mosen var der god tid på dejlige tørv, så man behøvede ikke at spare.

Især om aftenen havde de det rart, når arbejdet for den dag var forbi, og han havde fået sin slåbrok på og den lange pibe tændt, mens hun havde et eller andet lille arbejde at sysle med. Hele dagen igennem længtes de begge efter disse aftentimer, og for at få tiden, når de ikke var sammen, til at gå så meget desto hurtigere, hang de begge i med arbejde hver på sin vis. Det var endnu så nyt at være gift og have fælles hjem, og tit, når det endelig blev sengetid, og de brød op, kunne han snappe hende i sine arme, svinge hende og sig selv rundt på gulvet og forsikre, at han var det lykkeligste menneske under solen, hvad der regelmæssigt fremkaldte en protest fra hendes side om, at den bestilling måtte de i ethvert fald være to om!

Mange gange, når hun ikke i øjeblikket kunne finde på noget at tage sig for, og hun ikke længere kunne udholde at være alene, kastede hun et sjal om sig og løb over til ham i laboratoriet, der lå i bygningens anden fløj. Det morede hende at se ham stå der i bluse og med stort forklæde for og laborere. Hun var højtideligt vidne til, hvorledes han analyserede kaolinen, undersøgte de forskellige blandingers smeltelighed eller nøjagtigt tilberedte farvemasser til indbrænding på glasset eller porcelænet. Og når hun da viste sig alt for tykhovedet over

for de mærkelige ting, hun så ham foretage sig, benyttede han lejligheden til at holde et populært foredrag om kemiens grundsætninger, hvilket dog i reglen, inden han kom til ende med det, afbrødes med et kys og en lille trippevals.

Men for resten var der virkelig hyggeligt dér i laboratorieværelset. Der var ganske anderledes højt til loftet end hjemme i deres lejlighed, og vinduerne var brede og lyse. Til højre stod ovnen, hvor der stadig buldrede en rask ild, samt et skab med instrumenter; til den anden side hylder med kemikalier i alle farvenuancer og midt for vinduerne et fældigt bord, hvor reagensflasker og apparater flød om i broget uorden, op over hvilket den fine analytiske vægt i sin glaskasse ragede som en aristokrat blandt lutter pøbel.

– – Å, livet var ikke så helt bagvendt endda, det måtte han, Erik Poulsen, rigtignok bekende; han havde allenfals ikke grund til at beklage sig.

Når alt kom til alt, havde skæbnen begunstiget ham som få; han var kommet netop på den vej i livet, hvor han hørte hjemme; alle magter havde været ham nådige, – om det så var modgangen, så følte han, hvad han skyldte den.

– Sin hustru ville han nu slet ikke tale om; i så henseende havde han været rent urimelig heldig. Hvilken ung pige, mente han, ville have jublet ved tanken om at skulle bo på en ensom fabrik ude på landet uden omgang med andre mennesker – kun med *ham*? Og hvem var så ren og trofast og så uegennyttig og fornøjet med lidt som hun? … Å, han havde været så bange for, at de 66 kroner om måneden ikke skulle slå til! Hvor havde hendes fader ikke vredet sig ved at give sit samtykke til brylluppet, fordi han mente, det var for lidt at gifte sig på … Og

nu lagde de ligefrem penge op! Han ville nok se den, der kunne gøre hende det kunststykke efter, sådan en lille fornuftig, sparsommelig kone, hun var.

Når han talte om det, lo hun rigtignok ad ham og sagde, det var bedst, han ventede et års tid endnu, før han gav hende karakter for husholdningsførelse; ny koste fejede altid så rart! Men det ville han ikke høre tale om.

Og dagene fløj, – de vidste knapt hvordan, – den ene som den anden, og dog var der ingen ensformighed, skønt de levede så ganske for sig selv. Et par gange havde de en aften været hos direktørens, en enkelt gang hos materialforvalterens – ellers ingen steder. Og de aftener havde de endda længtes efter at komme hjem hos sig selv og "have det godt". De var "som to turtelduer", bemærkede fru direktøren åndfuldt, men herregud! – de var jo også i hvedebrødsdagene endnu.

Vinteren måtte så småt til at bøje sin stive nakke. Solen stod hver dag højere på himlen, og det blev stadig længere lyst. Ved middagstid smeltede sneen ude på vejen, og somme nætter gik temperaturen næppe en grad under nulpunktet. Men så blev det til gengæld sjap og ælte alle vegne; man kunne næsten ikke komme tørskoet uden for en dør, og fugtigheden sivede ind på de urimeligste steder. Hos de unge folk kunne det endda gå an, men hos materialforvalterens, som boede i stuen, var det rent forfærdeligt.

De rare hyggelige aftener blev dog ved en tid endnu. Erik var begyndt at studere videre for alvor; det var som om det ensomme liv ved den vidtstrakte mose på ny havde kaldt noget af ærgerrigheden fra hans unge dage til live igen. Den havde i de senere år måttet træde i baggrunden for den ny, alt i skygge

stillende kærlighedslykke; ja, han havde endog nu og da trukket på skuldrene ved tanken om sine unge, fantastiske drømmerier. Men tænkte han end ikke mere på at vinde et navn blandt de allerstørste, opgav han dog ingenlunde at komme videre. Et og andet kunne han vel nok slumpe til at opdage og vinde et lille navn.

Takket være hans "søde lille fornuftige, sparsommelige kone" kunne han få råd til at holde et par udenlandske tidsskrifter for kemi, og selv havde han i tidernes løb fået sammenskrabet sig en del fremragende værker i de senere års kemiske litteratur, som han ikke tidligere havde haft lejlighed til at studere helt igennem. Nu sad han om aftenen og læste ... med visse små afbrydelser som skyldig tribut til den anden stormagt, han havde allieret sig med foruden kemien.

Ved siden af sit daglige arbejde eksperimenterede han på egen hånd i laboratoriet. Han stod tidligt op for at få mere tid og arbejdede ofte, lige til skumringen faldt på. Han havde fået fat på en tråd, som han blev ved at følge; der var draget noget som et glimt forbi ham en dag, da han stod og undersøgte en uranforbindelse, uden at han senere rigtig havde kunnet få rede på, hvad det var, der som et lyn havde gennemfaret hans tanke i det øjeblik. Han havde bare på fornemmelsen, at der *var* noget.

Undertiden tog han aftenen til hjælp. Han "fik lov" på den betingelse, at hun også var med, og så "holdt de aften" i laboratoriet.

– "Ville du gerne blive en berømt mand?" spurgte hun en gang.

Han blev i første øjeblik en smule forlegen; han havde aldrig tilstået sin ungdommelige ærgerrighed for hende, ligesom han

ikke mere ret ville tilstå den over for sig selv. Han mente, at når han studerede og eksperimenterede, var det kun "for sin fornøjelse", af simpel interesse, uden nogen dybere bagtanke. Folk ville jo le ad ham, hvis de hørte, at han endnu ville være en anden Berzelius; han var dog for gammel til at tænke så barnligt.

"Ville du?" spurgte hun igen.

Men han sneg sig fra det ved at vende spørgsmålet om.

"– Ville *du* gerne, jeg skulle blive det?"

Hun så på ham og smilede.

"Om jeg ville? Tror du, der er noget for godt til, at jeg skulle kunne ønske dig det?"

Hun rykkede ham i skægget.

"... Og dog!" Hun blev med ét alvorlig ... "Kunne vi blive lykkeligere, end vi nu er? Måtte det ikke hellere blive sådan altid? Hvem ved, om vi to ville vinde ved, at du blev en stor mand? – Å, min egen ven, vi har det jo så godt!"

Han så lyst på hende.

"– Og hvorfor skulle vi ikke blive ved at have det godt selv om ... selv om jeg blev en stor mand?"

Han tog hende overgivent om livet og snurrede hende rundt.

"– Hvorfor ikke, lille skat? ... Jo vi skulle ... vi *skulle*! Hører du!"

6

Foråret meldte sig. Skovene rundt om Rønninggårds fabrikker sprang i det fejreste grønt. Og ud over mosen, hvor den sidste sne længst var smeltet, begyndte ny farvetoner at pippe frem, og lærkerne sang, så det skingrede.

Solen skinnede klart hver dag; der kom varme i luften, og vejene blev fremkommelige. Aftnerne kortede af, så det snart ikke mere var umagen værd at tænde lys.

– Nu blev søndagen, når alt pligtarbejde hvilede, de unge ægtefolks bedste dag. De gik lange ture ene to op gennem skovene, og eftersom det blev mere og mere sommer, tog de sommetider deres mad med og vendte først hjem hen ad aften, når skumringen allerede var faldet på. Det var da et smukt syn for dem, når de kom oppe fra de høje bakker, at se fabrikken der nede i halvmørket, hvor det lyste fra glødeovnene, så den fugtige moseluft oven over stod i et rødgyldent skær af ild. Og de vidste, at dér nede lå deres eget lille hyggelige hjem, hvor de havde det så fredeligt og rart. Følelsen af deres lykke meldte sig indtrængende, og hånd i hånd, glade som to børn, gav de sig videre på vej hjemad.

Imidlertid studerede Erik lige ivrigt sine tidsskrifter og stræbte efter evne at "følge med". Særlig gjorde han sig med forkærlighed bekendt med den nyere teoretiske kemi, som han ikke tidligere havde haft lejlighed til at studere i dens fulde udstrækning, og fandt gennem den mangt et vink, som ved lejlighed kunne komme ham til gode ved hans eksperimenter. Selve det arbejde, fabrikken krævede, var ikke stort, og man havde ingenlunde været vant til, at fabrikskemikeren

anstrengte sig i nogen henseende. Eriks formand havde endogså foretrukket kroen, så arbejderne forstod ikke, hvad det betød, når de hyppigt så lys i laboratoriet helt ud på natten.

Direktøren tog sagen på sin måde.

En dag indfandt han sig i laboratoriet, og efter at have søgt en passende indledning kom han frem med sit ærende. Gudbevares, han fandt det i høj grad prisværdigt, at en ung mand tilstræbte en stedse større uddannelse i sit fag, og han kunne kun udtale sig i høj grad rosende om den dygtighed, med hvilken han – Poulsen – udførte sit arbejde; *men* – så ubehageligt det end var ham … Han skulle stå aktieselskabet til regnskab for *alt*, hvad der vedrørte fabrikken, og det kunne ikke nægtes, at laboratoriets budget … hm, – at regningen for kemikalier og deslige var steget meget betydeligt i det sidste halve år; han skulle således blot nævne, at udgiften til en enkelt reagens som platinklorid beløb sig til cirka femten kroner, og … ja, det skulle være ham kært at vise sig så imødekommende som muligt over for kemikerens private virksomhed i laboratoriet; han ville selvfølgelig ikke lægge ham den mindste hindring i vejen, men blot *henstille* til ham så vidt muligt at spare lidt på de kostbare stoffer. Han – direktøren – håbede, at han – Poulsen – ikke tog hans udtalelse fortrydeligt op … som sagt: han skulle selv aflægge regnskab.

Det gjorde Erik nu alligevel, for han ærgrede sig grundig over denne smålighed. Tanken var ikke før faldet ham ind, ikke et øjeblik. På læreanstalten havde der aldrig været tale om noget gnieri i den retning.

Han ville først ikke have fortalt det til sin kone, men hun mærkede, han var gnaven, og gav sig ikke tilfreds, før hun fik at

vide, hvad der var i vejen. Hun gav ham fuldstændig ret, da han svor på, at han ikke for fremtiden ville bruge så meget som et milligram af fabrikkens reagenser til private eksperimenter.

Sagen blev alligevel ordnet. Direktøren var i virkeligheden en velvillig mand, bare en smule pertentlig i forretningssager. På næste repræsentantmøde fik han laboratoriebudgettet forhøjet som en erkendtlighed overfor kemikerens dygtighed og påpasselighed, og Poulsen tog, inderst inde med lidt uvilje, mod erkendtligheden, eftersom han ikke godt kunne sige nej. Nu da hans private laboratorievirksomhed på den måde var blevet autoriseret af aktieselskabet, kunne han eksperimentere så galt, han ville, men han havde nu engang fået en ubehagelig følelse af det afhængighedsforhold, han stod i til fabrikkens ledere, og som han ikke tidligere havde skænket en tanke. Hans stolthed krympede sig en smule ved det, men herregud ... hvem var aldeles fri og uafhængig?

– Og så fortsatte han sine eksperimenter som før.

... "– Ved du," spurgte hans hustru en aften spøgende, "hvad fabriksarbejderne tror om dig? Jeg hørte det i dag af materialforvalterens kone: de tror, du vil lave guld: det er derfor, du har så travlt i laboratoriet. Er det ikke storartet?"

Hun lo, og han stemte i med.

"Å ja," sagde han, "det var sandelig ikke så galt! ... Nej, det var ikke så galt, om det lod sig gøre!" gentog han med et gran alvor i tonen. "Så ...," han ville sige: var man da sin egen herre, men han brød af med en spøgefuld bemærkning om, at så behøvede man da i hvert fald ikke knibe så svært på budgettet.

"– Hvor sådanne folk dog kan snakke," blev hun ved; "at tænke sig, nogen kan tro, man endnu i vore dage vil give sig af med at lave guld ... nu man ved, det er umuligt!"

"Å, umuligt vil jeg da ikke sige," svarede han lidt adspredt.

"– Ikke?!" Hun så forbavset på ham. "Er det ikke umuligt? Hvor kan du som kemiker sige det! Vi lærte jo allerede i skolen, at guld er et grundstof, der ikke lader sig adskille eller sammensætte af andre bestanddele."

"Å nej, – ikke så vidt vi foreløbig er nået," sagde han. "Men derfor kan man dog ikke med rette sige, det er ligefrem umuligt. Man skal sjældent sige aldrig. Der er ingen moderne kemiker mere, der benægter muligheden. Naturligvis, sådan som alkymisterne ville have det: en væske eller hvad det nu var, der på stående fod ved den blotte berøring skulle kunne forvandle ethvert metal til guld, det var selvfølgelig nonsens. Men," – han trak hende ned i sofaen ... "ser du, lille ven, man har i den nyere tid begyndt at tvivle om grundstoffernes eksistens i strengeste betydning. – Det er noget, man er kommet til gennem den teoretiske kemi, og i det hele taget gennem forskellige andre teorier. Hvordan skal jeg forklare dig det? ... Du ved nok, man tænker sig stofferne sammensat af uendelig små dele: *atomer*, som man kalder dem, – så små, at de så at sige ingen størrelse har, – og at disse atomer stadig svinger om hinanden på visse lovbundne måder. Varmen skulle således bestå i, at atomerne i et legeme svingede stærkere, hurtigere; derfor udvider det sig, som du ved, idet atomerne i følge noget, man kalder den midtpunktet flyende kraft, fjerner sig noget fra hinanden. Men nu er man gået endnu videre og forestiller sig, så at sige i al hemmelighed, at et stofs væsen alene beror på dets

atomers svingninger om hinanden. Forstår du? Man antager identiteten af alle grundstoffer; der er i virkeligheden kun ét stof til i verden, et urstof ... (nogle mener, det skulle være brint), – som optræder under de forskellige grundstoffers former, alene eftersom atomerne i det er kommet til at svinge om hinanden. Og hvis man derfor kunne komme til at forandre et grundstofs atombevægelser, ville man samtidig forvandle stoffet. Altså, tænk dig, at for eksempel jernets atomer svinger på én – guldets på en anden bestemt måde. I virkeligheden består guld og jern af det samme urstof, og kunne man derfor få jernets atomer til at svinge ligesom guldatomerne, ville jernet i det øjeblik selv være blevet til guld. Det er kun en teori, ser du, men altså helt urimelig er alkymien da ikke."

Hun så tankefuldt hen for sig.

"– Det er mærkeligt," sagde hun, "det har jeg aldrig hørt før."

Med ét slog hun armene om hans hals.

"– Men det går alligevel over min forstand!"

De lo.

Dermed var alkymien for den gang bragt ud af dagsordenen.

– – Da Erik næste dag stod ved laboratorievinduet og prøvede, om en væske ville affarve en dråbe overmangansur kali-opløsning, gik et par arbejdere forbi nede på vejen og så netop op til vinduet. De tror, jeg står og laver guld! tænkte han.

Og tanken kom igen, atter og atter, mens han mekanisk behandlede en kaolinanalyse. Å ja, den der engang gjorde den opdagelse, han ville opnå berømmelse i ordets egentligste forstand. Ikke for guldets skyld i og for sig; at gøre jern til zink var videnskabelig talt det samme, – men alligevel, den første

mand, der kunne lave guld, han behøvede ikke … nå, han behøvede ikke spare på en smule platinklorid!

Han forsøgte at ryste alle disse tåbelige forestillinger af sig, men det ville ikke lykkes. De forfulgte ham i de nærmeste dage stadig ved arbejdet. Og til sidst fandt han, at tanken ikke var så tåbelig endda. Han begyndte at studere kemisk teori endnu ivrigere; det var vejen.

Og i sammenhæng hermed pønsede han atter og atter på, hvad det dog var for en idé, der hin gang ved eksperimentet med den uranforbindelse som et lyn, halvt ubevidst, var faret gennem hans hjerne for atter at blive borte med det samme.

Hvad *var* det dog!

Men han kunne ikke få fat på det.

7

Efter den strenge vinter var fulgt en varm, strålende sommer. Luften ud over mosen sitrede i solheden; det blæste sjældent – i hvert fald ikke nede i fabriksdalen – og midt på dagen var det næsten utålelig hedt. Men om aftenen, når solen gik ned som i et hav af glødende guld, og det begyndte at dampe ud over mosen, var det uforlignelig dejligt at gå en tur op gennem skoven på bakkedraget med den vide udsigt over et smilende sommerlandskab.

De gik regelmæssigt hver aften denne tur, de unge ægtefolk, der stadig var fru direktørens to "kurrende turtelduer". De kunne ikke blive ked af at nyde al denne skønhed sammen, modtagelige som de var for den som bymennesker, hvem landlivet endnu stadig var noget nyt.

De følte sig lykkelige som før, men ikke desto mindre kunne der nu og da dukke et ønske op hos dem. Hvem der havde sit eget lille hus med have, sådan ganske for sig selv, uden at det kom andre ved! ... eller hvem der havde råd til at gøre en lille rejse sammen i den dejlige sommer! – tænke sig: rejse sammen! ... Men det kunne der nu ikke være tale om. Ja, havde man blot råd! Der var så meget, man kunne have lyst til. Direktørens havde deres egen vogn; det måtte være dejligt her på landet.

Det var altid ham, der begyndte. Han udmalede bestandig, hvorledes de ville have det, hvis de fik råd nogensinde. Å, der var så mange, mange ting, han skulle finde på. Så gik de og fantaserede helt ud i det videste blå, til hun på én gang slog armen om hans nakke og fortalte, hvor kedeligt det var, at hun

ikke kunne blive mere end det lykkeligste menneske på jorden, for *det* var hun allerede.

– – Med de videregående kemiske studier meldte der sig ny, uparegnede udgifter. Det blev nødvendigt at anskaffe enkelte instrumenter, som fornuftigvis ikke fandtes i det lille laboratorium: særligt savnede Erik et galvanisk batteri. Så måtte der knappes af på husholdningsbudgettet, og en tid nøjedes de med én ret til middag, indtil de havde fået sparet sammen til en halv snes bunsenske elementer. Det var på én måde lidt trangt for dem, dette – på anden vis lå der en vis fortryllelse for dem i at pleje råd sammen om, hvorledes den lille husholdning kunne føres billigst. Ikke at tale om den glæde, med hvilken de pakkede kassen med elementerne ud, da de endelig var nået så vidt! Hun jublede over det, som var det et lille kongerige, de havde fået sparet sammen til.

Dagene gik, – guderne måtte vide, hvor de blev af. Den længste dag passeredes; solen begyndte allerede i følge almanakken at gå tidligere ned.

I stedet for de lange vinteraftner var det dem nu en nydelse at tilbringe en times skumring sammen i deres lille dagligstue, når de kom hjem fra deres aftentur oppe på bakkerne, hvor de så solen gå ned. Så talte de om gamle dage, om deres forlovelsestid og om den gang, de først lærte hinanden at kende, og de undrede sig over, hvor fjernt alt dette nu lå. Eller de talte om fremtiden og udmalede sig den med rosenlys og guldskær, eller de talte slet ikke; – hun bare lænede hovedet mod hans skulder, og han strøg hende mildt over håret.

Så mødte *Journal Chimique* en dag med en afhandling om den elektriske gnists indvirkning på vismutdampe under visse

nærmere beskrevne omstændigheder. Erik tog mod sædvane tidsskriftet med sig over i laboratoriet: han lod til at være meget optaget af, hvad han læste.

Den aften ventede den unge frue første gang forgæves på sin mand. Han plejede at komme senest klokken syv, men denne gang blev den halv otte, otte og ni, uden at han lod sig se. Hun havde ikke villet forstyrre ham, men til sidst kunne hun ikke holde det ud længere og løb over til ham.

Hun fandt laboratoriet indhyllet i hvide dampe; Erik selv stod i "fuld uniform", som han kaldte det, og eksperimenterede. På hendes spørgsmål svarede han ilfærdigt, at han ikke havde tid: de måtte for denne gang indstille den sædvanlige aftentur.

Hermed vendte han sig atter fuldt optaget til sit arbejde.

Hun blev lidt hos ham, men da han til sidst ligefrem overhørte, hvad hun sagde, og dampene blev hende ubehagelige, gik hun igen, betydeligt langsommere end hun var kommet. Udenfor blev hun stående lidt og så op til vinduet: hun kunne lige skimte ham, men han så ikke ud efter hende. Et øjeblik endnu blev hun tvivlrådig stående: så fik hun med ét tårer i øjnene og gik ene ud ad vejen op mod bakkerne.

Da hun kom hjem, var han endnu i laboratoriet; hun så, der var lys.

Næste aften gik på samme måde; først tredje dagen efter kom han på sædvanlig tid. Men på turen var han adspredt og tavs. Solen gik netop den aften usædvanlig pragtfuldt ned: hun gjorde ham opmærksom på det, men han havde ikke rigtig sans for det. Så opgav hun samtalen.

... Sådan gik det meste af en måned.

De fleste aftener måtte hun gå ene; han blev i laboratoriet. Om natten sov han uroligt, og til sidst stod han flere timer tidligere op, end han plejede. Den tid, de var sammen, havde hun ikke megen glæde af; han gik så ganske op i sine tanker, at han næsten glemte hendes nærværelse.

Hun blev skinsyg på denne kemi, der så ganske stjal ham fra hende; en gang imellem græd hun lidt, og til sidst begyndte hun at kede sig. Skulle dette dog aldrig få ende?

Da næste måned kom, erklærede han, at han ingen penge havde at give hende. Han havde taget forskud på gagen og *glemt at sige hende det.* De måtte tage på kredit indtil videre.

For første gang faldt der ukærlige ord mellem dem. Hun var oprørt, forbitret. Ikke for pengenes skyld; hun skulle så gladeligt have givet sit minde til det alt sammen, – men dette, at han intet havde sagt, ingen fortrolighed vist hende – glemt hende ligefrem, det kunne hun ikke holde ud. Å, hvor hun var ulykkelig!

Han blev frygtelig betuttet. Han indrømmede sin fejl, bad hende ikke tage sig det nær; han havde i skyndingen ikke tænkt på det, – det var noget, han absolut skulle bruge til et overordentlig vigtigt forsøg. Men hun græd og sagde, det var netop *det*, der gjorde hende så ondt ... at han sådan helt havde kunnet glemme hende!

Og så kom det frem alt sammen: ensomheden, han overlod hende til – kedsomheden ... det hele. Han elskede hende ikke som før ... å, hun var så bedrøvet!

Han forsøgte at trøste hende. Han bad hende ikke være bedrøvet ... hun vidste jo så godt, hvor kær hun var ham. Og han

talte godt for hende så længe, til han atter fik lokket et smil frem hos hende.

Hun ejede en lille diamantring, som havde tilhørt hendes bedstemoder. Den sendte hun til en veninde i København og bad hende besørge hendes ærinde under streng tavshed.

8

Det var en stille, varm augustnat. Erik sad i laboratoriet, bøjet over en glaskumme med en mælket opløsning, i hvilken trådene fra hans galvaniske batteri førte ned.

Vinduet stod åbent. Nu og da svirrede en natsværmer ind i værelset, baskede nogle gange mod glasset på den osende petroleumslampe og flagrede forvildet ind under kuplen. En ugle tudede uden for i de gamle linde, og en mus peb bag det ormædte panel.

Der uden for gryede dagen allerede. Langt ude i nordøst over mosen skimtedes en mørkerød stribe nede mod horisonten, og himlen blegnede af et svagt morgenskær til højt op mod zenit. Enkelte stjerner glimtede svagt deroppe; Karlsvognen stod lige for vinduet, der vendte mod nord; til venstre sås Arcturus, og noget højere oppe skimtedes omridsene af "Kronen". Et stjerneskud tegnede nu og da en lang bleg ildstribe; så slukkedes den atter og forsvandt.

Men Erik lagde ikke mærke til noget af dette; han anede ikke engang, at klokken snart var to, og det interesserede ham heller ikke. Han stirrede kun ufravendt på skålen foran ham, mens hans pande rynkedes, og øjenbrynene trak sig sammen i utålmodig nervøsitet.

Endelig strakte han hånden ud og trak den ene poltråd op. En lille platinplade var befæstet ved den, tilsyneladende overtrukket med et tyndt lag voks. Erik undersøgte nøje dette overtræk, skrabede i det med en negl og holdt det hen til en spiritusflamme efter at have dryppet lidt af en væske på det. Men straks efter, da hele fladen var blevet oversået med små

luftblærer, kastede han den atter misfornøjet til side, lod den mælkede opløsning løbe gennem et filter og gav sig til at inddampe filtratet.

Henne på ovnen flammede en rask ild, over hvilken hang et par digler. Erik undersøgte nøje disses indhold, kom lidt af et rødbrunt pulver i den ene, mens hvide dampe væltede sig i vejret, undersøgte atter og rystede på hovedet.

Nu anbragte han en lille fin grafitdigel i en platinsnor, fyldte den halvt med små stykker bleggult metal iblandet blegrøde krystaller og hængte den ned i ilden, mens han greb pusteren for at live op på flammen.

En glødende ildmasse omspændte diglen, så platinsnoren til sidst begyndte at blive rød. Metallet i diglen smeltede og lå som en skinnende flade midt i ilden.

Erik greb atter poltrådene og førte dem ved hjælp af to lange metalstænger med træhåndtag forsigtigt ned i diglen, mens han ængsteligt holdt øje med, at de ikke rørte bunden af denne.

Et kvarterstid stod han der og holdt i stængerne, mens metallet blev varmere og varmere og træhåndtagene næppe mere var til at holde på. Så trak han atter trådene tilbage og hev diglen op fra ilden.

Han gav sig ikke tid, til ledningstråden var blevet helt kold, men fik hurtigt den ene polplade under luppen for nøje at undersøge dens overflade. Dog, der var intet spor af noget fremmedartet stof at opdage på den.

Erik smed den til side og gav sig i færd med diglen, der imidlertid var blevet så nogenlunde afkølet. Omhyggeligt fik han dens indhold banket ud på et stykke pergament og kom det hele i en kolbe med vand, i hvilket de krystaller, der havde været

iblandet metallet, men som nu var blevet til en mørk, glasagtig masse, hurtigt opløste sig. Så filtrerede han og dampede ind så længe, til han havde det rene metal for sig.

Nu nærmede han sig den fine analytiske vægt, anbragte metallet på den ene skål og vejede.

Han tog sig til hovedet.

"Atter mangler der fem milligram," mumlede han, "det var altså ikke noget tilfælde. Men hvorledes, hvorfor? Jeg begriber det ikke."

Han kastede sig ned på en stol. Og med hånden støttet til kinden stirrede han ud ad vinduet op mod den natlige himmel.

"... Og dog betyder det noget," mumlede han videre; "det er dog et fingerpeg. For hvis ikke guldet på en eller anden måde destrueres under processen, er det hele uforklarligt. Der bliver stadig ved at være 5 milligram guld mindre for hver gang. Og hvis der udvikles brint, lader den sig ikke opfange – ikke med de instrumenter, jeg har. Man burde kunne eksperimentere med store kvantiteter, og jeg har kun 50 gram.

... Men det skal komme alligevel – det *skal* komme, om jeg så skal spekulere hjernen ud af hovedet. Ingen, det er jeg overbevist om, har nogensinde været det så nær som jeg. Å, men det er til at fortvivle over, dette at se alle disse glimt og så dog ikke at kunne samle dem til et hele, ikke at kunne finde løsningen. For at der er en løsning, det er jo soleklart ... Formerne glider over i hinanden – men hvorledes? efter hvilke love?

... Å, hvis jeg nu opdagede det! hvis den dag i morgen bragte det! Man blev vel halvvejs forrykt, og det var sandelig heller intet under. Thi hvilken opdagelse! Jeg kender ingen, der ville

tåle sammenligning med den – ingen, hverken i kemien eller nogen anden videnskab.

Og hvilket navn, der ville blive opdageren til del! Et af dem, man årtusinder efter nævner med ærefrygt, således som vi nu nævner Aristoteles eller Arkimedes – å – disse navne forslår endda ikke meget – – meget større ville han blive, som fandt løsningen på stoffernes gåde. For blæse være med guldet! Her bliver der dog til syvende og sidst kun tale om den parringsakt mellem kraft og urstof, som avler det synlige, såkaldte grundstof, der atter veksler i de hundrede former, efter som ... ja efter som hvad? Det er deri, det ligger.

... Men jeg må have mig et spektroskop," udbrød han højt, idet han rejste sig og slog i bordet – "et spektroskop, hvor jeg så henter de 300 kr. fra! Jeg må følge processen, så længe den står på. Har jeg fundet udvej til alt det andet, må dette vel også kunne lade sig gøre.

... Står jeg ikke her og driver tiden bort! Lad mig se, klokken er snart tre: så kan jeg nok arbejde en times tid endnu. Hvert minut er kostbart, når man har sat sig en opgave for som denne!"

Han vendte sig atter til sine apparater, kastede en ny skovl kul på ilden og pustede, så en klar flamme slog i vejret,

"Jeg vil dog forsøge, om det ikke skulle være muligt ved hjælp af platinsvamp at opfange spor af brint," mumlede han videre, "for jeg er vis på, at det er der, man skal søge det."

Så begyndte han atter sine undersøgelser, mens dagen brød frem, og alle fabrikshanerne galede om kap. Lampen osede op og gik ud, men han ænsede det ikke, for dagslyset var nu tilstrækkelig stærkt. Ufortrødent behandlede han stofferne, der

genstridigt holdt fast på deres hemmelighed og kun nu og da lige som på dril lod ham skimte noget af det, han eftertragtede, for så atter at lade ham rave om i blinde, han blev eksalteret; greb på må og få i det håb, at tilfældet ville lede ham på det rette spor – men nej. Kun kendte fænomener, kendte stoffer – forbindelser, hvis formler han kunne uden ad på fingrene …

Intet uden disse fem milligram guld, som var så at sige sporløst forsvundet.

Men hvor var de blevet af?

Det var spørgsmålet.

9

Sommeren gik til ende. De første efterårsdage meldte sig med slud og søle. Skovene gulnedes, og ud over mosen lå et rødligt, melankolsk skær. Så kom stormen og ruskede i et par døgn alle grene nøgne; nætterne blev korte og kolde, og allerede i november faldt den første sne.

Hun sad ved vinduet og syede.

Udenfor var det trist og uhyggeligt.

Den sodede fabriksrøg slog ned over alt; vejen var ét sjap og ælte og af blå himmel ikke spor at se. Alt rusk og tåge.

… Hvor længe skulle det dog blive ved? Det kunne umuligt blive ved at gå på den måde. Nu i to nætter havde han så at sige ikke været i seng. I morges havde hun lagt hånden på hans pande; den havde været fugtig og hed, og hun havde følt pulsen i tindingen slå med feberhast. Å, det var snart ikke længere til at holde ud!

Hun vidste så godt, hvad det hele betød … for længe siden havde hun begrebet det. Hun havde lempeligt forsøgt at afværge det og stemme imod – men nej, det ville ikke lykkes; det var allerede kommet for vidt. Og hun græmmede sig over, at hun, sig selv uafvidende, måske havde bidraget til at bringe ham ind på dette spor ved hin dag at fortælle ham om arbejderne, der troede, han lavede guld. Nu havde de fået ret.

Hun var ikke længere vred på ham; hun følte det ikke mere som tilsidesættelse. Det var bare sorg og medlidenhed nu. For hun forstod det: skulle dette vare længe ved endnu, ville det være ét med undergang. Sådan som han tog det, måtte det være

selve livet om at gøre, og da det gjaldt så meget, glemte hun at tænke på sig selv.

... Hendes opmærksomhed vaktes ved, at nogen kom løbende uden for. Hun så op og blegnede. Der ude kom hendes mand løbende, så stærkt næsten, benene kunne bære ham; ligbleg, uden hal og med håret blæst til alle sider. I et nu slog den tanke hende: han er gået fra forstanden! Hun rejste sig, men kom ikke videre – kunne ikke røre et ben; knæene skælvede under hende.

– – Han rev døren op. Nu var ansigtet feberrødt, årerne i panden svulmede.

"Dér!" ... han kastede noget indsvøbt i papir på hendes sybord. Det faldt tungt; papiret gik op. Og ud over bordpladen bredte sig et fint, brunt pulver.

Han greb hende i sine arme; knugede hende, så hun næsten tabte vejret. Så kastede han sig på knæ for hende, skjulte ansigtet i hendes skød og hulkede. Og imens fremstammede han det ene ord:

"– Guld!"

10

Hun fik ham lempelig bragt til hvile på sofaen og søgte ved kærlige ord og kærtegn at berolige ham. Hendes første skræk havde lagt sig lidt; hun opfattede hans tilstand som et anfald af vildelse, fremkaldt af overanstrengelse i forbindelse med en livlig fantasi; han havde i det hele været så nervøs og anstrengt i den sidste tid. Frem for alt måtte der nu ro og stilhed til.

Hun trak en stol hen til sofaen og satte sig ved siden af ham. Han var hed; hans kinder glødede. Han kunne ikke få ro på sig.

Altså troede han virkelig, at han havde gjort den umulige opdagelse! Ja, for umulig var den jo, trods alt hvad han havde sagt? Det kunne ikke være. Han var heller ikke den første, der skuffede sig selv. Hvor tit havde ikke de gamle alkymister bildt sig ind, at de stod ved målet! Blot han nu af dette måtte lære, hvor håbløst det var at jage efter det umulige, – inden det blev for silde! Hun skulle være så god og kærlig mod ham og hjælpe ham, så godt hun kunne, over skuffelsens bitterhed, når han vågnede til bevidsthed om den.

Han lå med lukkede øjne, uafbrudt talende om det store, der optog hans tanker. Hun gik ind på alt, hvad han sagde, bare for at få ham stille, og imens strøg hun ham beroligende over panden.

"... At det skulle blive mig!" mumlede han og greb efter hendes hånd. – "Å, jeg kan næsten ikke fatte det! Jeg følte længe, at jeg var det nær – så nær, at jeg *måtte* kunne gribe det: men jeg ræddedes for at gribe fejl og tabe tråden, så det skulle spildes alt sammen, hvad jeg hidtil havde nået. Og nu det er sket! ... At tænke sig, det er mere end drøm! Og at det ikke er opdaget for

længe siden – af en anden! Det lå dog så nær, så snublende nær! – Jeg har gået i spænding, i angst for, at en anden skulle komme mig i forkøbet! ... Men nu er det ovre. Å, min egen hustru, det er godt nu, så godt. Jeg har forsømt dig i den sidste tid, ikke sandt, og du har været bedrøvet over det? Jeg ved det nok. Men jeg kunne ikke andet, vel? Jeg måtte jo gribe til, ikke have anden tanke, hvis det skulle lykkes! Men nu skal vi være så lykkelige, du; nu skal vi først til at leve. Vi skal rejse, du og jeg, se mange lande – alt hvad der er skønt i verden! ... Og hvor de vil undre sig; direktøren og alle de andre! Han vil blive nødt til at indrømme, at det platinklorid, jeg har brugt, har været godt anvendt! ... Hvilken følelse at være fri og uafhængig! Ikke skylde et menneske noget! ... Å, det svimler for mig, når jeg går rigtig til bunds i det; jeg kan ikke helt fatte det endnu! ... Og alle mine ungdomsdrømme, som nu er gået i opfyldelse – et navn blandt de største, en uforgængelig berømmelse! Børn i skolen over den hele vide verden vil lære mit navn – den danske kemikers, der gjorde den store opdagelse. I nogle lande vil de have svært ved at udtale det – men lige meget: alle vil dog vide, hvem der menes ... Nu rejser vi en af de allerførste dage, ikke sandt? Det var jo det, vi længtes efter begge to: komme ud og se verden! Men vi har alligevel været lykkelige her i den lille lejlighed med det lave loft og den knappe plads. Vi vil tit komme til at tænke tilbage på den – på skoven og mosen og de dejlige sommeraftner, når vi oppe fra bakkerne så solen gå ned, og på laboratoriet, hvor jeg gjorde den store opdagelse. Måske rejser vi engang tilbage for at se det alt sammen igen ... så skal du se direktøren modtage os med dybe buk og arbejderne komme frem i alle døre for at se os. Er det ikke morsomt at tænke sig?"

"– Jo, min ven," svarede hun; "men du er så træt, du trænger til at hvile dig: prøv, om du ikke kan sove lidt; det ville du have så godt af!"

"Jeg skal nok forsøge det, men det er svært at sove. Når så mange tanker strømmer ind på én! … Alle middelalderens kemikere stræbte mod det mål; men de kendte ikke vejen. Det var ikke på den måde, det skulle gøres; der måtte gå århundreders opdagelser og forskninger forud … En pude! Tak, det gør godt at hvile hovedet … sådan! … At det blev mig! Jeg kan ikke glemme det: *mig*, *mig*! Å, min egen hustru!"

Således lå han endnu længe og talte, men efterhånden meldte reaktionen efter den stærke spænding sig; stemmen blev svagere, åndedraget langsommere og regelmæssigere. Han sov – en dyb, tung søvn uden en eneste afbrydelse, en eneste bevægelse.

– – Det blev aften; mørket faldt på. Hun tændte lampen og fik fat på sit håndarbejde. Der var stille i stuen; hun hørte tydeligt ethvert af hans dybe åndedrag, og mens hendes tanker fo'r viden om, forsøgte hun at hækle. Men det ville ikke rigtig gå; hun var ikke helt sikker på hånden, og den meste tid lod hun arbejdet hvile, mens hun stirrede stift hen for sig.

Hun kunne ikke ganske gøre sig rede for sin stemning; de forskelligste indtryk stormede ind på hende. Først hendes angst, da hun så, han kom løbende uden for, så det underlige indtryk, det havde gjort på hende, da han fremstammede det ene ord "guld", og senere da han lå og fantaserede. Hun forekom sig selv som en fremmed; det var som hun langt borte fra måtte hente sin egen person tilbage til bevidsthed om, at det var hende selv, som sad dér, så fortumlet og underlig forvirret

følte hun sig. Hun tænkte ikke rigtig klart; der lå som et lag af tåge. Om hende, hvilket hendes tænkeevne ikke kunne gennembryde, så hun kunne komme til at tænke som ellers. Der var kommet noget sært forstenet, trægt over hende.

Hvorledes mon han ville vågne? Styrket og rask igen, eller –? Hun gøs. Og når han nu opdagede sin skuffelse, så, at han havde taget fejl?! Men hvorledes havde han overhovedet kunnet tage fejl? Hvor var det muligt, at han, den dygtige kemiker, i den grad kunne lade sig bedrage af sin fantasi, hvor levende den så end kunne være?

– Hun kom med ét til at tænke på det pulver, han havde kastet på hendes sybord. Hun havde slet ikke agtet på det før. Det *var* da ikke muligt?! Der *kunne* da ikke være noget om det??

Den pludselige forestilling gav hende med ét hendes vanlige spændstighed og energi tilbage. Pulveret, denne håndgribelige virkelighed, havde hun jo at holde sig til; det gav hende atter fast grund under fødderne.

Hun rejste sig og listede sig på tæerne hen til bordet.

Hvor var det dog tungt, den smule pulver! Og ganske brunt – det kunne vist ikke være rigtigt. Det føltes så blødt mellem fingrene og satte sig som støv på huden.

Hun mente rigtignok at have hørt Erik sige, at guld i reduceret tilstand var brunt, – og hvordan var det: man kunne jo prøve det ved hjælp af kogende salpetersyre? Blev det ikke angrebet af denne, var det ædelt metal. Hun var ikke for ingen ting gift med en kemiker; noget havde hun altid lært de timer, hun havde tilbragt i laboratoriet.

Hun fik fat på et reagensglas og salpetersyre, hældte lidt af pulveret i det og holdt det hen over lampen. Et øjeblik efter

brusede syren op i heftig kog, men da hun atter tog glasset bort, forsvandt boblerne; der var intet spor af rødbrune dampe; pulveret lå fuldstændig uangrebet på bunden af glasset.

Det svimlede et øjeblik for hende ved tanken, men hun slog det atter hen som umuligt. Hun turde ikke stole på sin mangelfulde undersøgelse. Kul f. eks. blev jo heller ikke angrebet af salpetersyre. Men alligevel, *hvis det nu trods alt dog var sandt?*

– – "Så min lille kone er i færd med at analysere?" lød det bag ved hende.

Hun vendte sig forskrækket om. Der stod hendes mand, høj og rank, med smil om læberne, og betragtede hende med sit kloge, stolte blik. Efter den styrkende søvn var hvert spor af træthed veget fra ham; han var sund og kraftig som altid.

Hun kastede sig i hans arme, bevæget, betaget.

"– Å, Erik, er det virkeligt sandt?"

"Om det er sandt? Troede du det ikke? Jo min ven, det er sandt!!"

Hun gav et halvkvalt skrig fra sig, pressede sit hoved ind mod hans bryst og brød ud i hulken, – en forløsende gråd, mild som forårsnattens dug på udsprungne bøge.

Han førte hende hen til sofaen.

"Jo, min egen hustru," sagde han og klappede hendes hånd; "det er så sandt og troværdigt som noget. Du prøvede jo selv pulveret med salpetersyre, dygtige lille kone? Men jeg har undersøgt det på alle mulige måder, – jeg har prøvet alle reagenser, omdannet det til salte, taget vægtfylden, dannet legeringer og smeltet det sammen. Jeg har en stor plade på mange pund liggende ovre i laboratoriet. Du skal gå med over i

morgen og se den. – – Troede du måske, jeg var syg og talte i vildelse? Nej, min ven, jeg var og er så klar som aldrig før, skønt det måske nok løb lidt rundt for mig, da jeg var færdig med mine undersøgelser og vidste, at alt var, som jeg ville det. Jeg har gjort den store opdagelse – århundredets største; – nu er alle drømme blevet virkelighed."

"– Å, at det er sandt!" Hun trak vejret dybt. "Du ved ikke, hvor bange du gjorde mig; hvor *kunne* jeg vel tro det straks! Det var så overvældende, kom så aldeles uventet, og du selv var så rent ude af dig selv. Men nu skal jeg være glad og lykkelig; nu har jeg dig jo igen, nu er alle mørke skygger borte, og jeg skal ikke mere gå alene op på bakkerne og se solen gå ned, vel? Ja, det er sandt, du sagde jo, vi skulle rejse. Som du vil, min ven; jeg følger dig, hvorhen du ønsker det, skønt jeg gerne blev her, hvor vi har været så lykkelige. Men det ville jo også være urimeligt. Jeg skal være stolt og glad over min store, berømte mand, og vi to skal altid blive ved at være lykkelige, ikke sandt du?"

Anden bog

1

De første dage i december kom Erik med sin hustru til København efter at have opsagt og fratrådt pladsen som fabrikskemiker på Rønninggård. Det var en aftale mellem dem, at ingen som helst blandt deres familie eller bekendte skulle vide noget om den store opdagelse; den skulle offentliggøres med ét slag og komme lige overraskende for alle.

Men først, sagde deres naturlige praktiske sans dem, måtte de drage en smule materiel nytte af opdagelsen. Det kunne ikke skjules, at guldet samtidig med offentliggørelsen af denne ville miste sin værdi som betalingsmiddel, og den, der havde gjort opdagelsen, ville ikke mindre end andre stå med tomme hænder, ligeså fattig som før. Æren og berømmelsen kunne vel ingen tage fra ham, men Erik havde tilstrækkelig tydeligt lært, at for at være fri og uafhængig i denne verden måtte der mere end åndelig selvstændighed til. Det var derfor kun rimeligt, at han først sikrede sig selv de goder, rigdommen tilbød.

Bankerne tog hans guld og gav ham papir i stedet, og for papirerne købte Erik atter jord. Det var i hvert fald en ting, der ikke kunne gøres kunstigt efter, og hvis værdi inden for visse grænser ville vedblive at holde sig under alle finansielle omvæltninger. Jord det var brød, og brød var livet.

Således blev kemikeren Erik Poulsen fynsk godsejer, københavnsk grundejer og udenlandsk landbesidder. Og af et lune opkøbte han aktierne i Rønninggårds fabrikker, således at han blev eneste ejer, og overgav derefter administrationen til en prokurator, som han pålagde foreløbig ikke at nævne hans navn. Da han på den måde havde sikret sig mod, som han

udtrykte sig, atter at komme i forlegenhed for en smule platinklorid, anså han det for at være på tide at træde frem for offentligheden med sin opdagelse.

En dag begav han sig på vej til sin fordums lærer, professor Dickmann, direktør for Polyteknikum og redaktør af "Dansk Kemisk Tidsskrift". Det var en mand, der havde et godt navn i videnskaben, men hans forkærlighed for borgerforeningen og et godt glas øl havde gjort ham til en i det ydre i høj grad indolent og brumbasseagtig fremtoning.

Entrédøren stod åben, da Erik kom derop; professoren, der beboede en stor lejlighed alene, ville være fri for at rejse sig, når der kom nogen, og havde på en lap papir, der var sat op med en oblat og en tegnestift, skrevet de oplysende ord: "Sidste dør i entréen til venstre!"

Erik gik ind og bankede på. Intet svar. Han bankede en gang til. Og endelig langt om længe lød der et trevent "Kom!"

Professor Dickmann lå på en chaiselong og pattede på en cigar. På bordet tæt ved lå "Dagbladet", og ved siden af dette stod en halvtømt bajerflaske. Under chaiselongen skimtedes et batteri på omkring en snes flasker; nogle fulde, andre tomme og kastet omkuld. Ved lyden af den indtrædendes skridt løftede professoren blikket en smule.

"Nå, er'et Dem, Poulsen. Værs'go' – tag stol!"

Og professoren drejede sin trivelige krop lidt om imod ham.

"– Herr professor," fo'r Erik straks løs, og skønt han vidste, det kun ville koste ham et ord at opnå mere end ti professorers berømmelse under ét, var der af gammel vane noget vist ærbødigt i hans tone: "... Jeg har gjort en stor opdagelse!"

Han holdt inde, afventende.

Men professoren gav kun et svagt grynt fra sig, uden at afficeres i mindste måde.

"– Jeg har gjort den opdagelse at forvandle et uædelt metal til guld!" satte Erik i med kraft.

Professoren gav et pust fra sig, langede ud efter bajerflasken og tog sig en forsvarlig slurk. Så satte han atter langsomt flasken på bordet, tørrede sig om munden med bagen af hånden og udstødte et kort: "Ja så!"

Dermed greb han efter "Dagbladet".

Erik blev ilter:

"– Herr professor, dette er ikke spøg eller galskab ... jeg *har* opdaget det!"

"Å hør, Poulsen", svarede professoren uden at se på ham, "trænger De ikke til en sodavand, hvad? Der står vist et par der henne i krogen."

Erik lod, som han ikke hørte det. Han tog blot et pulverglas op af lommen og satte det hårdt i bordet ved siden af professoren, så det sang i træet.

"– Se dér da!"

Professoren tog ganske roligt glasset, kiggede lidt på indholdet og rystede det en smule.

"T-ja," sagde han flegmatisk, "det ser jeg nok: det er fældet guldpulver. De vil vel ikke bilde mig ind, at De har fældet det ud af et gammelt forklæde?"

"– Nej. Men af vismutnitrat."

"Ikke andet? ... Hør, ved De hvad, Poulsen, De kan s'gu' være en meget skikkelig fyr, men hvis De tror, jeg er fuld så tidligt på morgenstunden, tager De fanden hikke mig fejl. Den må De

hellere gå op og stikke min kollega Rasmussen ud; han bider straks på."

Professoren vendte sig gryntende om på den anden side; han ville ikke tro det.

Erik blev lidt rød. Et øjeblik stod han tvivlrådig, men til sidst blev han enig med sig selv om, at der ingen grund var for ham til at indlade sig på nogen nærmere forklaring.

"– Farvel, professor," sagde han og kunne ikke lade være at smile; "vi tales ved en anden gang; måske De da ikke er så vantro."

"Fanden heller," svarede professoren; "sådan noget vil jeg helst se med mine egne øjne."

"Det skal De også få lov til," svarede Erik og gik.

– – Da han kom ned på gaden, vidste han ikke rigtig, hvor han skulle gå hen. Først tænkte han på at gå op til professor Rasmussen, men til hvad nytte i grunden? Hvad om han gik op i en bank, om ikke andet så bare for at høre, hvad folk i det hele taget ville sige? Lige så godt det som enhver anden ting.

I første øjeblik havde han ærgret sig over professor Dickmann, men det var snart glemt; al verden vidste jo, hvordan han var, denne professor, så udmærket dygtig en mand han end havde været i en yngre alder. Det var sandelig ikke noget at lægge vægt på. Nej, nu ville han gå lige op i banken Dania, og så ... jo nu vidste han, hvad han ville. Han ville bære sig ad ligesom Ørsted, da denne havde opdaget elektromagnetismen: lade en beskrivelse af sin opdagelse trykke og samtidig sende den til de vigtigste videnskabelige selskaber over hele verden. Det var det eneste fornuftige.

Han gik fremad med kraftige skridt og hovedet hævet højt. Gaden lå for hans blik i rent, skært lys; han følte sig løftet over alle omgivelser; musklerne i hans legeme spændte sig stolt, så åndedrættet en gang imellem faldt ham trangt. Nu var han med blandt de største.

Tilfældigt strejfede hans blik en jøde i pels, der gik forbi og så uendelig fornem ud. Å, sådan en fyr skulle blot vide, hvem det var, han gik så overlegen forbi. Men det kom alt sammen! Der skulle blive røre på Børsen!

Han smilede. Det ville blive akkurat, som når man med en kæp rodede om i en myretue!

– – Nu var han ved banken. Efter et øjebliks overvejelse gik han ind og bad om at måtte få etatsråd Espensen i tale. Efter nogen venten blev han indladt.

Etatsråden var en lille, pertentlig herre med velplejet, gråsprængt kindskæg og stive, nystrøgne flipper. Han hilste høfligt på Erik og spurgte, hvormed han kunne tjene ham.

Der gik forskellige rygter om Erik i den finansielle verden. Man søgte at gætte, hvorfra han havde sin rigdom, men hypoteserne ville ikke rigtig passe. Nogle fortalte, at han gentagne gange havde vundet store summer i udenlandske lotterier, andre ville vide, at han havde arvet en onkel, der for længe siden var udvandret til Sydamerika og nu var død som millionær. Men de fleste påstod, at han havde været californisk guldgraver, og at et svimlende held havde fulgt ham. Hvorfra skulle ellers de massive guldstænger stamme, som han leverede bankerne?

På den anden side var det sikkert, at han havde været fabrikskemiker på Rønninggård et års tid eller så. Skulle han

måske kun have overtaget denne plads for at kunne gøre sig nøjere bekendt med driften der, inden han købte aktierne? (For det var naturligvis trods al hemmeligholdelse sivet ud blandt publikum, at det nu var ham, der var den egentlige ejer). Det lød lige utilfredsstillende alt sammen; man vidste ikke, hvad man helst skulle tro. Men under alle omstændigheder var han en hovedrig mand, som man måtte tage alt muligt hensyn til; det fik så være, hvor han havde sin rigdom fra.

Etatsråd Espensen var desårsag forekommenheden selv.

"– Jeg har," begyndte Erik affekteret flegmatisk, "i den senere tid leveret banken en del rent guld i stænger ..."

"Ja, ganske rigtigt," tilstod etatsråden imødekommende.

"– Dette guld har jeg selv lavet."

Det gav et sæt i etatsråden.

"*Lavet*!? De vil dermed sige, at det er falsk guld, De har leveret??" bruste han op.

"– På ingen måde," svarede Erik stadig roligt; "guldet er ægte nok ..."

Etatsrådens ansigt lagde sig atter i de tidligere forekommende folder.

"Naturligvis," vedblev han, "det kunne jeg sige mig selv. De undskylder, at jeg i øjeblikket misforstod Deres udtryksmåde. Guldet bliver selvfølgelig altid underkastet en fuldtud betryggende undersøgelse, før banken modtager det. Deres guld var endog af en særdeles ublandet kvalitet."

"– Ja, det var simpelthen kemisk rent, som følge af, at jeg havde fremstillet det ad kemisk vej."

"Ja så," svarede etatsråden interesseret, "nu forstår jeg først, hvad De sigter til, – altså af en slags gulderts eller – er det ikke

guldsalt, De kalder det i kemien? Og De har måske selv fundet dette salt i jordbunden, hvor kun de som kemiker kunne opdage det, – det er uhyre interessant. Måske i Californien? om jeg tør tage mig den frihed at spørge."

"– Undskyld! Etatsråden misforstår mig ganske. Jeg er ikke guldgraver, kun kemiker. Og det guld, jeg har leveret Dem, har jeg slet og ret ved en forholdsvis simpel kemisk proces fremstillet af vismutnitrat. Med andre ord: *jeg har gjort den opdagelse at forvandle et stof til guld!*"

Etatsråden skød brynene op og så stift på den anden. Men da Erik var fuldstændig rolig, og ikke en mine i hans ansigt fortrak sig, tog han atter blikket til sig, øjensynlig i uvished om, hvad han skulle svare.

Der blev et par sekunders tavshed.

"Min herre," svarede etatsråden endelig og forsøgte at påtage sig en streng mine. "Er dette alvor? – *fuldt, virkeligt alvor??*"

"– Ja," svarede Erik fast, "det er alvor, og jeg tilbyder at give Dem beviset i hænde, når som helst De selv ønsker det. De kan lukke mig inde i et laboratorium eller på hvilket andet sted, De måtte foreslå, hvor jeg blot kan få de fornødne instrumenter til min rådighed. Og jeg skal da i løbet af en knap halv dag omforme så meget vismut, det skal være, til guld."

"Hm!" Etatsråden smagte på det. "Passer det Dem at gå med op i Engelsteds laboratorium – straks?"

Erik indvilligede.

"Godt, så går vi!"

Etatsråden tog pels og hat.

– – Erik forsøgte at indlede en samtale på vejen, men det ville ikke lykkes. Etatsråden svarede høfligt, men kort og reserveret.

Engang imellem målte han hemmeligt den anden med et forskende sideblik.

Der blev anvist Erik et lille værelse i laboratoriet. På hans opfordring overbeviste laboratorieforstanderen, Engelsted, og etatsråden sig om, at han ikke førte andet guld med sig end det i pulverglasset, og der blev stillet vagt ved dør og vindue. Etatsråden vidste ikke rigtig, hvad han skulle tænke; laboratorieforstanderen derimod lo og pegede smilende på panden.

De nødvendige instrumenter og kemikalier, deriblandt et stort glas med kemisk rent vismutnitrat, et mindre med koboltkarbonat samt forskellige andre stoffer og nogle instrumenter blev bragt til veje, og sluttelig poltrådene fra et galvanisk batteri på 20 elementer ledet ind i værelset. Så blev døren lukket og "guldmageren" overladt til sig selv.

Ud på eftermiddagen var Erik færdig og kaldte på de andre. Etatsråden, der imidlertid havde været et løb i byen, var en smule febrilsk; laboratorieforstanderen overlegen.

Erik pegede på en stor glaskumme fyldt med en vandklar væske. Indtil flere tommer fra bunden lå et tykt, brunsort pulver, blandt hvilket enkelte blanke korn stak frem. Han var netop i færd med at fjerne væsken ved hjælp af en hævert.

Laboratorieforstanderen blev i første øjeblik noget overrasket og tilstod, at der virkelig var lighed til stede, men han ville dog først overbevise sig om, hvad det var for noget "tøjeri". Med en spatel langede han noget af pulveret op på en glasplade og gik.

Etatsråden viskede forsigtig en stol af med sit lommetørklæde, besigtigede den nøje og satte sig. Erik tog pulveret op og begyndte at dampe af.

Et kvarters tid efter kom laboratorieforstanderen ind igen. Han var højrød i ansigtet. Glasspatlen, som han endnu holdt i hånden, kylede han hen ad bordet, så den knak. Først fikserede han Erik skarpt, så etatsråden, der forsøgte at se blaseret ud. Endelig udbrød han, og ordene skrattede i halsen på ham:

"Det er sandt!"

Etatsråden fo'r op af stolen, som om han blev kastet i vejret med fjederkraft.

"*Sandt?!* Men hvor kan det være muligt? Man kan da min salighed ikke lave guld! Et grundstof?"

Laboratorieforstanderen svarede ham ikke. Det var i dette øjeblik kun videnskabsmanden, der var oppe i ham. Han stirrede lidt hen for sig og vendte sig endelig til Erik, idet der kom noget bevæget over hans ansigtsudtryk:

"Atomsvingningerne – ikke sandt?" spurgte han.

"– Jo."

De vekslede et forstående blik.

"Til lykke, herr Poulsen!"

Han rakte ham hånden.

"Men du gode Gud!" fo'r det ud af etatsråden: "det er altså tilfældet, – det er sandt? Herr laboratorieforstander, De giver mig Deres æresord på, at det virkelig er sandt? Du min skaber, hvilken ulykke!"

De to andre så forbavsede på ham, men han blev febrilsk ved:

"Ikke et ord, ikke til *noget* menneske, hører De! De må love det, mine herrer … *absolut* love det! … til jeg får sat mig i forbindelse med højere autoriteter. Det er nødvendigt, tvingende nødvendigt. Jeg stoler på dem … Herr Poulsen, De skal få bud i aften!"

I endeløs forvirring greb han sin hat og ilede ud. Et øjeblik efter stak han atter hovedet ind ad døren.

"Forstår De: *absolut, tvingende, uafviselig nødvendigt!*"

Og uden at afvente svar var han væk.

2

Da Erik forlod laboratoriet, fortrød han halvvejs, at han havde givet efter for sin lyst til at overraske de herrer i banken. Hvad nytte var det til? Han havde blot givet efter for et øjebliks indskydelse, og nu ville rygtet snart gå rundt i byen, uden at nogen rigtig ville fæste lid til det. Og hvad mente etatsråden? At der ikke måtte tales om opdagelsen for ikke at forskrække børserne? Sligt kunne han som videnskabsmand intet hensyn tage til. Børserne var ham så ligegyldige som noget i verden. Nej, nu havde han spildt tilstrækkelig megen tid; nu måtte der handles. Han ville straks tage fat på at udarbejde beskrivelsen af sin opdagelse og få den i trykken.

Ved flittig brug af leksikon og grammatik fik han samme aften skrevet en lille opsats på fransk, hvori han så kortfattet som muligt beskrev sin opdagelse og fremgangsmåden ved de forsøg, han havde gjort, og som havde ført til det endelige resultat.

Næste morgen modtog Erik et brev med anmodning om at indfinde sig hos konseilspræsident og indenrigsminister Hjelm-Asborg-Hjelmstierne samme dags formiddag. Skrivelsen var egenhændigt udfærdiget af excellencen selv og affattet i den høfligste tone. Af nærliggende grunde ønskede man på højere steder at sætte sig i forbindelse med hr. Poulsen, og denne ville derfor gøre sig ham, excellencen, yderst forbunden, hvis han ville ulejlige sig op i ministeriet.

Erik fandt ingen grund til at afslå at give møde. Det smigrede ham, at man nu måtte tage hensyn til ham og vise sig høflig over for ham på steder, hvor man hidtil ikke havde anet hans

tilværelse og ganske ville have set fabrikskemikeren over hovedet. Forinden gik han op til en bogtrykker, som han overdrog i løbet af en dag eller to at trykke hans pjece.

Excellencen rejste sig og gik Erik i møde.

Det var en kraftigt bygget mand, noget over de halvhundrede. Ansigtstrækkene var skarpt markerede, og øjnene havde noget gennemtrængende ved sig, på grænsen af det stikkende. Endelig en stærkt krummet næse og et stort, brunligt overskæg.

"Goddag, herr Poulsen," sagde han i en ligefrem tone og rakte Erik hånden. "Det glæder mig at få lejlighed til at tale med Dem. For det kan jo ikke nægtes, at det er en mærkværdig og i allerhøjeste grad betydningsfuld opdagelse, De har gjort. Allerførst ville jeg ikke tro det, – De kan ikke fortænke mig i det –, men da også universitetslaboratoriet havde prøvet guldet (under strengeste diskretion, forstår sig!) måtte jeg jo holde det utrolige for muligt. Tag nu plads og lad os tale om tingen. En cigar?"

Excellencen var verdensmand.

De begyndte med kemiens standpunkt i det hele taget; hvad der gjordes her hjemme og ikke gjordes, og hvad der burde gøres for denne videnskab. Og sluttelig udtalte excellencen, at han var stolt på sit fædrelands vegne over, at det var en *dansk*, der havde gjort en af århundredets – ja. Han kunne gerne sige en af alle tiders største opdagelser. Men … han ville tillade sig at spørge, om herr Poulsen … for at gå lige til sagen – havde tænkt nøjere over, hvorledes han ville publicere sin opdagelse, og

hvilke følger en publikation overhovedet ville medføre for det bestående samfund?

Erik fortalte, at han simpelt hen havde sendt en beskrivelse af sin opdagelse i trykken og allerede næste dag agtede at forsende den til de forskellige lærde selskaber. Enhver kemiker ville efter denne anvisning let selv kunne foretage de nødvendige eksperimenter og overbevise sig om sagens realitet, ligesom det ved en ganske analog fremgangsmåde ville være den letteste sag af verden at forvandle guld til sølv eller platin eller omvendt. Overhovedet kunne der ikke mere være tale om ordet "grundstof" i den gængse betydning.

Excellencen blev ivrig:

"Kære, rare menneske!" udbrød han, "men forstår De da ikke, hvad det er, De dér siger? Ja, i grunden begriber jeg nok, at for en videnskabsmand som Dem må det videnskabelige være det egentlig afgørende ved Deres opdagelse, men De må dog sandelig ved nøjere eftertanke give mig ret i, at sagen har sin store, sin eminent store, praktiske betydning, der langt overvejer den videnskabelige. Jeg viger ikke tilbage for at udtale, at ingensomhelst opdagelse ville blot få en tilnærmelsesvis så stor indflydelse på verdenslivet som den foreliggende, og derfor kunne der ikke tænkes nogen, hvis offentliggørelse i den grad måtte, så at sige, forberedes lidt efter lidt. Vi må komme til en forståelse, herr Poulsen. Sæt nu. De gik ned på Kongens Nytorv og råbte Deres opdagelse ud! Man ville først ikke tro Dem, man ville – De tilgiver? – holde Dem for gal. Nå, godt, – De giver beviset. Lad os for eksempel sige, De strør guldet i centnervis ud mellem mængden ... Hvad sker? Mængden kaster sig over det ædle metal. Man puffes,

rives, slås om det, fylder sine lommer. De heldigste belæsser sig med så meget, deres kræfter tillader dem at bære … Men hvad så? Den heldige standser, ramt af en pludselig tanke. Idet han vil anslå den omtrentlige værdi af sin byrde, falder det ham ind, at det hele nu ikke har større værdi, end om han var belæsset med, lad os sige: kobber. Og sådan vil det gå overalt. Guldet – og De siger jo selv, det vil være en let sag også at fremstille sølv og platin – mister i samme øjeblik, som opdagelsen bliver bekendt, sin værdi; telegrafen vil i løbet af få timer bringe budskabet omkring, kort sagt: verden vil i et nu stå uden betalingsmiddel. Og hvad så? Alle børser, alle banker, ja – vi kan lige så godt tilstå det med det samme: alle butikker og udsalgssteder hele verden over vil blive lukket. Al handel vil standse. Embedsmænd vil stå uden lønninger; verdens rigeste mænd, med undtagelse af de store jorddrotter (skønt al ejendom overhovedet næppe bliver synderlig værd), vil være fattige … ja hvad mere er: der vil opstå hungersnød. Bageren kan ikke sælge, fordi ingen kan købe, – de få, som er i besiddelse af næringsmidler, vil holde disse tilbage. Men hvad så? Ja, man kunne tænke sig den civiliserede verden vende tilbage til tuskhandlen, og anden udvej gaves der vel i virkeligheden næppe, men inden man fik bragt en sådan i stand, ved De, hvad der så ville ske? Masserne ville komme i oprør. Guldsmeden ville storme bagerens butik, bybefolkningerne styrte ud på landet og plyndre bøndergårdene for at tilfredsstille deres sult. Alt hvad der hedder orden: stat, samfund, familie – det hele ville gå i skuddermudder og tilbage kun blive de enkelte rovlystne individer, der ville gå løs på hinanden, fordi jorden under

sådanne lovløse, uordnede tilstande ikke ville kunne føde på langt nær et så stort antal mennesker. Forstår De nu, herr Poulsen, hvilken ulykke De ville kunne bringe over verden? Den akse, hvorom jorden drejer sig, er af guld, – tag den bort, og det hele ramler sammen. Å, jeg begriber så godt, at De i grunden slet ikke har forestillet Dem, hvordan tingen i realiteten ville tage sig ud ... Tanken er ligefrem svimlende."

Excellencen tørrede panden.

Erik sad forvirret og klemte den slukkede cigar mellem fingrene; også han måtte tage sig til hovedet. Det var jo sandt alt sammen. Men han kunne ikke i øjeblikket tænke klart; der fo'r ham blot en erindring gennem hovedet om hin sølle platinkloridopløsning der nede på fabrikken ... hvor var det dog længe siden og langt borte alt sammen! ... Og dog følte han en rest af indignation, af harme mod dette guld, der havde ydmyget ham så dybt, og over hvilket han nu var herre. *Hvis* han nu alligevel intet hensyn tog??

Han måtte have udtalt sin tanke højt, for i det samme hørte han excellencen udbryde:

"Men er De gal menneske! ... hvis De vil gå frem på den måde, må staten sandelig tage sine forholdsregler over for Dem. Der kan ikke være tale om, at De får lov til at kaste Deres opdagelse i grams til mængden!"

Der var noget dumpt truende i tonen.

Erik rettede sig. Han følte sig som den overlegne, den, der holdt magten i sin hånd.

"– Det er et spørgsmål, om videnskaben kender til at tage sådanne hensyn, som De forlanger," svarede han.

"Videnskaben!" – excellencen blev heftig – "hvor kan De tale om videnskaben! Deres opdagelse ville jo kun blive til ulykke også for den. Hvad nytte ville den kunne drage af det, De har at sige, i den babelske forvirring, der ville opstå, hvis De med ét slag åbenbarede alt? Der ville jo ingen universiteter være, ingen lærde – kun en hob, der sloges på liv og død om tilværelsens første fornødenheder!"

"De mener altså," svarede Erik, "at jeg selv skulle tie min opdagelse til døde, at den skulle forsvinde og begraves med mig?"

"Nå ja, om så var! Hvad fordel ville De selv høste ved at handle ubesindigt? Æren, siger De? Der ville ikke længer gives ære eller berømmelse, når der ingen civilisation var. De ville selv blive fattige, om De råbte Deres opdagelse ud, mens det nu kun koster dem et ønske at komme i besiddelse af alt, hvad et menneske tragter efter. Og jeg kan give Dem mit ord på, at staterne ikke godvillig giver Dem lov til at sætte verden på den anden ende; man vil have øjnene med Dem. Det hjælper ikke her at tale om individualitet og frihed; nød bryder alle love, *og folkenes vel går frem for alt!*"

"Lad os forstå hinanden," fortsatte excellencen, da Erik intet svarede; "staten vil ikke underkende Deres fortjeneste; den vil tværtimod vide at påskønne den efter evne. En mand som De vil endnu have mange andre store opdagelser for sig. En udmærkelse nu i øjeblikket ville måske vække opmærksomhed; hvem ved, hvilke rygter der allerede er sivet ud blandt folk? – men om et år eller så, – – det koster Dem kun et ord: i et tilfælde som dette ville elefantordenen være på sin plads. De har jo midler nok til også i folks øjne at gøre Dem fortjent til den. Er

vi så enige?" – excellencen rakte sin hånd frem, – "giver De mig Deres ord?"

"Der må i ethvert tilfælde gå år, mange år," vedblev excellencen, da Erik stadig tav, "– over en menneskealder, før verden er moden til opdagelsen. Staterne må lidt efter lidt træffe forholdsregler for at finde en afløser for guldet, og sligt lader sig ikke gøre i en håndevending. Der må udveksles mange noter, plejes mangfoldige rådslagninger stat og stat imellem i den dybeste hemmelighed. Før om et halvt hundrede år kan der ikke være tale om at bringe noget til almenhedens kundskab. *Så længe* i det mindste lover De mig tavshed, ikke sandt?"

Og excellencen rakte atter hånden frem.

Men Erik tog den ikke.

"– Jeg kan ikke binde mig," sagde han kort; "det, De forlanger af mig – det er selve livet for mig; jeg må i ethvert tilfælde betænke mig. Min opdagelse er min ejendom, og jeg gør med den, hvad jeg vil."

Excellencen rettede sig i sin fulde højde.

"De tager fejl, hr. Poulsen," svarede han koldt, "De gør netop *ikke* med den, hvad De vil. Vil De ikke bøje dem med det gode – vel, det bliver Deres egen sag!"

Og dermed bukkede excellencen til afsked.

3

Erik kom hjem og fortalte sin hustru, hvad der var foregået mellem ham og ministeren.

Hun blev tankefuld, da hun hørte, hvorledes ministeren havde udmalet følgerne af opdagelsens offentliggørelse; hun havde endnu mindre end sin mand tænkt synderlig langt i den retning. De var såre lidet statsøkonomer begge to.

"Tror du ikke, det er overdrivelse?" spurgte hun endelig; "skulle staten ikke fremtidig kunne mønte penge? Vi har jo dog også nu kobberpenge, ikke sandt?"

"– Ja, som skillemønt, der på anfordring veksles af Nationalbanken med guld – ikke anderledes. Et lands *møntfod*, grundlaget for hele pengevæsenet, er enten guld eller sølv. Kobber og papir møntes kun for at lette omsætningen og kun i forhold til den guldmængde, bankerne sidder inde med. Ellers kunne staterne jo lave penge uden nogensomhelst grænse, og disse ville derved ikke få større værdi end flintestene. Nej, jeg er netop bange for, at der er *meget* i, hvad han sagde."

"Så må staterne finde på andre udveje, for der må gives en udvej! Det kan ikke være meningen, at du hele livet igennem skulle tie med din store opdagelse. Vel? Den allerstørste mængde mennesker er jo fattige, – de blev vist ikke ulykkeligere, om der ingen penge var til, tværtimod. Det er en anden sag med de fornemme og rige, men har de nogen tid taget hensyn til de små? Tror du, det skadede verden, om der ikke mere var fornemme lediggængere til? Når jeg tænker på, hvor småt vi har haft det hjemme hos os i min barndom, hvor ofte far i fortvivlelse har forbandet pengene og de store

kræmmere, der slog de små ihjel, blot fordi de havde penge at sætte i deres forretninger, – så kan jeg ikke rigtig tro, du skulle gøre noget ondt ved at bekendtgøre din opdagelse, om det så var allerede den dag i morgen. Er det først sket, kommer folk såmænd nok over det. Tror du ikke også det?"

Men Erik blev siddende med hånden støttende mod kinden.

"– Jeg ved ikke," svarede han langsomt: "jeg er ikke i stand til at tænke klart. Men hvad følgerne så bliver: jeg kan ikke tie – ikke et helt liv igennem. Hvad bryder jeg mig om deres ordner og titler, når de kun betyder bestikkelse! Jeg har adkomst til et navn blandt de største i verdenshistorien, og jeg skulle lade mig nøje med at gå om som en ganske almindelig elefantridder, som verden længst atter ville have glemt otte dage efter, at han var død! Nej, så hellere vove alt: lade det briste eller bære, som det selv vil! En opdagelse som den, jeg har gjort, gør man ikke to gange i sit liv."

De blev afbrudt ved, at det bankede. Det var hoteltjeneren, der bragte et brev fra bogtrykkeren, som sendte Eriks manuskript tilbage, idet han beklagede, at det på grund af indtrufne omstændigheder var ham umuligt at påtage sig trykningen.

Erik og hans hustru forstod såre vel grunden, og det forundrede dem heller ikke, da det en halv times tid efter atter bankede, og en opdagelsesbetjent bragte Erik en opfordring til samme dag at indfinde sig hos politichefen.

De spiste til middag i tavshed; mod sædvane hvilede der en trykket, mismodig stemning over dem. De havde begge en følelse af, at det ikke var ublandet lykke, der ventede dem i fremtiden. I Erik var der kommet noget op, der lignede trods.

Straks efter bordet tog han sin overfrakke på for at gå til politichefen; han ville helst have det overstået. Imens gik hans hustru hen til sine forældre i Møntergade, hvor de aftalte senere at mødes.

Politidirektøren afgjorde sagen i korthed.

Han havde, sagde han, gennem ministeriet modtaget de allerbestemteste ordrer, og han ville derfor blot på forhånd underrette herr Poulsen om, at han havde truffet de mest omfattende forholdsregler i følge disse ordrer. Man ønskede at vise sig så skånsom som mulig overfor herr Poulsen, og man ville derfor ikke lægge den mindste hindring i vejen for hans personlige frihed, så længe han ikke overskred visse grænser. *Men* – og det kunne politidirektøren ikke noksom betone overfor ham – ved det fjerneste forsøg i en retning, der kunne have såre skæbnesvangre følger for samfundet, ville man ikke sky den mest energiske optræden, og han ville derfor på det indstændigste råde herr Poulsen til at lade alle slige forsøg fare. Det ville være staten pinligt, om den skulle blive nødt til at anvende midler, der ellers var den fremmede, men den blev nødt dertil i det øjeblik, dens egen eksistens blev truet. Det var blot dette, politidirektøren på forhånd havde villet underrette herr Poulsen om.

Erik rejste sig.

"– Jeg forstår kun ikke, hvilke midler, De kan sigte til," sagde han; "så længe jeg ikke gør noget lovstridigt ..."

"Angående dette punkt ønsker jeg ikke at udtale mig," svarede politichefen høfligt men bestemt: "jeg kan kun forsikre Dem, at midlerne ikke vil forfejle deres hensigt. Farvel, herr Poulsen!"

– – Henne i Møntergade ventede Eriks hustru og svigerforældre på ham. Hun gættede straks, da hun så ham, hvad det var, politidirektøren havde villet.

"Nå, min ven?" spurgte hun i en munter tone for at sætte liv i ham og rakte hånden ud mod ham.

"– I morgen rejser vi til udlandet!"

Hun nikkede og trykkede hans hånd.

"Men herregud," sagde fru Lindberg; "hvad er det dog, I har for, børn? Her kommer I på én gang til byen og har opsagt pladsen dernede og vil intet sige. Og I har råd til at bo på et fint hotel, og nu vil I rejse. Og i byen fortæller de, at I har købt Næsby gods på Fyn og tre steder nede i Amaliegade, skønt det kan vel ikke være sandt. Hvordan kommer I til alle de penge??"

"– Kære svigerforældre," sagde Erik, "alt dette beror på noget, som foreløbig må være en hemmelighed, også for jer. Jeg kan kun sige så meget, at jeg er blevet rig ved en stor, videnskabelig opdagelse, jeg har gjort – meget rig. Dette må foreløbig være jer nok, – en gang i tiden vil I få alt at vide. Vi rejser nu på ubestemt tid; det kan vare år, måske mange år, før vi kommer tilbage. Men imidlertid skal I ikke mangle noget i den tid. Jeg lægger her en pakke til Dem, svigerfar; der er papirer i den til værdi af omkring en million kroner, men ..."

De lod ham ikke tale ud.

"I, du almægtigste – en million!" udråbte fru Lindberg og sank tilbage i sin stol.

Og Lindberg, den lille fortrykte kræmmer, der hvert kvartal kæmpede for at skrabe sammen til huslejen, rejste sig rystende over hele kroppen, så tænderne klaprede i munden på ham.

"Er det sandt?" hviskede han.

"– Se selv," svarede Erik, "men hør nu, hvad jeg siger. I skal ikke sætte pengene i en bank og trække renter af dem. I skal anbringe dem i fast grund, allerhelst købe landejendomme for dem – og helst med en noget afsides beliggenhed. Sejrbyholm gods på Sejrø er til salg for nogle hundrede tusind. De forstår Dem ikke på landvæsen, svigerfar, og godset ligger på en ensom ø. men det er lige meget – eller det er måske allerbedst. Køb det og flyt der ud. Sommeren stunder nu til, og De vil ikke fortryde det. Jeg skal betro Dem noget: De husker pengekrisen i Frederik den Sjettes tid, da pengesedlernes værdi gik ned til et minimum? En sådan krise vil komme igen i de nærmeste år, kun i langt større udstrækning, idet krisen vil strække sig over hele verden og værdien selv af guldpenge synke til så godt som intet. Men det må være en hemmelighed, forstår De! Derfor: gør som jeg råder Dem; det er det eneste fornuftige."

Lindberg stod med rokkende hoved og lyttede, som det gjaldt livet at indprente sig hvert ord. Han spurgte ikke mere; han var bare forstenet.

Fru Lindberg kom sig først.

"Nå, så nu skal vi være godsejere!"

Hun rejste sig. På en gang gik hun hen til Erik, tog ham med begge hænder om hovedet og kyssede ham:

"Du er en god dreng, men det har jeg altid vidst!"

Og for sig selv mumlede hun:

"En million! Nej, jeg kan ikke glemme det! ... Han har lavet en ny maskine, drengen. En dampmaskine, der kan gå foruden kul, sådan et evighedsværk, som min salig far immer spekulerede på, har han. Og nu skal han til Amerika og tage

patent på den. Jo, jo, jeg tænker mit, men gudbevares, *jeg* skal såmænd ingen ting sige!"

Om aftenen, da de unge ægtefolk var ene, tog Erik sin hustrus hånd.

"Min ven," sagde han stille, "der vil måske komme hårde tider for os; hvem ved, hvilken skæbne, der venter os i udlandet: vi må være forberedte på alt. Bliv ikke vred, min egen hustru, over at jeg stiller dig valget: er det ikke bedst, du bliver hos dine forældre og lader mig rejse ud med min opdagelse, den usikre skæbne i møde?"

Hun lagde en arm om hans hals.

"– Hvor du går, går jeg med! Tror du, jeg kunne skilles fra dig? Allermindst nu. Har vi delt de gode dage, deler vi også de onde: min plads er hos min mand – min store mand" ... hun gemte hovedet ved hans bryst: "Å, du ved det jo så godt: min store mand, som jeg elsker og – beundrer!"

Næste morgen tog de afsted med Gedser-toget.

Mens de sad i kupéen og ventede på, at toget skulle sætte sig i gang, havde Erik en ubehagelig følelse af at blive iagttaget. Han syntes hele tiden, at der var et par øjne rettede på ham, men når han så ud blandt mængden, der myldrede forbi ude på perronen, kunne han ingen opdage.

I sidste øjeblik kom en tysk handelsrejsende med prøvekuffert ind til dem; han satte sig straks hen i et hjørne og gav sig til at læse i en bog. Erik syntes, det var mærkeligt, at han rejste på første klasse.

Toget satte sig i bevægelse. Inde fra stationen hørtes telegrafnøglernes ivrige klapren. Én for én gled telegrafpælene dem forbi. Deroppe på de hvide porcelænsklokker ledes de snese af tråde ud i verden – den verden, hvis hoved, lig det store billedes i kongen af Babylons drøm, var af guld.

Og trådene bragte hemmeligt budskabet til alle landes regeringer: nu drager den mand ud, som vil bekæmpe jordens mægtigste fyrste.

4

De gjorde nogle dages ophold i Berlin. Bestandig havde de en utryg følelse af at blive udspioneret og iagttaget. De følte sig ikke et øjeblik alene; de mærkede hele tiden usynlige øjne stirre på sig.

Om det så var hoteltjenerne, forekom det dem, at de så på dem med mistænksomme blikke; mulig sporede også de politiets nærhed. De var høflige, men reserverede. Værten så 1 på deres navne i fremmedbogen, som om han tvivlede om deres ægthed.

Men allerede anden dag bankede værten på deres dør og meddelte med dybe buk, at en tjener med brev fra rigskansleren stod uden for og ventede på svar tilbage.

Erik gennemløb de få linjer:

> Udbeder mig en samtale i dag kl. 2.
>
> *V. Hochhausen.*

og skrev tilbage:

> Skal indfinde mig til den nævnte tid.
>
> *Poulsen.*

Han overgav selv brevet til den mægtige, galonerede tjener, der ikke værdigede Centralhotellets kelner et blik.

Nu steg hans aktier hos hotelpersonalet. Han måtte jo være en fornem personlighed, der rejste i hemmeligt statsøjemed, siden kansleren egenhændig skrev til ham og samtidig lod ham

bevogte af politiet. Og det kunne heller ikke siges, at han havde knapt om penge. Værten dirigerede i tankerne en solid regning.

Rigskansleren tog mod Erik i sit arbejdsværelse.

"God dag, herr Poulsen, glæder mig at se Dem. Tag plads og lad os gå lige til sagen; det drejer sig naturligvis om Deres brillante opdagelse."

Rigskansleren talte i en jovial, gemytlig tone.

Der kunne naturligvis ikke være tale om at offentliggøre en slig opdagelse; dertil, ville rigskansleren simpelt hen forudsætte, var han for klog: han ville jo ikke selv have den ringeste fordel deraf, og det ville allenfals ikke på nogensomhelst måde blive ham tilladt. Den danske regering havde båret sig dumt ad, men så meget desto bedre. Nu ville Prøjsen gøre ham et tilbud: sælg os Deres opdagelse!

Erik så forbløffet ud.

Naturligvis, – kansleren smilede og strøg sit overskæg, – det var ikke meningen at byde herr Poulsen f. eks. 5 milliarder, men hvad mente han om titel af gehejmeråd og den højeste prøjsiske orden?

Erik trak på skulderen ... gehejmeråd!

... Eller greve? – Hvadsomhelst!

Kansleren trommede i bordet.

Stoltheden skød sig op i Erik; han følte så grant i dette øjeblik sit værd og sin betydning. Hvad betød det, at det var det mægtige kejserdømmes rigskansler, han talte med, – var han ikke dennes ligemand? Betød et ord af ham ikke mere end ti ministres?

Og hans tone var ikke til at tage fejl af, da han udbrød:

"Jeg sælger mig ikke for en jammerlig titel – eller for et ligeså jammerligt kors!"

"– Guds død," udbrød kansleren og slog i bordet, "De er fordringsfuld! Men lige meget: opdagelsen bliver vor – og Tyskland gør Dem til regerende fyrste af Bulgarien!"

Erik fo'r sammen.

"– eller *konge*!"

Det sortnede for Erik. Konge! Der flimrede ham en regn af gnister for øjnene, og blodet sang for hans øren. Konge ... og hans hustru dronning! ... Han syntes, han måtte gribe for sig, – alt vaklede; stuen vendte sig, så gulvet kom for oven. Og dog – var hans opdagelse ikke mere end et kongerige? Var det alligevel ikke at sjakre om sig selv? Og stoltheden råbte gennem virvarret: sig nej!

Han hørte en stol skrabe mod gulvet; kansleren rejste sig.

"Nej, De behøver ikke svare mig nu – i morgen eller i overmorgen – når De selv vil. Gå nu bare og tal først med Deres hustru. Vi ses igen!"

Kansleren lukkede ham selv ud.

Det var alt sammen gået i en håndevending. Erik var ganske fortumlet. Næppe havde han forladt Danmark og sat foden på tysk grund, før det forunderligste og mest uventede hændte ham: der blev tilbudt ham, den københavnske håndværkersøn, en krone! Og det var ikke drøm: det var fuld virkelighed, at han gik dér på Berlins gader, og at han kom lige fra en af Europas stormænd, der venskabeligt havde trykket hans hånd for at opnå noget hos ham.

Konge!

Det lød stort dette ord. Det ejede en egen fortryllende klang for dens øre, som det ikke mere betød det uopnåeligste af alt, – det lige så ugribelige som himlens stjerner. Hvad var ikke det for en opdagelse, han havde gjort, at en af firmamentets strålende sole af sig selv dalede ned og lagde sig for hans fod!

Men greb han virkelig denne stjerne, var det ét med for evigt at tie med sin opdagelse. Den ville blive en andens ejendom. Jernstaten ville købe kanoner for den og erobre hele verden. Og når hele jorden var besejret, hvorfor skulle så det lille Bulgarien bestå? Hvad var der i vejen for at tage igen, hvad man engang havde givet?

Han rettede sig og så sig omkring. Der myldrede menneskene ham forbi til vogns, til hest og til fods. Å, nu stod ham det hele så klart. Denne mængde, hvor ville den ikke forbavses og stirre med åben mund på den borgerlige, der løftedes op på tronen. Og dog havde man set det samme en gang før. Men hvor hurtigt ville den ikke atter glemme, når den borgerlige vendte tilbage til de borgerliges rækker! Hvem ville mindes ham om usle hundrede år? En historiker ville måske for kuriositetens skyld fortælle om, hvorledes en tysk statsmand af et lune gjorde en undergiven til konge over en intetbetydende stump land, for atter, når spøgen havde varet længe nok, at slå kronen af hovedet på ham, – det ville være alt. Og for dette skulle han sælge sig??

Ja for det var og blev dog ikke andet end en handel, og der hørte ringe skarpsindighed til at kunne indse, hvem der tjente ved forretningen. Men kansleren skulle ikke komme til at triumfere. Når historien om tusind år nævnede hans, Erik

Poulsens navn, skulle den til dette kunne tilføje de stolte ord: *den, som vragede et kongerige!*

Med ét standsedes han ved, at nogen rørte ved hans arm: det var hans hustru, der var gået ham i møde, alt for forventningsfuld til at kunne blive siddende hjemme og vente. Hun så straks på hans mine, at der var hændet noget.

"Hvad sagde så kansleren?" spurgte hun, idet hun tog hans arm. Og de gik videre.

Erik forsøgte at svare rolig og uanfægtet. Han følte en hemmelig stolthed ved i det mindste overfor sin hustru at kunne stå i det skær, hvori han nys havde stået for sig selv. Han glemte, at han en stund havde været uvis, og at han kun gennem beregnende overvejelser om, hvad der var mere eller mest, var kommet til det nej, der nu lå ham på læben.

"– han tilbød mig Bulgariens trone for min opdagelse!" svarede han kunstlet koldblodig.

Hun standsede med et ryk og stirrede ham i ansigtet:

"Og du svarede?" spurgte hun åndeløst.

"– Jeg har ikke svaret endnu. Han ville, jeg skulle betænke mig først og tale med dig. Han gør sagtens regning på, at du som kvinde skulle være forfængelig nok til at få mig til at svare ja. Men ikke sandt, der kan jo kun være ét svar?"

"Du mener *nej*?"

"– Ja!"

Hun stirrede tankefuld hen for sig, men nu begyndte han at gøre hende klart, hvilke grunde der talte for et afslag. Det at have sagt nej til en krone opvejede så omtrent det at have båret den, og det bulgariske kongedømme var sikkert kun blevet stakket glæde. Det tålte ingen sammenligning med et navn som

det, der forud tilkom ham, og selv om han ville, *kunne* han så tie til evige tider? Den, der havde gjort verdens største opdagelse, *måtte* råbe den ud, så alle fik det at høre, – det var umuligt andet; – *han* kunne i hvert fald ikke tie, dertil var han for meget videnskabsmand og for lidt kræmmer. Der kunne nu og i fremtiden komme hvilke som helst tilbud: han ville kun have ét svar til dem alle!

Han talte sig varm og begejstredes af sine egne ord. Der tonede gennem dem en viljefasthed og tro på sig selv, der rev hende med og fik hende til at se op på sin mand med et beundrende blik. Der kom over hende en ny, betagende følelse af det ansvar og de pligter, der fulgte med at være en stormands hustru.

Hun havde aldrig før følt det som nu. Som en drøm, halvt uforstået, var alle den senere tids begivenheder gledet hende forbi lige fra den store dag til nu; hun havde kun med sit halve jeg været med i dem, fortumlet af det uvante og utænkte, som hun havde været vidne til. Men nu gik rækkevidden af det hele op for hende. Den mand, hun havde kåret til sit hjertes herre, ham havde skæbnen kåret til endnu mere: til verdens mægtigste mand, efterdi den havde gjort ham til verdensfyrstens, guldets, herre. Hvad betød en krone for ham? – selv en kejsers var jo kun af guld! Fra den dag, stoffernes hemmelighed afsløredes for ham, var han selv blevet konge, og nu bøjede hendes hjerte sig for ham og hyldede ham.

Og som hans begejstring først havde smittet hende, således læste han nu hendes tanker i hendes blik og blev revet med. Forenede løftede de sig så højt i fantasien, at verden næppe

mere var til for dem, indtil de til sidst med undren fandt sig selv stående på berlinske brosten udenfor Centralhotellets port.

Endnu i stemning satte Erik sig til skrivebordet for at svare rigskansleren. Han fandt ingen grund til at motivere sit afslag; hans brev blev kun et kort og afgjort nej.

Om aftenen forberedte de sig til at forlade byen, – hvorhen var de endnu ikke enig med sig selv om. I Berlin, hvor hvert af deres skridt blev bevogtet, var der i hvert fald ikke grund for dem til at blive længere.

De fortrød ikke at have gjort forberedelser til at rejse videre, for næppe var de stået op næste morgen, før en højtstående politimand indfandt sig hos dem og meddelte dem, at de "als lästig befunden" var udviste af Prøjsen og havde inden tolv timer at forlade Berlin.

"Også mig er Berlin blevet "lästig"," svarede Erik koldt og bukkede.

5

Til Paris!

Erik fandt, at han straks burde være rejst her til. I den fri fristat måtte han vel kunne offentliggøre sin opdagelse – om noget sted.

Paris gjorde straks et tiltalende, sympatetisk indtryk på ham. Dens ejendommelige, inciterende luft – åndeligt ozonholdig, som han sagde til sig selv –, livet i dens gader, det egne kunstneriske sving over mangfoldige småting tog ham fangen. Hans sind blev lettere, og han åndede friere.

Han ville opsøge redaktøren af *Journal Chimique*, den berømte kemiker Ducis, berette ham om sin opdagelse og anmode ham om at offentliggøre den i sit tidsskrift.

Ducis var videnskabsmand ud til fingerspidserne, vidste han; om så verden ramlede sammen over hovedet på ham, ville han gøre sit til at bringe opdagelsen frem. Og stod den først i tidsskriftet, der nåede frem til alle kemikere i alle lande, måtte d'hrr. statsmænd gøre gode miner til slet spil og hjælpe sig ud af forlegenheden, som de bedst kunne, – – hvorledes, vedkom ikke ham.

Erik havde ikke mere nogen følelse af at blive bevogtet, og andendagen efter sin ankomst til Paris begav han sig ud for at opsøge Ducis. Fra tidsskriftet vidste han gade og nummer.

Det var dejligt, mildt vejr med strålende sol: der var forår i luften, og kastanjetræerne langs boulevarderne stod med store, svulmende knopper, rede til at springe ud. Det var en højtidsgang for Erik Poulsen, denne til den store kemiker, der ville tage mod ham med åbne arme og gøre, hvad der stod i et

menneskes magt for at overvinde de andres tåbelige betænkeligheder.

... Dér var porten, der boede den store mand, som han i så mange år havde set op til med beundring og så ofte ønsket at se. Nu skulle han stå over for ham som hans ligemand!

Erik rakte hånden ud for at ringe, da en herre i det samme standsede ham ved at tage hatten af og sige:

"Undskyld, min herre; De søger professor Ducis?"

"Ja," svarede Erik forundret.

"I så fald ser jeg mig nødt til at anmode Dem om at følge mig til politichefen."

"Hvorledes! ..."

Erik gjorde et skridt tilbage.

"I lovens navn!" svarede herren og fremviste et skærf under frakken.

Erik sagde ikke mere; han forstod, at han havde taget fejl, da han troede sig fri i et frit land. Uden modstand fulgte han politimanden.

Chefen for det parisiske politi tog overordentlig høfligt imod ham; han handlede kun efter allerhøjeste ordrer og havde uden tøven at føre herr Poulsen til republikkens præsident. Om et øjeblik ville der komme en vogn for at bringe dem til Elysée.

Republikkens præsident var den bekendte historiker Chaspal, medlem af Akademiet. Han modtog Erik i sit biblioteksværelse og betød politichefen, at dennes nærværelse ikke mere var nødvendig.

– "De har handlet meget uklogt, monsieur, ved at ville opsøge professor Ducis," begyndte han, "for jeg formoder, det skete i

den hensigt at overtale ham til at offentliggøre Deres opdagelse i hans tidsskrift?"

Erik benægtede det ikke.

– "Jeg kan tænke det. Men forstår De da ikke, at det er en ting, der ikke på nogen måde går an? Erindrer De ikke, hvad den danske konseilspræsident sagde Dem? ... De må ikke forundre Dem over, at jeg ved lige så god besked med den samtale, som om jeg selv havde været til stede. Jeg vil ganske ligefrem fortælle Dem, hvordan det hele hænger sammen: gennem det danske udenrigsministerium er der tilstillet alle stater over hele verden en fortrolig meddelelse om Deres opdagelse og den samtale, De havde med ministeren, for at man kunne vogte sig for og tage forholdsregler mod den fælles fare. For alle stater er enige om, at Deres forunderlige opdagelse rummer den allerstørste fare for alt, hvad der hedder civilisation og ordnede samfundsforhold. Den *kan* og *tør* derfor ikke offentliggøres, og de forskellige regeringer har i den anledning givet hinanden de mest bindende forsikringer om hver især at være på sin post og, hvis det gøres nødigt, bringe de mest yderliggående forholdsregler til anvendelse for at forhindre, at Deres opdagelse kommer til offentlighedens kundskab. Tro mig, De gør bedst i at tage hensyn til det, jeg her har betroet Dem – ikke mindst for Deres egen skyld. Man vil i alt øvrigt ikke gøre det ringeste skår i Deres personlige frihed, og når alt kommer til alt, synes det mig næsten, De selv måtte have mest fordel af at tie med opdagelsen. Der er ingen, der tænker på at forhindre Dem i at fabrikere så meget guld, De ønsker, og anvende det på hvilkensomhelst måde, De selv vil. Hvad vil livet ikke på den måde kunne byde Dem? Selve statens

indtægter er begrænsede af borgernes skatteevne og parlamentets bevillinger – Deres derimod begrænses kun af Deres eget forgodtbefindende. Og De ved jo," – præsidenten smilede –: "for guld er alt til salg!"

Der blev et øjebliks pause.

"– Men på den anden side, monsieur Poulsen, må jeg give Dem ret i, at det var synd, om en sådan opdagelse skulle forblive enkeltmands ejendom og dø med ham. Men hemmeligheden burde tilhøre en stat. Der kunne udrettes det utrolige i civilisationens tjeneste på den måde, og uden at være ubeskeden tror jeg at turde sige, at i ingen anden stats eje ville hemmeligheden i den grad være på sin plads som i republikken Frankrigs ..."

Erik gjorde en bevægelse.

"... Eller, om De ville bevare hemmeligheden for Dem selv, kunne De jo årligt stille et vist kvantum guld til vor disposition ... Frankrig ville vide at påskønne det, og en stat kan udtrykke sin erkendtlighed på mange måder."

"Herr præsident," svarede Erik, "man har tilbudt mig en krone."

– "Ah," – præsidenten blev alvorlig – "De kommer fra Berlin! Og De afslog den?"

"Jeg afslog den!"

"– Jeg kan kun ære Dem for det. Men lad mig endnu en gang – for Deres egen skyld – på det mest indtrængende advare Dem mod uforsigtigheder. De er blevet advaret en gang før – i København ... De erindrer det? ... da De ville lade beretningen om Deres opdagelse trykke ... Enhver anden stat end Frankrig

ville have bragt strenge forholdsregler i anvendelse mod Dem i den foreliggende anledning."

"Jeg har hørt det samme sige engang før, men jeg forstår ikke, hvilke forholdsregler De kan tage imod mig," svarede Erik; "det er dog ingen forbrydelse, jeg har villet begå, og så længe jeg ikke kommer i direkte konflikt med lovene, kan De da i det højeste udvise mig?"

– "Å jo, monsieur, der er noget, der hedder ..."

Han nærmede munden til Eriks øre og hviskede et ord.

Erik fo'r tilbage og blev bleg.

"– De forstår, at staten kun nødig griber til et sådant middel," vedblev præsidenten, "men når det ikke kan være andet ...! Imidlertid," – han slog om i en let tone, – "jeg antager, De har været uvidende om, hvad jeg her har meddelt Dem, så De først nu indser det fuldstændig umulige og håbløse for Dem i at få Deres opdagelse frem. De vil ikke kunne foretage Dem noget, uden at man holder øje med Dem. Jeg vil derfor lade, som om intet denne gang er passeret; De ved jo nu, at én gang til går det ikke! ... Frankrig ville også kunne have tilbudt Dem en krone," tilføjede præsidenten følgende sin egen tankegang, "og skulle det øjeblik komme, da De ønskede ..."

"Men det kommer *aldrig*, hr. præsident!"

"– Å," svarede præsidenten smilende,

"Man skal såre sjældent anvende ordet "aldrig". Tillad mig derfor at fuldføre sætningen: skulle det øjeblik komme, da De ønskede at afhænde, eller tildels afhænde, Deres opdagelse – så kom til Frankrig. Ingen stat vil vise sig mere erkendtlig! ... Men jeg formoder, at De dog i hvert fald nu ikke mere tænker på at *offentliggøre* Deres opdagelse?" tilføjede han, da Erik stod i

begreb med at gå; "det er *denne* gang, De atter kan gå, hvorhen De ønsker!"

"Ikke indtil videre i det mindste," svarede Erik, – "ikke så længe staten vil nedværdige sig til at bruge et sligt middel!"

"– *Salus populi summa lex esto!*" svarede præsidenten og trak på skuldrene.

Derpå bukkede han til afsked.

6

Omtrent midtvejs mellem Alicante og Cabo de la Nao i det sydøstlige Spanien ligger i et par miles afstand fra kysten en lille, klippefuld ø, La Isla Verde, på ikke over ¼ kvadratmils størrelse.

Dens beliggenhed er yndefuld.

Mod sydvest ligger bugten ved Alicante med sine mange hvide sejl åben for blikket. Mod nord og øst har man vid udsigt til Spanien; særlig den stejle bjergkæde, der fra Alcoy går helt ud til havet og tegner sig skarpt mod den nordlige himmel, tager sig imponerende ud. I nordost skimter man omridsene af Ibiza og Formentera, og mod syd og sydost endelig har man for sig det friske, blånende Middelhav, så langt synet kan række.

Stedet er ensomt. Den spanske kyst lige over for er øde, og kun i miles afstand ser man skibe, der løber ind til Alicante eller søger nord over til Valencia. Øen selv er på grund af sin klippefuldhed og ringe størrelse ubebygget, men dens plantevækst er frodig og urørt som en urskovs. Dens bjergskråninger er tæt bevokset med slyngplanter, og i dalene danner oranger og guldregn, figentræer, myrter og buksbom små skove. Papirgræs, bregner og kaktus titter frem alle vegne, og den hvide jasmin blomstrer over alt i skyggen.

Denne ø havde Erik købt af den spanske regering, der havde ladet sig den betale med en ret anselig sum. På et højtliggende punkt havde han ladet opføre en skinnende marmorvilla, og en vig på øens sydvestside var omdannet til en havn, hvor en dampjagt stadig lå med dampen oppe, rede til at gå til søs, når det ønskedes.

Siden begivenheden i Paris og samtalen med præsident Chaspal havde Erik turet om i forskellige lande. Han havde en tid boet ved Genfersøen, opholdt sig et halvt års tid i Montpellier, gjort en afstikker til Ægypten og Konstantinopel osv., men ingen steder havde han haft rigtig ro på sig. Nu havde han besluttet at slå sig ned på den ensomme ø, træt og ked af menneskene.

Han ville atter til at arbejde.

I villaens stueetage indrettede han sig et laboratorium, så righoldigt og fuldstændigt som muligt. Der fandtes alle tænkelige instrumenter fra ureometre til Soxhlets fedtmængdebestemmelsesapparat – ting som Erik sandsynligvis aldrig ville få brug for. Gasometrene var af platin; lige så de fleste andre metalredskaber, og i store ibenholtskabe fandtes glas med så godt som alle bekendte forbindelser, der nogenlunde lod sig opbevare. Erik havde fundet en egen fornøjelse i at få alt dette samlet, overbevist om, at han var ejer af det første kemiske museum i verden.

Med nyhedens interesse tabte dette imidlertid snart noget af sin tiltrækningskraft for ham. Han forsøgte at indlede et virkelig systematisk arbejde i laboratoriet. Påvirket af nærliggende tankeforbindelser gav han sig i nogen tid til at studere diamantens tilblivelsesmåde og muligheden af dens fremstilling ved kunst, men han nåede ikke ud over de resultater, andre tidligere var kommet til. Det blev kun mikroskopiske diamanter.

Så gav han sig i færd med organisk kemi. Han begyndte at dyrke sjældne planter i haven og fik anlagt et drivhus. En tid fulgte han planterne på deres forskellige udviklingstrin,

analyserede rod, stængel, blade og frugter og mente tilsidst i frøet af en art krydderlilje at have opdaget en ny organisk base.

Dette gav ham atter liv. I en fart fik han en afhandling færdig og sendte den tillige med en prøve på stoffet til *Journal Chimique* (han vidste, at de spanske myndigheder omhyggeligt undersøgte ethvert brev, han afsendte), men et par måneder efter fik han den atter tilbage med høflig underretning om, at stoffet havde været kendt allerede i flere år. Dermed opgav han plantekemien; han indså, at han måtte anvende adskillige år til specialstudier, inden han kunne opnå noget ad denne vej, og det havde han ikke mere tålmodighed til.

I nogen tid omgikkes han med tanken om at føre sin egen opdagelse videre og udstrække dens konsekvenser over et større felt, men det blev ved tanken. Utilfreds med tilværelsen og sig selv kunne han nu i dage gå uden at tage sig noget egentligt for. Hans bord lå oversvømmet af videnskabelige tidsskrifter, men han gad ikke mere røre ved dem; det var ikke som på Rønninggårds fabrik, hvor ankomsten af *Journal Chimique* havde været en begivenhed. Til sidst gik han kun og puslede med sit "museum", filtrerede en væske, der var blevet uklar, efterså, om ikke et stof var "flydt hen" o. lign.

Selve forholdet mellem ægtefællerne led under alt dette. Netop fordi de ikke i ren materiel forstand kunne ønske sig noget, de ikke allerede var eller med største lethed kunne komme i besiddelse af, kom der noget dødt over deres daglige liv. De behøvede ikke mere at ønske sig småting som hus, have eller vogn: de ejede nøglen, der åbnede alle døre, men som samtidig lukkede op for kedsomheden. De led under den, uagtet de ikke tålte om det, og begge tænkte de med en

blanding af rørelse og vemod tilbage på de lykkelige dage på Rønninggårds fabrik, da kun lidt over halvhundrede kroner skulle række til for hele måneden, og de ikke desto mindre følte sig så uendelig lykkelige. Nu faldt det ham aldrig mere ind at kalde sig det lykkeligste menneske på jorden og ikke hende at erklære, at det måtte de være to om.

Det pinte dem begge, at han måtte gå omkring ukendt og forholdsvis upåagtet, mens de med sig selv vidste, at hans navn burde være på alles læber. Han blev i reglen holdt for at være en hovedrig englænder, ikke mere, ikke mindre. Under et ophold i Montpellier havde han søgt at knytte forbindelser med de lærde kredse og også opnået at blive medlem af det fysisk-matematiske selskab, men han vidste, det var kun sin rigdom, han havde at takke for det, og følte godt, hvorledes han i virkeligheden blev overset, regnet for intet.

Han havde været i selskab sammen med en professor fra Paris, som ved at have konstrueret en ny dynamo-elektrisk maskine havde vundet et ikke ufortjent ry, og talt med ham, men han havde godt følt, at trods al udvist høflighed så den anden ned på ham som på en velhavende dilettant, der i og for sig intet betød. De skulle blot alle sammen vide ...! havde han ved sig selv tænkt, men bevidstheden alene hjalp intet. Han ville se dem for sine fødder, disse overlegne herrer, åndeløse af beundring; han havde ret til det, – og dog kunne det ikke ske.

Jo længere tid der gik, desto mere plagede denne tanke ham. *Det kunne ikke ske.* Han havde været frygtelig dum, da han gik op i banken "Dania" uden andet mål end at høre, hvad man ville sige til hans opdagelse dér – frygtelig dum, fuldstændig idiot. Han havde været naiv nok til at indbilde sig, at ingen kunne

lægge ham et halmstrå i vejen, hvad øjeblik han så ville offentliggøre sin opdagelse. Han burde have overrasket dem alle uforberedt – knækket halsen på gulddjævlen, mens han havde haft den i sin magt, straks, uden ophold, i stedet for at lade det gunstige øjeblik slippe sig af hænderne, så den nu bare grinte ham op i øjnene.

Hvad brød han sig om, at guldet under fire øjne var ham en lydig tjener, at der ikke var den ting i verden, han behøvede mere end pege på, for at den skulle blive hans? Kun ét ville han: berømmelse, et udødeligt navn … det eneste, han ikke turde gribe efter. Han spekulerede sig hjernen tom for at udfinde et middel, ved hjælp af hvilket han kunne bringe sin opdagelse ud i verden, uden at nogen kunne forhindre det. Lægge beskrivelser af opdagelsen i flasker og kaste dem i havet? … gå op i en luftballon og kaste dem ud? … å, det var nonsens alt sammen, – de ville ikke nå de rette folk, videnskabsmændene; i det højeste kunne en stat rane opdagelsen, og det var det værste af alt.

Nej, han kunne ikke spekulere sig til nogen løsning af spørgsmålet. Skulle det løses, måtte tilfældet bringe afgørelsen.

Men dette uvirksomme liv, han nu førte – denne timernes seje sneglen sig hen – var ikke til at bære. Han kunne ikke holde det ud mere på den ensomme – så hellere atter kaste sig ud i rejselivet på lykke og fromme!

7

Erik og hans hustru rejste verden om – på eget skib: et prægtigt fartøj, en svømmende, befæstet borg.

Der var gået ry over hele verden af dette skib i det halve år, det havde stået på værftet i Glasgow, skønt man havde gjort sig så megen umage som muligt for, at offentligheden ikke skulle få for meget at vide om det: – ejeren, "en særling, der vistnok havde erhvervet sig en aldeles kolossal formue i Ostindien og Kina", efter hvad man sagde, havde ønsket det så. Men da over tusind mennesker dagligt arbejdede på fartøjet, kunne det ikke undgås, at alle europæiske blade med *Times* i spidsen bragte følgende meddelelse:

"Et mærkeligt skib

er for tiden under bygning på Egglestons værft i Glasgow. Det bygges af platiniserede, hærdede stålplader og indrettes med en hidtil ukendt komfort. Skønt det efter forlydende nærmest skal være bestemt til lystfartøj, bevæbnes det med kanoner af forholdsvis svær kaliber og indrettes i flere henseender som et krigsskib. To overordentlig kraftige maskiner af ny, særegen konstruktion vil give det en usædvanlig hurtighed. En suite af 12 rummelige, pragtfuldt udstyrede kahytter med ægte forgyldte lofter og ibenholts paneler strækker sig fra agterstavnen til midtskibs og vil afgive et ganske særlig magnifikt opholdssted for dette mærkelige fartøjs ejer, der efter sigende skal være en mere end hovedrig udlænding, som i sin egenskab af ejer af udstrakte guldlejer i andre verdensdele ikke behøver at lade det komme an på nogle hundred tusind pund

mere eller mindre. I virkeligheden antages det vidunderlige lystfartøj at ville komme til at stå sin besidder i over 1½ million pund sterling, foruden den kolossale værdi af dampkedlerne, der forfærdiges af valset platin."

Skibet døbtes *Chemeia* (det græske navn for kemi) og løb af stablen sammen med det ny århundrede. Det viste sig at være ualmindelig vellykket bygget, og prøvefarten løb særdeles heldigt af, uagtet den blev foretaget i hårdt vejr. *Chemeia* var efter kyndige søfolks udsagn et af de prægtigste skibe, der nogensinde havde lagt ud fra en havn.

Endnu stod kun tilbage at fuldende dets indre udstyr, og heller ikke i den hønsende blev noget sparet. Et prægtigt kemisk laboratorium indrettedes midtskibs, hvor slingringen var mindst, og i en af salonerne fik et udvalgt naturvidenskabeligt bibliotek plads. I et særligt skab fandtes hele middelalderens alkymistiske litteratur så fuldstændig, som det var muligt for en privatmand at skaffe sig den. Over skrivebordet i arbejdsværelset hang et udmærket maleri af en dansk kunstner: det forestillede Rønninggårds fabrik set i sommerligt tusmørke, mens mosen rundt om dampede og ilden fra glødeovnene lyste.

Et udvalgt mandskab af prøvede søfolk fuldendte skibets udstyr. Til kaptajn havde Erik udset en yngre, udmærket dygtig dansk mand, forhenværende officer i den danske marine, ved navn Alsløv.

Listen over det samlede mandskab kom at se således ud:

Alsløv, kaptajn.

Smith, første styrmand.

Juncker, anden do.

Atkin, proviantforvalter.

Wood og *Jackson*, maskinmestre.

Luigi, Szemsky, Petterson, fyrbødere.

O'Kelly, bådsmand.

Mendez, Müller, Peter, Brown, Calandro, Hervé, Paul, matroser

Prosper, kok.

Således i alle måder udrustet som et fartøj af "first class" stak *Chemeia* i slutningen af januar 1900 i søen og satte kursen ad Atlanterhavet til.

Samtidig stod en kongelig engelsk korvet, der i nogle måneder havde krydset i Nord-Kanalen, til søs og styrede samme vej, således at de to skibe stadig havde hinanden i sigte. Sydvest for Irland mødte de et hurtigsejlende fransk krigsfartøj, der efter at have vekslet signaler med englænderen satte dampen op og fulgte efter.

8

Chemeia drev sagte fremad for halv kraft på ca. 70° vestlig længde og 32° sydlig bredde henved 300 mile vest for den chilenske kyst.

Termometret viste 26,6° celsius i skyggen.

Erik sad ved sit arbejdsbord og læste; tæt ved siden af sad hans hustru og skrev. Gennem en åbenstående luge så man ud over det blånende Sydhav, hvor langt ude i horisonten røgen fra den engelske korvet tegnede sig mod himlen.

Der var noget træt, opgivet over de to ægtefolk; deres kinder var blege, og sjældent formede deres læber sig til et smil. Søvnløse nætter, fulde af grublen og eftertænken, havde præget begges ansigter.

"Hvad læser du?" spurgte hun og løftede hovedet; tonen lød stilfærdig og sørgmodig.

"– Å, det er en pjece af en tysk socialist," svarede han og strøg sig over panden, – – "et flyveskrift betitlet "Guldkalven", en ganske mærkelig bog forresten, der er skrevet lige ud af vore hjerter. Hør f. eks. hvad han skriver her!"

Og han gav sig til med sagte stemme at læse op for hende:

"... Således er guldet blevet verdens mare, den forbandelse, under hvilken folkene vrider sig i vånde. Det stjæler den fattige det brød ud af hånden, hvormed han skal mætte sin sult, og fylder den riges bæger med overdådighedens beskhed. Det røver mennesket hans naturlige ro: den, der ikke har det, tænker kun på at komme i besiddelse af det, og den, der ejer det, har selv i søvne ingen ro, fordi han drømmer, man vil berøve ham det. Begærlighedens instinkt suges ind med

modermælken, udviklet og fuldkommengjort gennem slægtled efter slægtled, og alle andre følelser trænges i baggrunden for det ene: at besidde. År for år og dag for dag, for hvert nyt menneske, der fødes, stiger denne brynde, og den vil ikke ophøre, før guldet, dette forbandede, ulykkeskabende guld, er kastet i støvet fra den trone, fra hvilken det nu behersker alverden."

Erik lod hæftet synke.

"– Ikke sandt, det er omtrent, som vi føler det?"

"Og hvori finder han så midlet til at råde bod på al denne elendighed?" spurgte hun interesseret.

"– I socialismen naturligvis – og hvem siger, at de mennesker ikke har ret?"

"Men indtil den tid kommer? – for der er vist længe til endnu!"

"– Ja hør videre, hvad han skriver:

"Men hvor findes den mand, der slår det første slag, den Messias, hvem folkene blot venter på for at råbe deres Hosianna? Han, som først står frem og erklærer krigen åben og siger: i dag er det guldets sidste dag! – han, som erklærer kongerne og regeringerne, disse guldets elendige tjenere, at den store revolutions dag er inde ... når kommer han, hvorledes kommer han, og ved hvilke våben vil han sejre? ... eller, stakkels menneskehed, vil han måske aldrig komme?"

Hun rejste sig, gik hen til ham og lagde hånden på hans skuldre. Der tændtes i hendes blik noget af den begejstring, de havde følt hin dag på gaden i Berlin, da han kom fra den tyske rigskansler, og hendes stemme skælvede let. Da hun sagde:

"Han kommer! For du, Erik, er jo den Messias, de venter."

Han så hen for sig og smilede bittert:

"– Ja. Men en sølle Messias, bastet og bundet på alle kanter, – en ufri, der ikke råder over sine egne handlinger. Jeg skal såsandt ikke komme til at udrette stort i verden."

"Erik!" Hendes stemme lød højere og klarere end ellers. "Vi *må* ikke fortvivle, hører du! Det kan ikke blive ved som hidtil, ellers går vi begge til grunde. Vi må tage os sammen, føle, at vi har et ansvar, om ikke for andre så over for os selv. Der *må* gives en udvej, og vi må finde den. Det er ikke til at udholde, som det nu er – mindst for dig; jeg ser jo, hvordan du pines under denne sløvhed og lediggang. Vær en mand, Erik, ret dig, ryst det af dig, husk, du er født til noget stort!"

Men han bare skjulte ansigtet i sine hænder.

"– Det er let nok at sige det, min ven," svarede han lavmælt; "hvor tit tror du ikke, jeg har sagt mig, at jeg burde tage mod til mig og ikke opgive mig selv! Men hvad skal jeg gøre? Jeg øjner ingen udvej; der er lukket for mig, hvor jeg så vender mig hen; jeg kan ikke så meget som løfte en hånd, uden at de er over mig. Se der ude," – han pegede ud mod horisonten, hvor korvetten skimtedes, "hvad vil du, jeg stakkels fangne mand skal gøre?"

"Du tager fejl, Erik," svarede hun med liv, "en mand er ikke fangen, så længe han har en vilje. Vi har været alt for forsagte begge to og opgivet alt, endnu før vi havde kæmpet. Hvad kan det hjælpe, vi sidder her og læser om det, vi i virkeligheden selv burde udrette? Vor sag må være vort liv; vi må sætte alt ind på den, og hvad har vi egentlig gjort? – Ladet os skræmme og intet andet! Er vi ikke ombord i vort eget skib, kan vi ikke sejle fra disse fangevogtere? Erik, mand dig op, lad os i nat, mens det er mørkt, slukke vore lanterner og løbe fra dem!"

"– Hvorhen?"

"Å, lige meget, bare bort, – til et fremmed, uciviliseret land, om du vil!"

"– Og så?"

"Sådan spørger en mand ikke, Erik," svarede hun fast og så ham i øjet, "– mindst en stor mand. Vil du, efterverdenen skal sige, at du kun tilfældigt gjorde den store opdagelse og ikke havde mod til at bære dens konsekvenser?"

Hun sænkede stemmen.

"Erik" ... det kom næsten hviskende, ... *"vil du. de skal sige, du var bange?"*

Der fo'r en flammende rødme over hans ansigt, og han måtte vende blikket bort. Hans hænder knyttedes krampagtigt, og nakken tyngedes som under et tryk.

Der gik nogle øjeblikke, uden at nogen af dem gjorde en bevægelse, men så vendte han sig pludselig om imod hende.

"Du mener, om jeg er en mand eller – *en pjalt?*" sagde han. Stemmen var hård.

Hun så på ham. Det ansigt kendte hun ikke: det var hårdt, strengt som den tone, hvori han talte. Havde hun fornærmet ham? Var det hendes blide, føjelige mand, der stod for hende – han, som endnu i hele deres ægteskab ikke havde haft ét ondt ord til hende? Hun blev næsten forfærdet ved denne forvandling og veg tilbage med et udbrud, da han løftede hånden som til slag.

"... Erik! ..." stammede hun.

Men han syntes ikke mere hverken at høre eller se hende. Hans løftede hånd faldt med knoerne tungt mod skrivebordets ibenholtsplade, så det sang i træet.

"Det vil vise sig!" sagde han dumpt og som henvendt til sig selv.

Så gik han ud af kahytten og smækkede døren hårdt i efter sig, mens hun åndeløs og med heftig hjertebanken sank ned på en stol.

9

"Kaptajn!" sagde Erik, da han kom op på dækket, "lad folkene pibe sammen!"

Kaptajn Alsløv vendte sig om med et ryk uden straks at forstå, hvem der talte til ham. Han kendte ikke stemmen igen.

Å, det var bare "rederen" (under dette navn gik Erik mellem mandskabet indbyrdes); kaptajnen tog høfligt til kasketten.

"Folkene skal pibes sammen straks," gentog Erik.

Kaptajnen så forbavset på ham; hvad gik der af "rederen" i dag, den stille, flegmatiske mand, der aldrig brød sig om noget og aldrig viste interesse for noget, men bare ville sejle og sejle, lige meget hvor, mens han selv sad i kahytten og døsede over en cigar og en bog?

Både kaptajn og mandskab havde i begyndelsen undret sig over, hvad meningen kunne være med denne løjerlige sejlads efter ingen ting, men nu var de i løbet af det halve år, de havde ligget på søen, blevet vant til den – lige som til de to krydsere, der bestandig fulgte dem i hælene, og over hvis hensigt de i førstningen halvvejs havde spekuleret sig gale, mens de nu næppe nok skænkede dem et blik. Man var til sidst blevet enig om, at man sejlede for jordens største og rigeste særling – en i sidste instans beklagelsesværdig mand, der led af uhelbredelig "spleen" og intet bedre vidste end at ligge og "rakke" på søen for at få tiden slået ihjel. Med den tanke havde man slået sig til ro og så med bevidstheden om, at man i hvert fald blev godt og akkurat betalt. I øvrigt kunne man gøre, ganske som man ville, for der var ikke den ting, "rederen" brød sig om eller havde interesse for; der var dem, der gættede på, at han var morfinist

eller opiumsryger og ikke havde andet mål for sin tilværelse end at ligge i sin kahyt og drømme, omtåget af narkotiske fantasier.

Derfor blev kaptajn Alsløv så yderlig forbavset ved at høre sig tiltalt i en bydende og viljefast tone. Imidlertid lod han som ingen ting, men gav blot anden styrmand et vink om at udføre ordren, samtidig med at han tillod sig at henvende et par ord til Erik om det gode vejr og den smukke fart.

Men den tiltalte lod til intet at høre.

Mandskabet gav efterhånden møde på dækket, ikke lidet forbavset over, hvad Erik kunne ville dem. Da de var fuldtalligt samlet, lod han sluttelig gå bud ned efter sin hustru.

"Rederen" var øjensynlig nervøs. Han gik frem og tilbage ved rattet med små ulige skridt og standsede, snart for at se ud over havet, snart for at kaste et blik op mod den skyfri, ultramarinblå himmel.

"Mandskabet er samlet, herre!" bemærkede kaptajnen.

Erik standsede og kæmpede et øjeblik for at tage sig sammen. Så henvendte han sig med en stemme, som han anstrengte sig for at gøre fast, til de forsamlede:

"Jeg ved, folk," begyndte han, "at I har brudt jeres hjerner med at udfinde, hvad det egentlig var for et menneske, der havde taget jer i sin tjeneste, og I har måttet slå jer til ro med, at han var en rig original, en særling, der i og for sig intet mål havde i livet andet end at få tiden til at gå ved at flakke om på søen, hensigtsløst og lige meget hvor. Jeg har nu anset øjeblikket for kommet til at meddele jer, hvem og hvad jeg er, og allerførst må jeg sige jer, at I tjener en fredløs mand."

Der gik en forundret mumlen gennem mandskabet.

"De fleste af jer," vedblev Erik, "er gået ud fra fattige hjem: I har fra børn af vidst, hvad det vil sige at kæmpe for en knapt tilmålt føde, og der er ikke en af jer, der vil nægte, at det ene er guldet, der regerer verden. I ved, at på dette metal er alle civilisationens institutioner og alle landes regeringer byggede, og hvis man med ét slag kunne bringe guldet ud af verden, så ville de, der i dag er de store, i morgen blive de små. Derfor gives der ikke én regering, der ikke med alle midler, onde som gode, der stod til dens rådighed, ville gøre alt for at forhindre, at sligt skete."

Folkene så på hinanden; de vidste åbenbart ikke ret, hvad de skulle tænke. Hvor ville "rederen" hen med dette?

"Se engang på de to orlogsmænd der ude," vedblev Erik, og hans stemme vandt efterhånden i sikkerhed og fasthed, "kan I gætte, hvorfor disse skibe forfølger os over alt og vogter på vort mindste skridt? Det er, fordi vi sejler med verdens største og farligste hemmelighed ombord, og de vil for enhver pris forhindre os i at udbrede den. Vi er afskåret fra al fri forbindelse med verden; vil vi løbe ind i en havn, løber de med ind, og de har politi og spioner ombord, der vil bevogte vore mindste bevægelser. Ved I så, hvori vor hemmelighed består?"

De stirrede alle åndeløst på ham.

"Jeg har gjort en stor opdagelse: *jeg kan forvandle et uædelt grundstof til guld,* og fra det øjeblik min opdagelse kommer ud i verden, har pengene i samme nu mistet deres værdi."

Tilhørernes forbavselse og overraskelse var grænseløs. Et øjeblik stod de målløse og stirrede uforstående på Erik, som om de ikke ret havde opfattet hans ord. Men så brød det med ét ud mellem dem: "Han er guldmager!" "Han kan lave guld!" "Å snak!"

"Det er jo noget sludder!" "Jo vist så, sådan noget har jeg tænkt mig hele tiden!" "Har du, dit papegøjenæb?" "Han er jo gal!" "Gu' kan han lave guld, det tør jeg vove noget på!" "Når han *siger* det, din torsk!" "Hvorfor fa'en skulle han ikke kunne det?" "Næ, det var ligefuldt den værste, jeg endnu i mine dage har hørt!" osv. osv.

Erik lod dem snakke i munden på hinanden.

"I tror mig ikke?" sagde han endelig.

"Jo, jo," svarede nogen.

"Fa'en stage mig, om vi ikke tror Deres Velbårenhed!" svarede en tyk stemme.

"Jeg giver jer mit æresord på, at jeg taler sandt," vedblev han, "og er rede til når som helst at give jer det håndgribeligste bevis i hænde."

"Det er hørt!"

"Bravo!"

"Tror I mig så?"

"Ja, ja!" "Jo vel tror vi det!" "Der er ikke en eneste, som ikke tror herren."

"Men hvorfor fa'en beholder han det ikke for sig selv?" spurgte en stemme.

"Det skal jeg sige jer," svarede Erik: "fordi den berømmelse, som min opdagelse berettiger mig til, er mig tusind gange mere end alle døde rigdomme. Man har tilbudt mig en kongekrone for min opdagelse, men jeg sagde nej."

Stum forbavselse. En gammel matros foldede hænderne og mumlede ved sig selv:

"En kongekrone!"

"For du er allerede i dig selv mere end en konge," svarede en stemme ved siden af ham blødt og inderligt.

Det var hans hustru.

Nogle af matroserne blottede uvilkårligt hovederne.

Der blev nogle øjeblikkes betydningsfulde stilhed.

"Og nu, mine venner," tog Erik atter ordet, "skal I vide, hvorfor jeg har kaldt jer sammen og meddelt jer dette. Det er, fordi jeg har fattet den urokkelige beslutning at vove alt og trodse alt og alle for at sætte offentliggørelsen af min opdagelse igennem. Det er min agt i nat at slukke lanternerne og sætte det højeste tryk på maskinerne for at slippe bort fra mine forfølgere. Vi går foreløbig mod Sydpolen for at komme i ensomhed og kunne ånde frit – så kan vi senere overlægge, hvad vi mere skal gøre. Men først må jeg vide, om jeg har jer alle med; enhver skal have sin fri vilje, og den, der ikke vil følge mig, må først gå fra borde. Følgerne af vor handlemåde kan jeg ikke beregne. Vi kan blive skudt i sænk, vi kan alle blive fængslede eller – hvad ved jeg! Regeringerne vil naturligvis gribe til hvilket som helst middel tor at værge sig mod faren. I har ingen formuer at tabe ved, at pengene går ud af spillet, ved jeg, men I kan vinde jer et navn ved at være med til at bringe verdens største opdagelse frem. Hold nu råd om, hvad I vil eller ikke vil. Om en time venter jeg jeres svar! Og De, kaptajn?" sluttede Erik, idet han vendte sig til Alsløv.

"Jeg ville være en pjalt, om jeg ikke svarede, at på mig kan De stole!" svarede denne.

10

Der holdtes rådslagning i folkenes store lukaf. Tolv mennesker af forskellige aldre og nationer sad eller lå henslængt omkring på borde og bænke. Adskillige havde tændt deres korte piber og fyldte rummet med sveden lugt af dårlig tobak.

"Ja når jeg skal sige min mening," tog den ældste af dem, en irlænder ved navn O'Kelly, en kraftig bygget mand på over de halvhundred, til orde, "så er dette hersens en grumme mærkbar historie. Er'et ikke?"

"– Jo, Jo. Det er akkurat det, som det er," svarede de i kor.

"Og jeg synes, det må være en Satans fyr. Den reder!"

"– Det er han!"

"Det er ikke enhver drønnert, der gør ham det kunststykke efter at gøre den opfindelse," vedblev O'Kelly. "Og når han korporlig spørger os, om vi vil stå last og brast med ham, så vil jeg sige, at han hidtil har vist sig som en retskaffens herre, der har betalt os godt og uden nogen slinger i valsen."

"– Det havde han nok let for, såsom han selv lavede pengene," bemærkede kokken.

"Vel havde han det. Men når han er den mand, han giver sig ud for, og har de villet gøre ham til konge, og har han ligefuldt holdt på sit, så siger jeg: den mand letter jeg på min sydvest for. Og at han mener det godt med de små og ringe, det hørte vi jo. Mine forældre har været irske forpagterfolk i den allerværste tid, da denne herre Gladstone søgte at skaffe os irlændere ret og rimelighed, så jeg har, fra jeg ikke var større end så, immervæk hørt, at penge var noget forbandet kram, der bare gjorde ulykke i verden. Og jeg kunne nok lide at opleve den dag, da de fine

herrer måtte søbe den kål, de selv havde spyttet i, og bruge deres hænder for at fortjene deres brød. Jeg tænker ikke, der er nogen af jer, der ville græde over det heller?"

"– Å nej." "Gu' ville vi ej!"

"Og vi har da heller ikke noget at sætte til af. For jeg tænker da ikke, at du, Peter, har så mange penge på rente?"

"– inte det gryssens korn!" svarede den tiltalte og vendte sine lommer, så en rulle skrå trillede ud på gulvet.

"Ja så tror jeg ikke, vi gjorde nogen ond gerning ved at hjælpe vores reder frem. Jeg siger ikke, vi skal gøre det for intet."

"– Nej, det manglede bare!"

"– Han kan give os hundrede pund purt guld hver," sagde Peter, "siden penge her efter dags ikke mere skal være noget værd."

"Du er et fæ, Peter," sagde O'Kelly; "guldet vil fra nu af heller ikke blive mere værd end et pund flintesten."

"– Når alle og enhver selv kan lave det!" skød en anden ind.

"– Jeg holder alligevel på 100 pund guld hver," sagde kokken Prosper; "skade kan det da aldrig."

"Så gu' nej," sagde O'Kelly, "man kan da forresten ikke vide det. Man kunne jo købe diamanter for det, om man skulle komme til Kapstaden eller sådan et sted."

"– Så siger vi det," sagde Brown, "men hvad mere?"

O'Kelly kløede sig bag øret.

"Det er en pokkers vanskelig ting. Hvad skal man finde på at forlange? Du, Szemsky, som altid er så nederdrægtig udspekulert, find du på noget!"

Der blev en pause; enhver anstrengte sin opfindelsesevne.

Endelig løftede Szemsky hovedet og så forslagen ud.

"Han kunne jo give os part i skibet!"

Forslaget modtoges med almindeligt bifald.

"– Der har vi det!" udbrød O'Kelly fornøjet; "sagde jeg det ikke nok: Szemsky var manden for at spekulere det ud. Skuden vil altid have sin værdi mellem brødre, og giver rederen os brev og part i den, kan vi alle være vel tjent med forretningen. Er vi så alle enige om at slå til?"

"Hm!" Det var svenskeren Petterson, der trak på det. "Hvis man ikke risikerer for meget ved det!"

"– Risikerer, du krabbe," udbrød O'Kelly, "der er ikke noget at risikere! De herrer regeringer vil sit, og rederen vil lige det modsatte. Vi hjælper den sidste. Punktum. Det kan ikke en kat gøre os noget for. Her er jo ikke engang tale om så meget som en smule sørøveri eller slavehandel. Hvad?"

"Men hvis disse herrer krydsere nu snapper os."

"Jamen det gør de nu ikke," sagde italieneren Luigi, "for de kan slet ikke løbe om kap med os, når det kommer an på det."

Petterson var endnu ikke overbevist.

"– Knurrer du?" spurgte O'Kelly ophidset, "vil du være en god kammerat eller ikke? Vil du hellere fires ned i jollen med et par beskøjter og sættes fra, vil du? For så må du hellere sige det straks. Ja eller nej. Alle vi andre er enige, er vi ikke?"

"Jo-o," lød det rundt om.

"– Godt," sagde O'Kelly, "så udvælger jeg og Szemsky os selv til at præsentere os for rederen og fortælle ham, hvad vi mener om sagen. Og siger han ja, så er den ting afgjort, og så er vi færdige med *det*."

Han rejste sig; de andre fulgte hans eksempel.

Imidlertid havde skibets officerer forsamlet sig i kaptajnens kahyt og var blevet enige om at afvente folkenes beslutning, da man intet kunne gøre uden disse. Gik skibets menige besætning ind på at følge rederen, ville også de slå til. I sidste instans forekom den mulige risiko dem at være omtrent lig nul; skibets ejer kom i alle tilfælde til at bære ansvaret.

Kort efter modtog Erik O'Kelly og Szemsky i sin kahyt og gik med et halvt smil ind på deres betingelser.

"Ja så kan rederen stole på os alle som på sig selv," sagde O'Kelly med et skrabud, "og skulle der være en iblandt os, der ikke vil makke ret, så kan Deres Velbårenhed være evig muggen på, at han nok skal blive holdt til vinden!"

11

Mørket begyndte at falde på.

Chemeia drev langsomt frem i vestlig retning. Det var en stille, mild aften; bølgerne skvulpede sagte forbi skibets bov. Og bøjede man sig ud over rælingen, kunne man se langt ned i det klare, grønlige vand.

Forude i vest flammede himlen i højrødt solnedgangsskær: en enkelt guldbræmmet sky dukkede op langt nede i horisonten; ellers var den høje hvælving klar og blå. En enlig sejler skimtedes ret i vest, og bag ude i øst og sydost mødte blikket gennem aftendisen, der allerede bredte sig over havet, de to orlogsmænd, der netop satte lanternerne til tops.

Erik stod sammen med kaptajnen og første styrmand på kommandobroen. De vekslede kun få ord, og der lå alvor over deres ansigter. Eriks hånd sluttede fast om broens rækværk, mens han ufravendt stirrede agter ud mod de to skibe.

De gled sagte fremad for få stempelslag ligesom *Chemeia*.

"Nu er det straks mørkt," sagde Alsløv; "det er vel bedst at hejse lanternerne?"

"– Jeg overlader fuldstændig alt til Dem," svarede Erik.

Kaptajnen råbte ned til vagten, og få minutter efter gik *Chemeia*s lanterner til vejrs.

"*Défence* tager fart," sagde han lidt efter. "De vil nok passe på os."

Ganske rigtigt: den franske orlogsmand gled fremad med forøget fart. Kort efter passerede den *Chemeia* i en kvartmils afstand, gik forud og mindskede så atter fart.

Erik rynkede panden.

"– Når står månen op?" spurgte han.

"Først hen ad morgenstunden," svarede kaptajnen, "og til den tid vil vi for længst være dem ude i af sigte."

"Vi *skal* være det!" svarede Erik kort.

Mørket tog mere og mere til. Havet blev dybt blågrønt og til sidst næsten sort. Man øjnede kun det hvide skum af søerne, der brød sig i nærheden af skibet. Skæret i vest blegnede hen og slukkedes; himlen blev ligelig mørk over hele synskredsen, og stjernemylderet væidede frem for oven.

Det var bestemmelsen, at man skulle vente med at vende til umiddelbart før midnat, når orlogsmændene skiftede vagt; man gjorde regning på da at slippe længst bort, inden manøvren bemærkedes. Erik gik nervøst frem og tilbage; han ønskede bare, timen var der.

Natten blev mild og klar – lidt for klar; det havde været bedre, om himlen var blevet overtrukket. Men det var ikke at vente på den årstid, og denne nat *skulle* det være.

Alle forberedelser blev truffet. I maskinrummet fyredes der under kedlerne, så en tyk, kulsort røg væltede op af skorstenene, ud i mørket, hvor den tabte sig for blikket. Den største part af besætningen lå i køjerne for at hvile ud til natten.

Erik gik nedenunder for også at forsøge at hvile, men det var ham ikke muligt at finde ro. Hvert øjeblik måtte han atter op af den lænestol, i hvilken han søgte hvile, og gå rastløst op og ned ad gulvet. Hans hustru forsøgte at berolige ham, spændt og nervøs som hun dog selv var, men det ville ikke lykkes hende.

Fem lange, dræbende timer sneg sig hen. Hvert øjeblik så de op på kahytsuret, der langsommeligt drev sine visere frem og

frem, et lille bitte stød for hvert dik. Ville tiden dog ikke få ende?

De standsede på én gang midt på gulvet overfor hinanden. Deres blik mødtes, tavst og længe. Hendes øjne var store og blanke.

"Min mand!" kom det endelig frem ... "min egen mand!" – og hendes arme lå om hans hals.

"I nat, i nat!"

Endelig! Uret slog ¾ til tolv. Nu rask op på dækket!

Mandskabet var fuldtalligt samlet; alle spændte og tavse. Kaptajnen stod på kommandobroen med uret i hånden. Erik og hans hustru gik op til ham.

"Så!"

Alsløv stak uret i lommen.

"Lanternerne ned!" råbte han og trykkede i det samme på klokken ned til maskinrummet.

I et nu gik *Chemeia*s lanterner til dæks og slukkedes som et stjerneskud. Alt blev mørkt: kun over kompasset kastede en elektrisk glødelampe et dæmpet skær. Kaptajnen råbte ned i rummet; det sydede agter ved skruen, skibet sakkede et øjeblik, vendte og skød i det næste øjeblik over stævns. Op fra dybet trængte en brusende larm af vand, der kløvedes under farten, og de kraftige maskiner rystede skibet.

"Fuld kraft!"

Rorgængeren slap rattet og lod hjulet løbe tilbage; *Chemeia* stod lige ud mod syd til øst.

Der fulgte nogle øjeblikke fulde af spænding. Alles blik var vendt i den retning, hvor *Défence* lå. Uret viste 10 minutter over

12.

"De sover, de kæltringer," udbrød O'Kelly, "der kan du se, Petterson!"

Ingen svarede.

"Hvor er Petterson?"

"– Ja hvor er Petterson?"

Ingen havde set ham;

"Hvor Dælen er Petterson?" udbrød O'Kelly og blev mørkerød.

"Den lille jolle er borte!" udbrød Szemsky i det samme.

O'Kelly fik ikke tid til at svare. Det glimtede i sydvest; nogle minutter efter hørtes et skarpt knald, og et hult drøn rullede hen over søen. Umiddelbart efter lyste og knaldede det til den anden side.

Kaptajnen råbte ned i maskinrummet, hvorfra Jacksons stemme svarede.

"Lige meget," råbte Alsløv atter: – "så megen kraft, maskinen kan tåle."

Man stirrede i åndeløs forventning ud over søen. Der hørtes ikke flere skud.

"Vi skal sejle dem vandet tyndt, de hunde," bandede O'Kelly, men i det samme gav han et brøl fra sig. En intensiv, skærende hvid lysstråle brød ud fra et lille punkt langt borte, lyste havet op i miles afstand og løb med en hurtighed som lynets horisonten rundt, til det et par sekunder efter standsede ved *Chemeia* og oplyste hele skibet så klart, at de alle kunne se hinandens ansigter.

"De djævle har elektrisk lys!" udbrød han.

"Der har vi engelskmanden," sagde Alsløv og pegede i den anden retning, hvor i det samme et lignende lys brød frem og

forenede sig med det første dér, hvor det traf *Chemeia*. Et nyt skud, hvis blink næppe skimtedes for de skarpe elektriske stråler, knaldede.

"– Satans, at den er kommet os så nær!" vedblev han og råbte atter ned i rummet.

"Syv streger over rødt," svarede Jackson.

"– Hjælper ikke," svarede Alsløv igen, "mere!"

Engelskmanden syntes at komme nærmere, og dog skar *Chemeia* gennem bølgerne med en fart, der rystede hele skibet, og havet stod i et frådende skum så langt, man ved det elektriske lys kunne skelne. En hvislende lyd af damp lød op gennem skorstenen.

Erik stod bleg og tavs med sin hustru støttet mod sig. Hans blik var ufravendt rettet mod den blinkende lysstribe, hvis udgangspunkt syntes stadig at komme nærmere, og han bed læberne sammen.

"Vi må fra dem – for enhver pris," sagde han endelig til Alsløv. "Hvorledes står det sig med maskinerne?"

Kaptajnen konfererede atter med maskinmesteren.

"Manometeret kan ikke vise højere tryk, og dampen står ud af sikkerhedsventilen," lød svaret.

Alsløv tav et øjeblik og stirrede ud mod engelskmanden. Så bøjede han sig atter hen til talerøret, trykkede på klokken og råbte:

"Fyr mere under og læg vægt på ventilen!"

"– Kedlen kan ikke tåle mere!" lød svaret.

"Den *skal*!"

Dampen holdt op at hvisle gennem skorstenen; en ny kvælende røg, iblandet store ildgnister, væltede frem. Det gav et

ryk i skibet, så det næsten forekom dem, at det et enkelt sekund stod stille. Men i næste nu skød det fremad med forøget fart, så havet brusede som et vandfald under det.

"Hurra!" råbte mandskabet, "vi løber fra dem!"

Défence, som havde forsøgt at gå op på siden af *Chemeia*, syntes virkelig at blive tilbage, og engelskmanden kom heller ikke nærmere.

"Å," sagde O'Kelly stolt, "et skib som dette – –"

"Nu skyder de igen!" udbrød første styrmand.

Et drøn, stærkere end de tidligere, lød, men på grund af mørket havde man ingen anelse om, hvor langt skuddet nåede.

Chemeia skød gennem bølgerne som en pil. *Défence* var allerede ladt langt tilbage: dens elektriske lys skimtedes kun som en stribe fjernt i horisonten, og til sidst forsvandt det ganske. Kun engelskmanden syntes omtrent at være *Chemeia*s jævnbyrdige, om end den sidste dog stadig vandt lidt frem for den.

Madras (det var navnet på det engelske skib) skød stadig, men man håbede endnu, at afstanden var for stor til, at skuddene kunne ramme. Heri tog man imidlertid fejl. Allerbedst som man intet anede, kom et vældigt projektil hvæsende gennem luften og fejede det øverste af begge *Chemeia*s master bort, så træsplinter og jernstumper fløj ned på dækket.

"Fy for den lede!" udbrød O'Kelly.

Alsløv blev bleg.

"Dette her," hviskede han til Erik, "går ikke i længden; de skyder for godt."

Erik bed tænderne tæt sammen og rynkede panden uden at svare. Et nyt projektil kom hvæsende og faldt i vandet tæt luvart

for *Chemeia*, så man hørte det syde i vandskorpen. Stillingen begyndte at blive uhyggelig.

Pludselig gav det et sæt i Erik, som om han fik en idé. Han bøjede sig ned over rækværket på broen og råbte til folkene:

"Er der nogen af jer, der kan sigte med en kanon?"

"Ja," svarede flere stemmer; "Szemsky han kan."

"Szemsky har været første kanonér i Hs. Majestæt zarens flåde," brølede O'Kelly, "frem med ham!"

Szemsky kom frem og tog til huen.

"Jeg tror nok, jeg kan sigte med en kanon," sagde han.

"Kom så herop," sagde Erik.

"I nøden skal man kende sine folk," vedblev Erik, da Szemsky kom op på broen til ham: "vil De vove livet for at redde *Chemeia*?"

Szemsky så ham fast i øjnene.

"Ja – hvis det er nødvendigt!"

"Godt!" – Erik rakte ham hånden –, "men så er her heller ingen tid at spilde. Ret den store kanon til!"

Szemsky tog atter til huen.

"Javel, hr. reder!" svarede han og gik. Erik kaldte et par af de andre folk til og bød dem følge med ned i laboratoriet. Få minutter efter kom de op, bærende en tønde.

"Slå tønden op," befalede Erik. "Men forsigtigt, forsigtigt!"

"Det er skydebomuld," henvendte han sig til Alsløv, der et øjeblik kom ned til ham: "Krudt ville i vore kanoner ikke kunne række så langt."

Et nyt projektil kom farende lige over hovederne på dem.

"Hurtigt," vedblev Erik. "Men forsigtig! Den mindste uforsigtige riven eller gniden kan koste os livet. Så! Sagte! Ind i

kanonen med det. Forsigtig. Sådan! Mer endnu! Lidt til! Sådan! Og så kuglen! Godt!"

Erik vendte sig til Szemsky.

"Nu, min ven," udbrød han og lagde hånden på hans skulder, "sigt nu lige ind i den elektriske lyskegle. Der er intet andet for: vi må skyde det fordømte lysapparat i stykker."

"– Afstanden …," mumlede Szemsky.

"Ja vel," svarede Erik, "jeg ved det, det er som at spille i lotteriet: der er kun en sandsynlighed af 1 mod 10,000 for, at vi rammer. Men lige meget, vi har intet valg. Enten – eller! Kanonen springer efter al sandsynlighed –."

"– Det gør den vel," sagde Szemsky, som om det ikke vedkom ham. "Nå, i Madonnas navn!"

"Bort dér!" råbte Erik til matroserne rundt om, "til side! Kryb i skjul bag hytten!"

Man efterkom befalingen.

"Szemsky, min ven!" udbrød Erik og rakte ham atter hånden.

"– Jeg skal gøre, hvad jeg kan," svarede Szemsky og trykkede den fremrakte hånd; "men nu må Deres Velbårenhed selv gå til side."

Erik adlød tøvende.

Szemsky sigtede længe. Blandt mandskabet herskede åndeløs stilhed, skønt man ikke ret vidste, hvad der skulle gå for sig; men man anede, det var noget overordentligt. Sekunderne forekom Erik at være år.

Pludselig lød et aldeles øredøvende brag midt på *Chemeia*s dæk, og en glødende ildsøjle slyngedes over tyve alen udenbords. I samme nu indhylledes alt i dybt mørke, som føltes dobbelt sort oven på det stærke lys.

Engelskmandens elektriske lys var forsvundet.

I første øjeblik troede mandskabet, at *Chemeia* var blevet ramt af et fjendtligt skud. Store stykker af dækket var oprevne og en del af den nærmeste kahyt fejet væk. Men lidt efter, da man fandt sig selv og sine kammerater i god behold, forstod man, hvad der var sket.

"Du skød som en knop, Szemsky," brølede O'Kelly.

Men den tiltalte svarede ikke. Han lå udstrakt i hele sin længde ved siden af den sprængte kanon.

12

Natten gik til ende.

I øst rødnedes himlen af et morgenkoldt skær, og man begyndte at skimte horisonten som en bleg, halvt udvisket stribe. En stor havfugl gled med udspilede vinger lydløst gennem luften tæt forud for *Chemeia*. Man havde undt sig nogle timers hvile oven på den stærke spænding, nu da faren for at blive forfulgt og indhentet syntes ovre. Kun anden styrmand, Juncker, stod spejdende på kommandobroen, og spanieren Mendez passede rattet, sagte istemmende en sang:

> Cien veces ciento,
> Mil veces mil,
> Mas besos dame Laura gentil,
> Que flores crian Mayo y Abril,
> Y arenas llevan
> Douro y Jenil.

Alt åndede fred og ro. En mild, nordlig brise strøg dækket agter ind, mættet med frisk sølugt og læggende et fint lag af fugtighed over alt, hvad den mødte. Støt og jævnt gled skibet fremad, fredeligt kløvende det dybe, grønne vand, hvor dets spor tegnede sig som en lang, hvid skumstribe.

"– Ohøj!"

O'Kelly viste sig i en luge, satte sin fløjte for munden og trilrede kunstfærdigt en lang, skærende tone for at kalde mandskabet op. Så sprang han helt op på dækket, gik hen til kabyssen og tudede ned til Prosper Kok, at det hastede svært med morgenkaffen.

Nu kom også Erik og kaptajnen til syne.

O'Kelly spyttede, tog til huen og skrabede ud.

"– En god morgen, om jeg tør være så dristig!" henvendte han sig til Erik, "dejligt vejr og en horisont så bar som min hånd!"

"Og Szemsky?" skyndte Erik sig at spørge.

"– Sover som en sten, Deres Herlighed," svarede O'Kelly, "fejler ikke det bitterste uden en smule pirken i den ene skulder, hvor han fik slaget. Men står pokker i ham? ... (Undskyld, Deres Herlighed, at jeg bander!) kommer ikke dér fyren i egen person!"

Virkelig kom Szemsky op på dækket sammen med det øvrige mandskab. Han var noget bleg og bar den venstre arm i bind, men så ellers ikke ud til at fejle noget.

Erik skyndte sig hen til ham og rakte hånden ud imod ham, mens mandskabet stimlede sammen om dem. Han var bevæget og fik kun de få ord frem:

"Tak, Szemsky."

Polakken smilede stille.

"Og tak til jer alle!" vedblev Erik, idet han henvendte sig til det øvrige mandskab, "I har alle vist jer som mænd!"

"Rederen leve!" råbte O'Kelly.

"Hurra!" istemmede folkene.

"Og et hurra for Szemsky med!" svarede Erik.

"Ja, det er vist! Han er en knop," mumlede O'Kelly rørt, "han leve!"

Prosper Kok viste sig i kabysdøren.

"Kaffen er færdig, folkens," sagde O'Kelly og viskede sig med bagen af hånden i ansigtet, "nu lidt muntert!"

Erik lod kaffen til sig og officererne servere i kommandohytten, hvorfra man havde udsigt til alle verdenshjørner. Horisonten var stadig bar uden et eneste sejl eller spor af røg fra nogen damper.

Der herskede en frejdig, munter stemning mellem skibets officerer. Den i fællesskab overvundne fare havde ført dem alle nærmere til hinanden, og især var man enig om at beundre Eriks påfund med at skyde fjendens lysapparat i stykker og Szemskys mesterlige skud.

"Og så maskinerne!" udbrød Jackson, "et sådant tryk, de kedler kunne bære!"

"Det tror jeg," svarede Wood, "tommetykt platin – hvem har også sejlet med slige maskiner før!"

Der snakkedes længe frem og tilbage om gårsdagens hændelser. Man var enig om at berømme alt: skibet, mandskabet og sit held. Til sidst vendte Erik sig mod Alsløv:

"Nå, kaptajn, hvor befinder vi os nu?"

"Med den fart, vi har skudt, formoder jeg, vi befinder os omtrent på højde med Kap Horn," svarede denne; "jeg har nu ændret farten noget mere i vestlig retning for at gå uden om den del af Polarlandet, der strækker sig op til den 61. breddegrad, og så foreslår jeg, vi trænger direkte syd på langs Viktorialandets kyst, hvor vi vil være i absolut sikkerhed."

"Meget vel," sagde første styrmand, "det er også min mening, men – undskyld, jeg opkaster det spørgsmål, siden vi nu engang skal til at rådslå – hvad så?"

"Ja hvad så?" spurgte de andre officerer.

Ingen svarede. Erik så eftertænksomt ud for sig.

I det samme mørknedes indgangen til hytten; det var den unge frue, der viste sig. Officererne rejste sig høfligt.

"Hvad så?" spurgte hun.

Erik satte hende med få ord ind i samtaleemnet.

"Vi må naturligvis på en eller anden måde sætte os i forbindelse med Europa," sagde hun.

Alsløv smilede.

"Men hvorledes, frue?" spurgte han, "på de sydligste breddegrader findes hverken post eller telegrafvæsen."

"Nej heldigvis," sagde Juncker, "ellers fik vi nok snart besøg, som vi ikke skøttede om."

"Kunne vi ikke møde et skib, en hvalfanger f. eks. og leje den til at besørge vort ærinde?"

Erik så glad op.

"Der har vi det," sagde han; "vi bestikker en hvalfanger til i dybeste hemmelighed at besørge et brev til professor Ducis, og så går vi længere sydpå for at afvente begivenhedernes gang."

"Ideen er ikke ilde," svarede Alsløv, "blot vi træffer et sådant skib og kan få kaptajnen til at gå ind på vort forslag."

"For guld er alt til fals," bemærkede Jackson.

"Og det er netop den rette årstid," tilføjede Smith; "blot vi ikke træffer *for* mange hvalfangere, der kan sladre af skole, hvis de møder engelskmanden."

"Ja, vi behøver vist ikke tvivle om, at han er ude efter os," sagde proviantforvalteren.

"Og den pokkers Petterson," vedblev Smith, "hvis han har været så heldig at blive opsnappet af en af orlogsmændene, vil han ikke have været sen med at fortælle det hele."

"Han vidste jo ingen ting," sagde Alsløv, – "i det højeste, at vi gik syd på, og det kan være et meget elastisk begreb. Imidlertid har vi tilstrækkeligt forspring, og til polen følger de os næppe."

"Ja, ja," afbrød Erik forhandlingerne, "den sag er altså foreløbig afgjort: vi går syd på forbi Viktorialandet så langt, vi kan komme, og for øvrigt har vi øjnene godt med os!"

Dermed rejste man sig, og hver gik til sit.

Dagen forløb rolig og uden nogen begivenhed, der kunne give anledning til frygt. Ved middagstid tog kaptajnen en solobservation, der gav til resultat, at man befandt sig på cirka 57° sydlig bredde og lidt over 91° graders vestlig længde, og kursen ændredes derfor til retningen S.V. til V. om eftermiddagen iagttog man en sejler i nordvest; den holdt sig imidlertid helt ude i horisonten og forsvandt atter kort tid efter at have ladt sig til syne.

Chemeia skød en rask fart, skønt dens hastighed naturligvis ikke på langt nær kunne måles med den fra den foregående nat. Var man blevet sådan ved, erklærede Smith, ville man kunne have omsejlet jorden i 10 à 12 dage – hvis ikke skibet var gået i luften forinden, hvad der var det mest sandsynlige. "Ingensinde havde et fartøj sejlet vandet tyndere!" erklærede O'Kelly med bestemthed.

Erik var imidlertid travlt beskæftiget i sin kahyt. Han udarbejdede en lang detaljeret beskrivelse af sin opdagelse til professor Ducis, og samtidig ville han for alle tilfældes skyld sende lignende redegørelser til de vigtigste lærde selskaber i verden. Disse breve skulle af den brevdrager, man forhåbentlig fik lejet, lægges i forskellige postkasser i Europa, og for en yderligere sikkerheds skyld blev afhandlingerne affattet i et så

knudret videnskabeligt sprog, at kun en fagmand ville kunne have nogen mening om, hvilket emne de behandlede. De fik alle forskellige titler; således kom f. eks. afhandlingen, bestemt for det naturvidenskabelige selskab i Montpellier, til at hedde: *Systematiske forsøg over wismut'ets elementære molekularbevægelser og analoge stoffer.* Hans hustru var ham behjælpelig med at afskrive de mange ark; tiden gik derfor rask for dem begge, og de var mere glade og oprømte, end det havde været tilfælde i åringer.

Der var kommet nyt liv og ny spændstighed over Erik. Han kunne le muntert, og i blikket tændtes den gamle frejdige glans. Hans gang, der nys havde været slæbende, blev atter fast og mandig, og hans holdning, der havde været ludende, rank.

"Frisk mod, *Chemeia*, og frem!" sagde han, da han om aftenen stod på kommandobroen og så ud over havet: "Husk, du bærer Cæsar og hans lykke!"

Nogle dage gik.

Så en morgen, da Erik efter sædvane sammen med sin hustru viste sig tidligt på dækket, fik de øje på kaptajnen, der stod på kommandobroen og gennem kikkerten ivrigt spejdede i østlig retning. De skyndte sig op til ham og vendte hurtigt blikket ad samme kant.

Der ude i kimingen viste sig et land.

Rent og snehvidt tegnede takkede bjergkæder sig mod den opgående sol, der kendeligt langsommere end vanlig hævede sig lidt efter lidt på den blå himmel. Fra store sneflager skar det skarpe lys i øjnene, og vandet inde under kysten var dybt blåt og klart som en kobberopløsning. Fra *Chemeia*s master og takkelage tindrede lyset, kastet tilbage fra de tusind

iskrystaller; det havde frosset om natten, og luften var meget kold.

"Polarlandet!" udbrød Erik.

Alsløv nikkede.

"I aftes efter solnedgang passerede vi den sydlige polarkreds," sagde han, "og nu sejler vi den halvårligt lange dag i møde. Den sol, vi nu ser gå op; vil, eftersom vi går syd på, efterhånden synes næsten at stå stille og først gå ned om fem-seks måneder."

Erik så tankefuld ud for sig.

Efterhånden som hans blik vænnedes til det skarpe lys, bemærkede han, at selve kysten var omgivet af et milebredt isbælte og havet oversvømmet af store isflager.

"Det må betragtes som et rent vidunder," vedblev kaptajnen, "at vi er kommet så langt syd på uden at mærke mere til is og kulde. Vi befinder os nu på den 67. breddegrad, og James Ross kunne ikke nå videre end til den 78. Imidlertid ville det allerede nu være umuligt, selv med et skib som *Chemeia* at trænge gennem isbæltet ind til selve landet, og for hver time, vi når længere frem, vil kulden kendelig tiltage."

"Farvandet her er altså vanskeligere end ved Nordpolen?" spurgte den unge frue.

"Ja – og nej," svarede Alsløv. "Ved Nordpolen er sommeren forholdsvis varm, og i den gunstigste tid vil man temmelig let kunne nå helt op til den 80. breddegrad eller mere. Men til gengæld er vinteren dér overordentlig streng, og et skib, der så højt oppe overfaldes af den umilde årstid, er i reglen fortabt. Her i de sydlige polaregne er klimaet derimod nogenlunde éns hele året, og man risikerer derfor ikke så meget af vinteren her

som dér; man har kun at vogte sig for drivisen. Men – så højt mod polen som i de nordlige egne er det umuligt at trænge, i det mindste med et skib."

"Ah," udbrød fruen og pegede ud på havet – "en hval!"

Der viste sig virkelig en stor, mørk masse derude, som skar hurtigt gennem bølgerne, nu og da stødende mægtige vandstråler i vejret ligesom to vandspring.

"Ja," svarede Alsløv, "havet i disse egne er langt rigere på dyr og fugle end ved Nordpolen."

"Og hvalfangerne?" spurgte Erik.

"I reglen kommer de ikke synderlig længere mod syd, end vi nu befinder os," svarede kaptajnen, "men på grund af det usædvanlig milde vejrlig og den åbne sø er det dog muligt, at enkelte kan være gået ned til en endnu sydligere breddegrad. Skal vi imidlertid forsøge at sætte os i forbindelse med en sådan, gør vi sikkert bedst i ikke at sejle for langt endnu – efter hvad jeg tror. Anden styrmand, Juncker, kender dog mere til disse egne end jeg, og vi gør derfor bedst i at høre hans mening."

Alle *Chemeia*s officerer blev i den anledning kaldt sammen til et skibsråd. Juncker, der i sin tid havde faret med en hvalfanger, var absolut af den mening, at man skulle holde sig i det farvand, man nu var kommet i, og på ingen måde gå længere mod syd. Ved at krydse frem og tilbage under denne breddegrad måtte man absolut, før eller senere, støde på en hvalfanger. De andre officerer var enige med ham heri. Og således blev det bestemt, at *Chemeia* hele tiden skulle krydse mellem den 66. og 67. breddegrad, mens man dag og nat holdt skarpt udkig til alle verdenshjørner.

Dette skete.

Hvert minut i døgnet holdt en mand vagt med kikkert i hånden. Erik var færdig med sine skriftlige arbejder og havde forseglet sine postforsendelser; alt var således rede. Men dagene gik, og endnu havde ingen hvalfanger vist sig, skønt man til tider kunne tælle snese af hvaler, der umistænksomt boltrede sig i havet rundt om skibet. Juncker bandede og svor på, at det var ufatteligt, og Erik begyndte at blive urolig.

Og det var dog netop nu den allerbedste tid! Ellers kunne havet her i januar måned være propfuldt af sejl, erklærede Juncker – men nu, da man med spænding stirrede ud mod den tomme synskreds, viste der sig ikke det, der lignede en sejler!

For hver dag, der gik, blev spændingen og utålmodigheden ombord større. Hele mandskabet var levende interesseret i begivenhedernes gang: der var ikke én, som ikke følte, hvad det gjaldt om. Nu da man ikke mere sejlede om på lykke og fromme, men med et virkeligt mål for øje, viste det sig, at det var lutter udvalgte folk, *Chemeia* havde ombord. De var alle i den korte tid blevet Erik hengivne med liv og sjæl, og der var ingen blandt dem, der ikke ville vove sin trøje for opnåelsen af det store mål, de tilsigtede.

En dag, da Erik mismodig sad i sin kahyt og endnu en gang så et af sine manuskripter igennem, fo'r han pludselig op ved at høre et vældigt brøl oppe fra dækket. I et nu ilede han op ad kahytstrappen for at erfare grunden.

Det var O'Kelly, der stod ved den styrbords låring og skreg, mens mandskabet stimlede sammen om ham.

Erik vendte hurtigt sit blik ud mod havet og troede at skulle se et skib; men nej, alt var bart og tomt som hele tiden.

"Dér! Dér!" brølede O'Kelly.

"Hvad for noget," udbrød Peter, "der er jo ingen ting?"

"Dit fæ," skreg O'Kelly rasende, "ser du ikke hvalen!!"

I det samme lød et højt råb fra hele mandskabet:

"En harpun!!"

Ganske rigtigt. I et par hundrede alens afstand fra skibet flød en død hval med en harpun i livet.

13

"Den er kommet drivende syd fra," sagde Alsløv, "og forudsat, at den ikke er blevet harpuneret for længere tid siden, må vi kunne træffe hvalfangeren ved at gå mere syd på. Farvandet der er så indsnævret af is, at den ikke vil kunne undgå os, når vi blot holder skarpt udkig."

Som sagt så gjort. *Chemeia* vendte stævnen mod syd.

Ud på eftermiddagen signaliserede udkigsmanden et skib. Alle mand stormede op på dækket. Sydost for *Chemeia* lå en tomaster. Man ændrede øjeblikkelig kursen hen imod den, og en halv times tid efter lå de to skibe side om side. Det var en chilensk brig, *La Esperanza* fra Valparaiso.

Kaptajnen, en ung, mørk sydamerikaner, viste sig på dækket; på spørgsmålet, om han var skibets ejer, svarede han ja. Han var villig til at komme ombord i *Chemeia*.

Erik modtog ham i sin kahyt i overværelse af sin hustru, Alsløv og begge styrmændene. Efter en kort indledning spurgte Erik ham ligefrem, om han ville sælge ham skibet og fare i hans ærende.

Den fremmede kaptajn strøg sig om skægget.

Hvalfangsten var usædvanlig heldig det år, erklærede han, og uden en meget rundelig sum kunne der ikke være tale om at afstå skibet. Desuden havde hans mandskab part i fangsten og ville derfor gøre fordring på erstatning.

Erik svarede roligt, at prisen var ham fuldstændig ligegyldig. Han var villig til f. eks. at betale 20.000 £ for skibet og et par hundrede pund i erstatning til hver af mandskabet.

Kaptajnen så op med et hurtigt glimt i øjet. Så strejfede hans blik kahyttens gyldne loft og de kostbare udskårne paneler. *Chemeia*s ejer måtte være en mand, der ikke behøvede at spare på pengene.

"20.000 pund er en smuk betaling," svarede han åbenhjertig, "og jeg vil ikke betænke mig på at sælge mit skib for en sådan pris. Imidlertid må jeg dog først tale med mine folk, skønt jeg ikke tvivler om, at De vil gå ind på Deres betingelser og så – ønsker jeg naturligvis at vide, hvilket ærinde Deres Herlighed nys hentydede til; – for jeg kan tænke," tilføjede han med et smil, "at De ikke vil betale en sådan pris for intet."

Erik svarede ikke straks, og Alsløv skyndte sig med at tage ordet.

"Det gælder kun for os om at blive sat i forbindelse med Europa," svarede han, "men i al hemmelighed. Sagen er den, at vi befinder os på en videnskabelig ekspedition, der af politiske grunde må holdes absolut skjult. Vi står nu i begreb med at gå længere syd på, hvor ingen forbindelse med den civiliserede verden vil være mulig, og det er os om at gøre først at få hemmeligt brev og budskab til Europa. De vil højst sandsynligt på hjemvejen blive prajet af en eller anden orlogsmand, der vil spørge, om de ikke har set noget til os, hvilket det da gælder om at benægte. Mere kan vi ikke sige Dem."

"Det er også tilstrækkeligt," svarede amerikaneren. "Jeg går nu ombord til mine folk, og om en halv times tid skal De have mit svar."

Derpå rejste han sig, bukkede og forlod kahytten.

Man blev siddende for at rådslå. Kunne man risikere at betro de vigtige brevskaber til denne fremmede mand, som man dog

slet ikke kendte, og på hvis pålidelighed man ikke blindt kunne stole? Sæt, han sladrede af skole, af ligegyldighed eller tankeløshed, eller han måske bar sig så klodset ad, at brevene ikke kom i de rette hænder?

"Det ville være langt bedre at lade en pålidelig mand her fra skibet følge med," bemærkede Juncker, "og give ham det hverv at bringe brevene til deres bestemmelsessteder."

"I så tilfælde ville Szemsky være manden," bemærkede Smith.

Tanken mødte tilslutning hos de andre; det var ikke nogen dårlig idé. På Szemsky ville man kunne stole som på sig selv. Juncker blev straks sendt op for at hente ham.

"Jeg er selvfølgelig villig til at overtage dette hverv og betragter det som en ære," svarede Szemsky, da han hørte, hvad der var tale om, "skønt det på den anden side gør mig ondt at skulle forlade *Chemeia*. Imidlertid er der ikke noget at betænke sig på, og jeg vil straks gøre mig færdig til at følge med chileneren."

"Men vi ses igen!" sagde Erik.

"Det håber vi!" svarede Szemsky.

I løbet af dagen blev alt afgjort til begge parters tilfredshed. *La Esperanza*s besætning var overmåde glad over så let at tjene så mange penge, og Erik følte sig ikke lidet betrygget ved tanken om, at selve sagen var lagt i så pålidelige hænder som Szemskys.

Flere timer gik endnu hen med forberedelser til afrejsen. Szemsky forsynedes med en righoldig garderobe for, hvis det gjordes nødig, at kunne optræde i forskellige forklædninger, og tyskeren, Müller, der var forfaren i skomagerkunsten, påtog sig at sy de hemmelige brevskaber således ind i et par langskaftede

støvler, at ingen mors sjæl skulle kunne finde dem dér. Desuden overgav Erik ham 100.000 pund i banknoter til at bestride alle forekommende udgifter med; resten skulle være hans ejendom.

Endelig kom afrejsens øjeblik. En af *La Esperanza*s både lå ved falderebet for at føre Szemsky og den chilenske kaptajn over på det andet skib. Hele *Chemeia*s besætning havde trængt sig sammen om Szemsky: han måtte trykke alles hænder og modtage alles ønsker om en lykkelig fart.

Szemsky selv var bevæget, men stolt tillige. Han følte, at verdens skæbne var lagt i hans hånd, og han skulle vise sig den tillid værdig, der var vist ham! Sidst af alle trykkede Erik hans hånd.

"Farvel, Szemsky," sagde Erik og forsøgte ikke at skjule sin bevægelse, "farvel, min lykkes sendebud. Vi to er venner for bestandig. Held og lykke!"

"Farvel," svarede Szemsky og bed tænderne sammen; "held og lykke også for *Chemeia* og dens besætning!"

Så svang han sig ud over falderebet og steg hurtigt ned. Kort efter stødte båden fra og styrede over mod *La Esperanza*.

Et nifoldigt leveråb brød løs fra *Chemeia*s besætning. Man viftede med hatte, trøjer og rundholter. Og O'Kellys dybe bas lød kraftig ud til den bortdragende:

"Farvel, Szemsky, du er spille mig en knop!"

La Esperanza satte sejl til. Et for et udfoldedes de for den lette brise; briggen skød over stævn og stod bort efter i nordlig retning. Szemsky befandt sig agter ved rattet og vinkede.

Da løsnedes på Alsløvs befaling et skud som sidste hilsen, og ét til og endnu ét. Så tog også *Chemeia* fart – i modsat retning.

Erik og Alsløv stod på kommandobroen.

"Vi går altså nu syd på?" sagde den sidste.

"Ja," svarede Erik – "helst til polen, om vi kunne komme så langt. Det gælder nu blot om at komme i sikkerhed."

"Vi må da belave os på at fryse inde et halvt års tid eller så," sagde Alsløv.

"Vel," svarede Erik frejdigt, "så meget desto bedre. Vi tilbringer et år ved polen og vender så tilbage for at se, om verden har forandret sig i mellemtiden."

Chemeia skød rask gennem bølgerne; afstanden mellem de to skibe var nu så stor, at *La Esperanza* kun viste sig som et punkt i synskredsen. Der blæste en skarp, sydlig vind. Store isflager kom dem svømmende i møde, så *Chemeia* måtte skære dem igennem med sin skarpe forstavn. I det fjerne skimtedes høje snetoppe og store, svømmende isbjerge, der strålede i solens glans.

Således gled *Chemeia* støt og frejdig den lange polarvinter i møde.

Tredje bog

I

"Færdig!" råbte O'Kelly og kom sammen med Brown, Calandro og Peter løbende hen mod skibet. I over en sømils længde havde mandskabet ved hjælp af varme metalstænger boret huller i isen og fyldt dem med en blanding af krudt og dynamit. På denne måde var *Chemeia* i de sidste uger trængt et godt stykke nordpå gennem den vældige isskorpe.

Erik stod på kommandobroen med fingeren på den elektriske kontakt. Da den sidste mand var entret op ad den glatte skibsside, trykkede han til, og få sekunder efter eksploderede sprængstoffet samtidig over hele linjen. Isen blev revet op, og en lang, smal vandstribe åbnede sig forude. I det samme satte maskinerne fuld kraft på for at benytte øjeblikket, inden renden atter frøs til.

"Det går udmærket!" udbrød O'Kelly fornøjet; "på den måde vil vi inden alt for længe kunne nå det åbne hav, og sandt at sige har jeg ikke noget imod det, for her er en del koldere end ved selve polen. Ikke sandt, Peter?"

Den tiltalte kløede sig i nakken, så vidt den lodne kabuds og vanterne tillod det.

"Jeg kan alligevel ikke forstå det," mumlede han, "ikke om jeg så spekulerede lige til min død. For jeg har altid hørt, at polen er det koldeste sted på jorden."

"Der er så meget, man ikke forstår," sagde Calandro; "der var heller ingen, der skulle have fortalt mig, at der ved Sydpolen lå et smilende land med mildt klima og frodig plantevækst, men når man selv har set det, må man vel tro det."

"Og godt for os var det," udbrød fyrbøderen Luigi, "for ellers var vore kul nok sluppet op for længe siden."

"Jeg kan alligevel ikke forstå det," blev Peter halsstarrig ved.

"Rederen har jo forklaret det," bemærkede tyskeren Müller filosofisk. "Når vand fryser, udvikles der varme, som meddeles til omgivelserne, og eftersom havet her fryser til, samles denne varme ved selve polen, hvorfra den kun langsomt kan slippe bort grundet på, at is er en slet varmeleder."

"Og vulkanen," supplerede Brown – "når man har sådan en varmedunk under fødderne ..."

"Selve luften," fortsatte Müller uforstyrret, "leder varmen dårligere ved polen end andetsteds; hvilket de elektriske fænomener, der frembringer nord- og sydlys, er skyld i. Jeg har engang sejlet med en tysk professor, der forklarede det. Varme og elektricitet er ikke andet end bare bølger i luften."

"Sludder!" sagde O'Kelly og spyttede.

"Spørg rederen," svarede Müller, "han er lige så god som en professor."

"Og en stump til!" mumlede Calandro.

"Eftersom nu de elektriske bølger er mange gange stærkere end varmens, så bliver disse overtrumfede og må holde sig, hvor de er," blev Müller belærende ved. "Derfor er det altid lummert, når der er torden i luften."

"Det er, Fanden påsejle mig! det værste sludder jeg i mine livskabte dage har hørt," sagde O'Kelly og spyttede på ny.

"Ja, ja, spørg rederen!" svarede Müller igen.

"Nu tror jeg nok, vi skulle komme til ham med sådan noget sludder," udbrød Hervé, "han har vist andet at tænke på!"

"Brrrr!" råbte O'Kelly, "nu er vi der!"

Det var *Chemeia*, der stødte mod isen. I det samme satte han piben for munden og trilrede en lystig tone.

"Alle mand ud på en frisk!"

I et nu var mandskabet nede på isen med kulbækkener og jernstænger og havde snart fordelt sig i en lang række, der gennemhullede isoverfladen og stoppede sprængpatroner i åbningerne.

Erik og hans hustru stod på broen med blikket vendt mod syd. For hvert hul, der boredes, for hver gang den elektriske strøm fik de små platintråde i sprængstoffet til at gløde, fjernedes de mere og mere fra det stille, af alle andre ukendte land, hvor nu et år af deres liv var rundet hen i længe savnet og derfor dobbelt velkommen ro. Solen, der var stået op for en tre ugers tid siden, kastede sine klare stråler hen over den uendelige isflade, som atter havde lukket sig efter dem, spærrende den vej, de nys havde brudt, da de forlod det fri, stille polhav for at vende tilbage til den store, urolige verden, der drog dem med en sær, vinkende magt.

"Hvorledes mon der nu ser ud?" sagde Erik tankefuld: "for hver fod, vi nærmer os det gamle, bliver jeg mere urolig og beklemt. Er alt gået efter ønske? Er Szemsky velbeholden nået sit bestemmelsessted, og kender verden nu den store hemmelighed? Jeg bliver ikke rolig mere, før jeg har vished om det."

"Det går mig ligeså," svarede hun; "også mig fly'r søvnen, når jeg tænker på, at vi muligvis skal leve det samme fredløse liv om på ny, som vi for så kort siden undslap. Å, Erik, hvor vi har haft det godt i dette sidste år! Der var så fredeligt og velsignet der oppe på de stille øer med den rene, klare luft. Hvor var der stille

i dværgskoven, når sydlyset sitrede på himlen og havet lå blankt uden en eneste krusning. Ikke en lyd forstyrrede freden, ingen fugl sang; de fremmedartede, stumme polarfisk og de tavse sæler var de eneste levende skabninger der oppe foruden os. Man blev så højtidelig stemt i sådanne øjeblikke; man var så fjernt fra alt, hvad der hedder kiv og kamp, at man næsten helt glemte den stridens verden, fra hvilken vi kom. Jeg har engang læst, at de, som har færdedes i de tavse polarlande, altid vil komme til at længes efter disse egne som en udlænding længes tilbage til sit fædreland. Således vil det også gå os, Erik; der vil ikke glide en dag af vort liv til ende, uden at vi tænker tilbage på det land, vi måske aldrig skulle have forladt."

"Du har ret, vi vil tænke ofte på det, men på den anden side: vi *måtte* forlade det. Hvor var det muligt at leve deroppe, når noget i vort indre med ubetvingelig magt atter og atter, hver time, kaldte os tilbage til kampen? Man fornægter ikke sådan sin natur, og det civiliserede menneske er ikke skabt til at blive eneboer, så længe han endnu har noget tilbage at udrette i livet. Tænk på, at vi nu vender tilbage med endnu en stor opdagelse: polarlandets stille øer, som ingen anden menneskelig fod hidtil har betrådt. At tænke sig, at skæbnen har lagt to så store opdagelser for min fod! Hvad har den mon endnu mere i gemme til mig? For, i sandhed, jeg må erkende, at jeg hører til de udvalgte. Løft dit hoved, min hustru! Vi når fremad, ad hvilke omveje vi så end føres! Mennesker som vi bør ikke være forsagte."

"Skænd ikke på mig, Erik; husk at du selv nylig sagde, at du var urolig. Jeg kan ikke gøre for det; jeg kommer så tit til at tænke på sagnet om guderne, der skænkede et menneske alt,

blot for at gøre ham ulykkelig. Kender du Schillers digt om Polykrates' ring: *Die Götter wollen dein Verderben*?"

"Jeg har aldrig haft tid eller lyst til at læse digte," svarede han, "og jeg tror ikke på onde, skadelystne guder. Jeg tror på menneskeheden og det evige fremskridt! Jeg har været forsagt, det ved bedst du, og jeg var nys nær ved atter at blive det, men nu skal det være forbi; vi vil være faste og stærke, hvad vi så end går i møde."

"Færdig!" råbte O'Kelly på ny.

Mandskabet kom løbende hen mod skibet.

"Er alle mand ombord?" spurgte Erik.

"Ja vel!"

Erik trykkede på kontakten; minerne sprængtes. *Chemeia* hoppede et stykke til vejrs og faldt så ned i åbent vand.

"Der skal et godt fartøj til at holde det ud," sagde Mendez.

"Det har du ret på," svarede O'Kelly, – "et nederdrægtig nydeligt fartøj; men en skude som dennehersens kan holde ud, hvad det skal være, om du så ville skyde den helt ud i det røde hav med en kanon!"

2

Havet!

Et mangetonet råb fra mandskabet hilste den smalle, ultramarinblå stribe, der netop skimtedes ude i horisonten. Så var snart al nød og besvær overstået, og man kunne sætte kursen hjem efter.

Det sidste par mil tilbagelagdes rask. Isen var nu så tynd, at *Chemeia* de fleste steder var i stand til at gennemskære den med sin knivskarpe forstavn. Efter en halv dags forløb sagde man farvel til den sidste sammenhængende ismasse, og skibet satte fart på gennem et af isbjerge opfyldt farvand.

Nogle dage efter så man for første gang i lange tider solen gå ned – en tildragelse, der hilstes med jubel. Natten varede imidlertid ikke en halv time, men den var dog altid et bevis for, at man var rykket et godt stykke nord på, og for hver dag, der gik, for hver breddegrad, der tilbagelagdes, blev nætterne længere, om de end ikke var synderlig mørkere end en gråvejrsdag i Europa.

Det var hensigten at gå til Montevideo for at indtage kul og levnedsmidler. Man havde nu i så lang tid været henvist til fisk og henkogte sager, og den sidste kartoffel var for længe siden spist. Fra Sydamerika skulle rejsen så fortsættes direkte til Europa.

Et par minutter syd for polarkredsen mødte man den første hvalfanger. Det blev en begivenhed. *Chemeia* lod dampfløjten lyde og lagde bi. Mandskabet viftede med sydvester og tovender.

"Har I kartofler?" var det første, O'Kelly, der i sin egenskab af irlænder måske mest af alle havde savnet denne ret, udbrød.

"¿Qué quieren vs?" spurgtes der.

Det var en argentinsk sejler, og Calandro måtte derfor frem som tolk.

"¿Tienen vs patatas?" oversatte han.

"Si," lød svaret, "tenemos algunas."

"Spørg dem, hvad skæppen koster," grinede O'Kelly og puffede Calandro i siden.

"¿Cuanto cuesta la fanega?" råbte denne.

"10 libras esterlinas," lød svaret.

"I du forbarmende!" udbrød O'Kelly; "er de mennesker forrykte?"

"10 pd. – 200 reichsmark!!" mumlede Müller.

"180 kroner for en skæppe kartofler," råbte Peter og lo af fuld hals – "nu har jeg hørt det med!"

I det samme kom Erik til. Hans ansigt røbede stor bevægelse.

"Spørg dem," sagde han, "om det nu er den almindelige pris for kartofler, og om prisen for andre ting er steget i samme forhold."

Calandro adlød.

"10 £ var meget billigt for en skæppe kartofler nuomstunder," svaredes der, "det var snart det eneste, fattigfolk havde råd til at spise. Alt andet var i forhold meget dyrere. Et pund kød betaltes med over 20 pund. Verden var i det sidste årstid blevet i den grad oversvømmet med penge, at disses værdi var sunket til så godt som ingen ting. Guld regnedes ikke mere synderlig højt, hvorimod jord var steget overordentligt. Og det kunne man takke de forbandede englændere for; det var dem, der sendte en

syndflod af penge ud over verden. Pokker måtte vide, hvordan det gik til. Deres flåde var nu større end hele den øvrige verdens tilsammen, og de kunne gøre og lade, ganske som de ville, for der var ingen anden stat, der turde sætte sig op imod dem. Rusland havde måttet afstå det meste af sine asiatiske besiddelser og Tyskland alle sine afrikanske; Kina var helt og holdent blevet en engelsk koloni, og man mente, at turen snart ville komme til de øvrige lande."

Erik blegnede, da han hørte dette.

"Endnu et," sagde han: "spørg om, hvor England får alle de penge fra?"

"Hvem ved det?" svaredes der, "der gives intet parlament mere; den engelske regering tog pengene ud af luften uden skatter og uden bevillinger. Man siger, de laver deres guld selv, skønt det er vel kun snak. Andre påstår, de har fundet et guldbjerg inde i Afrika, højere end Chimborazo. Det er også det samme. Vil De have kartoflerne eller ikke?"

Erik lod betale for et par skæpper.

Solen var sin nedgang nær, da skibene skiltes. Ude i horisonten tegnede sig en mørk, langagtig masse, der bevægede sig med stor hastighed, og som syntes alt for massiv og kantet til at kunne være en skyformation, mens den på den anden side var alt for kæmpemæssig til at kunne være et skib.

"Hvad pokker er det for noget der ude i nordvest?!" udbrød kaptajn Alsløv.

"Ja hvad i alverden er det?!" råbtes der forbavset fra mandskabet.

"Spørg hvalfangeren, inden han slipper fra os, skynd dig!" sagde O'Kelly til Calandro.

Denne satte hænderne for munden og råbte spørgsmålet ud i retningen af sydamerikaneren, der allerede var et godt stykke borte.

Næppe hørligt kom svaret tilbage:

"Navio de guerra ingles!"

Hvilket Calandro oversatte som:

"Engelsk orlogsmand!"

Et bestyrtet udråb fra mandskabet fulgte.

"Så er de engelske orlogsmænd min tro vokset, siden vi sidst skød deres lyseværk itu," sagde O'Kelly.

Kaptajnen og Erik hviskede sammen. Folkene stod tavse og stirrede med rynkede pander ud mod uhyret.

Solen gik ned; langsomt sivede tusmørket på. *Chemeia* havde hurtigt forandret kurs og forsøgte at slippe ubemærket bort i østlig retning.

Men på én gang ændrede også kolossen kurs og styrede mod øst. Først nu syntes den at tage fart; dens hastighed var større end vindens, skønt ingen røg steg op fra den.

"Den går ved elektricitet," hviskede Alsløv.

"Jeg ser det," svarede Erik med sammenbidte tænder.

Med ét hørte man vandet bruse voldsomt op styrbords for *Chemeia*. Et langagtigt, dobbeltcylinderformet legeme kom med en forbavsende fart skydende gennem vandet, der stod i fråde rundt om det, lige hen mod skibet, som gav sig til at hælde og ikke ret ville lystre skruen. Et øjeblik syntes den besynderlige genstand, der lod til at være over 20 alen lang og en tredjedel så bred, at betænke sig; langsomt vuggede den helt ind mod *Chemeia*, stødte ligegyldig mod skibssiden, men klaskede så

med ét imod de platiniserede stålplader i boven, så det syntes, som om skibet skulle slås sønder.

Mandskabet skreg af rædsel.

I det samme lystrede *Chemeia* hverken skrue eller ror. Som om den var smedet fast til dobbelt-cylinderen, droges den ustandselig hen mod engelskmanden, der nu kastede et blændende, elektrisk strålebundt ud imod den.

"De har sendt en elektro-magnet ud efter os," sagde Alsløv; "nu er alt ude!"

Erik svarede ikke. Han stirrede trodsigt op mod kolossen, hvis ræling lå i et jævnt kirketårns højde over vandfladen, og hvis længde magelig var over en engelsk mil.

Da de var kommet umiddelbart hen under orlogsmanden, blev en elevator af størrelse som et lille hus firet ned til dem. En officer bød dem på engelsk alle uden undtagelse følge med op.

Man adlød i tavshed.

Da de stod på dækket, kom en lille mand med lange, grå whiskers og iført en pragtfuld uniform hen imod dem.

"Skibets ejer?" spurgte han.

Erik trådte frem.

"Deres navn er Poulsen?"

"Ja, mit navn er Erik Poulsen," svarede denne og så hånligt ned på den lille kommandør.

"– I kejserdømmet Englands navn: De er min fange!"

3

"Hvor har De gjort af den ny patient?" spurgte overlæge ved statssindssygeanstalten på Shetlandsøerne, dr. Richardson.

"Han er foreløbig anbragt i nr. 5, hr. overlæge!" svarede oppasseren.

"Det går ikke an," vedblev doktoren; "jeg vil underrette Dem om, at det er en meget farlig patient, som De ikke et øjeblik må tabe af syne og ikke på nogen måde lade komme i berøring med de andre. Hans vanvid er stille, men af den allerbetænkeligste art. De må indlogere ham i nr. 13 og omhyggeligt ledsage ham, når han får sin motion på gangen eller i gården. Ellers behøver de ikke behandle ham særlig strengt. Jeg gør Dem i ét og alt ansvarlig for patienten!"

"Vel, hr. overlæge! Altså nr. 13."

Oppasseren hilste og gik.

"Ut med sig!" sagde oppasseren til Erik, – "denne vej!"

Erik rejste sig og målte den anden med et hånligt blik.

"Tror De virkelig, jeg er sindssyg?" spurgte han.

Intet svar.

"I så tilfælde tager De meget fejl!" vedblev Erik.

"Det siger de alle," vrissede oppasseren; "nu intet vrøvl – herut!"

Han skubbede Erik foran sig op ad trappen, der førte til etagen oven over. Her lukkede han døren til en celle op, skød ham ind og smækkede slåen for. Erik var atter alene.

Det var et lille, smalt værelse med udpolstrede vægge og en briks uden skarpe kanter. Gennem et lille, højtsiddende vindue, forsynet med solide jernstænger, hørtes havets brusen og bølgernes slag mod den klippefulde strandbred umiddelbart nedenfor anstaltens mur.

Erik satte sig på briksen og støttede hovedet med begge hænder. Det var altså enden! Så var dog den trussel gået i opfyldelse, som den franske præsident i sin tid havde hvisket ham i øret. *Salus populi summa lex!* Han smilede bittert.

Og imens han sad indespærret her – for livstid naturligvis, lige til han blev gammel og grå, eller til han måske virkelig blev sindssyg – imens udnyttede en stat hans opdagelse til at underkue alle andre lande og gøre sig den ganske verden underdanig! Det var det fortvivlende. Havde opdagelsen endda været hans ejendom endnu, hans alene – så havde der dog altid været håb. Men nu!

Og den tanke fo'r ham gennem hovedet: *mon nogen havde gjort den store opdagelse før ham?* Havde nogen før endt livet i et galehus, fordi "folkets vel" fordrede opdagelsen tiet til døde? Å, han ville helt lade være at tænke; det endte bare med, at han virkelig blev afsindig!

Han rejste sig og begyndte at gå op og ned ad gulvet som en fangen løve i sit bur. Men cellen var ikke 5 skridt lang og ikke 3 bred. Han løftede sig på tæerne for mulig at øjne er glimt af havet, men nej. Kun en stump af den vestlige himmel, der rødnedes mod solnedgang, viste sig for hans blik. Så sank han atter sammen på briksen.

Uden for på gangen lød oppasserens stemme:

"Han er skrupfjollet –: han bilder sig ind, han kan lave guld!"

Kort efter kom en ung læge ind. Han følte Eriks puls og betragtede ham opmærksomt. Det var en køn, ung mand med et tillidvækkende og intelligent ansigt.

"Tror De, jeg er sindssyg?" spurgte Erik alvorligt og så ham fast i øjnene.

"Aldeles ikke," svarede den unge mand smilende. – "kun en smule nervøs og overanstrengt. De bør gennemgå en kur – tage nogle styrtebade; så vil De sikkert atter blive fuldstændig restitueret."

Erik så lidt tvivlrådig på ham. Var han indviet i sagens virkelige sammenhæng, eller handlede han efter bedste overbevisning?

"Jeg befinder mig her, fordi jeg skal have påstået at kunne lave guld," sagde han prøvende: "sæt nu det var så, at jeg virkelig havde gjort denne opdagelse? Som læge må De jo for så vidt også være kemiker, at De ikke direkte vil kunne nægte en sådan opdagelses mulighed."

"Jeg tilstår, at mine kemiske kundskaber ikke er synderlig vidtrækkende ud over det specielt farmakologiske," svarede den unge læge, "og jeg tør derfor ikke udtale nogen bestemt mening i den omspurgte retning. Men hold Dem nu i ro foreløbig; forsøg at sove, når De kan, og læs lidt for at fordrive tiden. Jeg har her taget nogle illustrerede blade med til Dem, som det måske kunne adsprede Dem at kigge lidt i. I morgen ser jeg igen til Dem. Adjø, så længe!"

Dermed forsvandt han, uden at Erik fik tid til at gøre flere bemærkninger.

Men den unge læges besøg forekom ham dog at være lidt dagning i mørket. Han havde set alt for ærlig og sand ud til, at

han kunne være vidende om, hvordan tingen virkelig forholdt sig. Styrtebade! Han mente det åbenbart godt. Erik lovede sig selv efterhånden at prøve sig frem hos ham.

Dagene gik. To gange om dagen fik Erik en halv times motion i fri luft ved, ledsaget af oppasseren, at spadsere op og ned i en lukket gård. Derefter fik han et styrtebad og blev så atter lukket inde i sin celle.

En uges tid igennem så den unge læge stadig til ham; for hver gang fik Erik ham mere og mere i tale, og det var tydeligt, at han tilsidst ikke ret vidste, hvad han skulle tro angående Eriks mentale tilstand. En dag mumlede han noget om, at han ville tale med overlægen og skaffe patienten frihed til at bevæge sig omkring på anstalten.

Dagen efter kom han mod sædvane ikke igen og heller ikke den næste dag. Den fjerde dags formiddag kom overlægen i egen person og så flygtigt til Erik, men herefter udeblev lægetilsynet ganske. Oppasseren var det eneste menneske, patienten nu kom i berøring med.

Dag kædede sig til dag, uge til uge, og ugerne blev til måneder. Det blev efterår og vinter og forår igen. Tiden gled krybende langsomt hen for Erik, der tilsidst følte sig synke hen i en dump, ligegyldig døs. Hvad hjalp det at gruble? Intet blev bedre for det. Han var og blev levende begravet; sin frihed havde han mistet for stedse.

Og hvor var de andre blevet af? Hans hustru og hele *Chemeia*s mandskab? Havde man ladet dem beholde deres frihed, eller –?

Han turde knapt tænke på det.

I begyndelsen havde tanken om at flygte været en stadig gæst hos ham. Men de alentykke mure, de mægtige jernstænger for

det lille vindue, havet, der brusede mod anstaltens mur, og den årvågne oppasser – alt det måtte bidrage til at tilintetgøre det svage håb. Kun ét stod ham endnu åbent: at ty ind i fantasiens verden, der så rigt havde fyldt hans ungdom med lyse, stolte drømme, for dér at finde et fristed for de martrende, pinagtige tanker.

Hele døgnet igennem hørtes fjerne hyl og skrig, sang og latter fra de andre celler. Det gøs undertiden i Erik. Ellers så han så at sige aldrig noget til sine lidelsesfæller, uden en gang imellem et flygtigt glimt gennem et af trappegangens gittervinduer eller gennem en på klem stående dør. Kun et par gange var det hændt, at han på vejen tilbage fra den gårdsplads, hvor han fik sin daglige motion, havde mødt en oppasser, der kom gående med en patient.

En dag først i juni gentog denne usædvanlige hændelse sig: på udturen mødte Erik en oppasser, der skødesløst slentrede afsted, fulgt af en mand klædt i anstaltens patient-dragt. Denne gik med hovedet så bøjet, at Erik ikke kunne se hans ansigtstræk, før de befandt sig i få skridts afstand fra hinanden, men da han så langsomt løftede hovedet, gav det et voldsomt sæt i dem begge:

Det var Szemsky!

I første øjeblik havde de været nær ved at røbe sig, og kun ved anspændelse af al deres viljekraft lykkedes det dem at bevare åndsnærværelsen og lade som intet. Idet de passerede forbi hinanden, gjorde Szemsky hemmeligt med sin pegefinger en bevægelse, som om han skrev et spørgsmålstegn, og Erik, som øjeblikkets vigtighed gav al den gamle rådsnarhed tilbage,

opfattede i samme nu spørgsmålet. Bag på sin ryg skrev han med en finger tallet *13*.

Havde Szemsky set og forstået det??

4

Da Erik kom tilbage til sin celle, var han så overvældet af den store begivenhed, som det pludselige møde midt under den daglige afspærrethed havde været for ham, at han følte knæene ryste under sig. Fuld af spænding og uro kastede han sig på sin briks og gav sig til at gruble.

Hvad kunne følgerne af, at Szemsky og han havde genkendt hinanden, blive? Åbnede der sig derved nogen mulighed til frelse? Tilsyneladende ikke. For hvad hjalp det, at to hver for sig indespærrede fanger kendte hinandens tilværelse, når de dog ikke kunne sætte sig i forbindelse med hinanden? Måske blev Szemsky ikke så strengt bevogtet fra omverdenen som Erik, da man vel i og for sig lagde mindre vægt på hans person – men alligevel var udsigterne til frelse ikke steget synderlig.

Og hvor befandt Szemsky sig? Måske i en helt anden fløj af anstalten. Hvad hjalp det så, han vidste, at Erik var indespærret i nr. 13? Jo mere han grublede, desto sikrere måtte han komme til det resultat, at hans stilling ikke var bedre end før – lige fortvivlet, lige håbløs.

Han gav sig, så vidt det snævre rum tillod det, til at gå op og ned ad gulvet. En gang imellem standsede han og kastede et blik op mod det lille, tilgitrede vindue. Dér uden for, hvor de skumklædte bølger nynnede havets evige sang, dér var der frihed og liv, – her var alt lænker og åndelig død!

Var det en fugl, der fløj der ude? Nej, det var kun en lap papir, der ført af vinden var blevet hængende mellem jernstængerne. Det var en hel begivenhed i det ensformige liv at se en ting fra yderverdenen, selv om det kun var en papirsstrimmel.

Underligt nok, at den kunne blive hængende derude, ... hvor længe ville det vare, inden den blæste videre?

Erik gav sig til at betragte den. Det var altid en adspredelse. Og det lod ikke til, at den ville bort fra vinduet. En gang imellem gjorde den et tilløb og blæste et stykke bort, men den vendte så atter tilbage. Det var et helt fænomen.

Erik nærmede sig vinduet og så nøjere til for at komme efter årsagen. Men hvad var det?! Himmel! Papiret hang jo i en tråd! ... Szemsky!

Han forsøgte at række op og gribe det, men det var ugørligt. Han kunne kun akkurat nå til jernstængerne, men ikke uden for disse. Hvad skulle han gøre? Blodet brændte ham i årerne. Og han så sig fortvivlet om i rummet for at finde noget at stå på. Der var intet. Briksen, det eneste møbel, var naglet fast til væggen.

Hvad skulle han gøre?

Med ét fik han en idé. Lydløst listede han sig hen til døren for at mærke, om oppasseren iagttog ham gennem kighullet. Nej, der var ingen ude på gangen. Så rev han i en fart tøjet af sig, dannede det til en fast bylt og lagde den under vinduet.

Stående på tåspidserne oven på bylten ventede han med udstrakt hånd på, at papiret skulle komme nær nok. Det varede lidt; det blæste, og tråden bevægedes hid og did. Så, nu var det der. Han greb det og gjorde tråden fast for at kunne hæfte svaret til den. Så hurtigt tøjet på igen og hen til briksen for at læse det kostelige brev.

Der stod kun nogle få linjer, kradset op med blyant:

Forræderi. Petterson. Fanget af englænderne. Snappet brevene. Går til hånde her oven for i apoteket. Svar hurtigt!

Svare? Hvorledes skulle han bære sig ad? Han var ikke i besiddelse af det, der lignede skrivematerialier. Szemsky måtte allerførst skaffe ham noget at skrive med. Men hvorledes underrette ham om det? Hvert minut var kostbart.

Han kom til at tænke på en fange, der lod neglen på sin pegefinger vokse og tilspidsede den som en pen. Til nød kunne han da skrive med sit blod … Nej, nu havde han det; det kunne gøres endnu nemmere. Hurtigt bed han et stykke af en negl og gennemstak med dette papiret som med en knappenål, så der kom til at stå:

Skaf mig blyant!

Så fik han hurtigt sit tøj af igen, dannede en bylt på ny og fæstede papiret til tråden.

I timevis blev han siddende for at se det gå til vejrs. Men nej, det blev hængende derude hele dagen, uden at nogen rørte ved tråden, lige til det blev aften, og mørket faldt på.

Erik forsøgte at lægge sig til at sove, men den voldsomme sindsbevægelse hindrede ham deri. Han fik næppe nok et blund i sine øjne den hele nat; som i feber kredsede hans tanker rundt om den lille papirslap. Først hen ad morgenstunden faldt han i søvn.

Da han atter vågnede, var det dag.

Hans første tanke var at se hen til vinduet. Den gennemstukne papirslap var borte, og i dens sted hang der en lille bitte pakke. I en håndevending havde han den nede og fik den åbnet; den indeholdt en stump blyant, nogle strimler ubeskrevet papir og et brev.

Det sidste lød:

> Har ikke kunnet komme til at svare før. Måtte dreje på den store knusemaskine i apoteket. Flere tilstede. Har frihed til at gå ude på gangene, men må ikke gå alene i det fri. Har forsøgt at nærme mig Deres dør; men altid en oppasser. Flugt uhyre vanskelig. Hav og klipper rundt om. Kun gennem den store port er vej. Streng vagt.
>
> *Sz.*

Svaret måtte Erik opsætte til senere, da han kunne vente oppasseren hvert øjeblik. Det var ham nu kun om at gøre at skjule papirerne; mellem gulvet og det polstrede panel fandt han et nogenlunde sikkert gemmested.

Kort efter kom oppasseren for at afhente ham til den sædvanlige formiddagsmotion. Erik spejdede rundt til alle sider for om muligt at opdage et glimt af Szemsky, men denne lod sig – måske forsætligt – ikke se. Frem for alt gjaldt det om ikke at vække mistanke.

Efter frokosttid fik Erik lejlighed til at svare Szemsky; kort efter at han havde hængt brevet uden for på tråden, blev denne trukket til vejrs, og en halv time efter havde Erik svar på ny. Dette gentog sig et par gange til samme dag, og alt løb heldigt og ubemærket af.

Korrespondancen drejede sig væsentligst om anstaltens lokaliteter og det vagthavende personales sædvaner – alt sammen med muligheden af en flugt for øje. Szemsky holdt vedblivende på, at kun gennem den store hovedport kunne der være tale om at undvige, da der kun førte en eneste snæver vej op til anstalten, mens alt til de øvrige tre sider var afgrunde.

Desuden var alle vinduer, der førte ud til omverdenen, så små, at det, bortset fra de mægtige jernstænger, der gitrede for dem, ville være umuligt for et voksent menneske at trænge sig gennem dem. Over den store port befandt imidlertid anstaltens materialkammer sig, og i dettes gulv var der anbragt en temmelig stor åbning, gennem hvilken alle ankommende varer, der vedrørte apoteket og den hygiejniske forplejning, blev hejst op. Szemsky havde selv for få dage siden været behjælpelig med at hejse forskellige kasser og flaskekurve op igennem den.

Han havde lagt mærke til, at lemmen, der dækkede over hullet, ikke var blevet aflåset, og ved hjælp af hejseværket ville det være let at lade sig glide ned i portrummet. Men det værste ville da endnu være tilbage: selve porten. Denne holdtes altid omhyggeligt lukket og kunne kun åbnes ved hjalp af et indviklet ciffersystem, ligesom låsen på et pengeskab. Selv om det altså lykkedes at overmande portneren, der muligvis kunne sidde og sove i sit vagtrum, og man fik taget nøglen fra ham, ville man være lige vidt; det eneste håb var, at man ved trusler kunne bringe ham til at åbne porten. Men glippede dette, og blev man pågrebet, da var alt håb ude for bestandig. Szemsky vidste, at enkelte – vistnok snarere politisk ubehagelige end egentlig sindssyge – personer havde forsøgt at flygte, og disse var da blevet anbragt i celler, hvor døren muredes til efter dem. Det var derfor højt spil at forsøge på at flygte, og selv om det lykkedes at komme uden for anstalten, hvorledes kom man så bort fra selve øen, den var bygget på, uden atter at blive pågrebet? Men ganske vist hed det kun enten-eller, og Szemsky var for sit vedkommende rede til alt. De måtte håbe på, at et uforudset tilfælde ville komme dem til hjælp og gøre resten.

Og hvorledes skulle Erik komme ud af sin celle? Szemsky skulle nok vide at komme ud af sin. Han stod sig godt med personalet, der betragtede ham som en uskadelig og ufarlig person, og han hjalp dagligt til med det forskelligste arbejde. Hans celledør blev om natten kun lukket med en slå, som ved hjælp af et langt søm let kunne skydes til side indvendig fra, hvorimod Eriks dør foruden med slå tillige blev lukket med nøgle. Der var kun én mulighed: at oppasseren, der havde nattevagt i korridoren uden for, kunne sove, så Szemsky kunne liste nøglen fra ham.

Her fandt Erik på råd. Han havde lagt mærke til, at hver fredag havde én og samme oppasser nattevagt ude på gangen. Denne oppasser var en stor ven af øl, og når Erik undertiden levnede noget af den pægl øl, han hver aften fik til sin mad, var oppasseren ikke sen med at skylle det i sig. Szemsky måtte oppe fra apoteket kunne skaffe noget morfin, eller bedre kloral, som Erik kunne komme i øllet, og dermed ville den første vanskelighed være overvundet.

En onsdag i begyndelsen af juli, da korrespondancen mellem Erik og Szemsky havde varet omtrent en måned, sendte Erik endelig følgende afgørende depeche afsted ved hjælp af tråden uden for sit vindue:

> Fredag nat kl. 1! Send mig endnu i dag nogle gram kloralhydrat og om muligt en flaske kloroform. Frisk mod, ven! Glem endelig ikke selv at forsyne Dem med kloroform!

5

Fredag aften kom.

Erik sad og spiste sin aftensmad, ubehagelig generet af oppasseren, der kiggede ind til ham og med grådige blikke skelede til ølkruset. Ville han dog ikke gå?

Jo, nu fjernede han sig endelig et øjeblik.

Hurtigt og med bankende hjerte trak Erik en lille papirspose frem fra sit gemmested mellem gulvet og panelet og hældte på må og få nogle gram ufarvede krystaller i øllet, hvor de hurtigt opløstes.

Godt, at jeg fik kloral! tænkte Erik; det vil han ikke smage; morfinen ville han have rynket slemt på næsen ad!

Straks efter var oppasseren dér igen. Erik lod, til hans store fortrydelse, som om han drak af øllet, og gjorde så et tegn for at vise, at han var færdig. Oppasseren kom ind. Behageligt overrasket ved at se, at omtrent det halve øl var levnet, satte han kruset for munden og tømte det i ét drag.

Så stolprede han ud igen med tallerken og glas og låsede døren efter sig. Erik holdt øje med ham gennem kighullet. Han så ham nogle minutter efter tage sig til panden og sætte sig hen på en stol i vinduesfordybningen lige over for. Her sank han sammen med hovedet hvilende i vindueskarmen.

Erik stod som på nåle ved døren og lyttede. Sæt der kom nogen og fandt den sovende oppasser! Han skælvede, hver gang indbildningskraften foregøglede ham lyden af fjerne fodtrin, eller en af de afsindige i nabocellerne rørte sig. Men der kom ingen. Kloralen fik lov til i fred at udøve sin virkning.

Under den autoriserede maksimaldosis har han ikke fået! tænkte Erik; bare han ikke skal give sig til at snorke alt for højt!

Anstaltens tårnur slog 12. Det slog halv ét og ét. Hvor blev Szemsky af? Han skulle dog vel ikke være blevet forhindret?! Erik talte hvert sekund. Ikke en lyd udenfor i korridoren. Hvor blev han dog af! Og hidtil var alt gået så godt! Hvad var det – slog ikke uret igen? Jo, nu var den et kvarter til to: om lidt ville morgenrøden bryde frem. Og stadig ingen Szemsky! Ikke en lyd ude i korridoren, ikke den ringeste skygge af nogen, der listede sig frem. Det var til at fortvivle over.

Halløj! Der var Erik nær gået for over, idet døren, han støttede sig til, gik op. Så lydløst havde Szemsky listet sig frem og gjort sine sager, at ikke engang Erik, som ventede ham i feberspænding, havde hørt det mindste.

Et djærvt håndtryk og fingeren på læberne for at antyde tavshed.

De listede sig afsted på strømpefødder, lydløst som indianere på krigssti, korridoren til ende, op ad trappen til etagen oven over og hen imod den korridor, der førte til materialkammeret. Pst! Der går vagten, frem og tilbage, med faste skridt. Det er en tyk, bredskuldret mand. Vil det lykkes?

Szemsky holder Erik tilbage med en bevægelse, tager en svamp op af lommen og overhælder den med indholdet af en lille flaske. Det lugter sødligt; det er kloroform. Så afventer Szemsky det belejlige øjeblik, da oppasseren er kommet næsten helt hen til dem og atter drejer tilbage. Han lugter intet; nu vender han ryggen til.

Et sæt, et spring!

Szemsky klamrer sig fast til ham bag fra; et svagt brøl. Kamp. Den anden forsøger at rive svampen bort; et øjeblik synes det, at det skal lykkes, men med ét lammes den stærke mand. Understøttet af Szemsky falder han tilbage og ligger udstrakt på gulvet. Szemsky klemmer svampen over hans ansigt, og de to flygtninge lister sig videre.

Med ét standser de forfærdet. Der lyder sang i korridoren bag ved dem. Det er den bedøvede mand. Han istemmer en lystig londonsk slagvise af højst uhøvisk indhold – højere og højere. De afsindige i cellerne vågner op og stemmer i med; vilde skrig høres over hele linjen.

Erik fatter sig først. Det er ikke ualmindeligt, hvisker han til Szemsky, at kloroformbedøvede personer giver sig til at synge under bedøvelsen. Videre!

Szemsky ånder atter.

Men den bedøvede mand bliver ved at synge – lystigere og lystigere. Er han færdig med én vise, tager han fat på en anden. Det er et helt varieté-repertoire, han giver til bedste.

Så, der er materialkammeret. Døren er lykkeligvis åben. Hastigt derind! Der er en slå indvendig; den skydes for. Og dér er lugen i gulvet. Alt er lyst; det er snart morgen. Man kan se hver eneste genstand om sig så klart, som var det dag.

Lugen giver efter for Szemskys tag. Gudskelov at den var åben endnu! Og der er hejseværket. Hurtigt! Man hører stadig oppasserens sang og de afsindiges hylen. Szemsky firer sig først ned i den mørke porthvælving.

Erik vil følge; rebet er anbragt som på en flagstang; det er let at hejse sig ned. Men hvad er det? –: rebet går tilbage. Der

kommer Szemsky igen, forpustet og anstrengt over at måtte hisse sig selv op.

Der er ingen portner der nede!

"– Tilbage!" hvisker Szemsky åndeløs. "Vi kan ikke få porten op selv. Vi må skynde os ind i vore celler, før man opdager, at vi har været ude."

"– Tilbage?" udbryder Erik, "– aldrig!"

Han sætter sig ned på en trækasse og grubler for at finde en udvej. Szemsky står modløs og opgivet foran ham. Alt er jo tabt. Om lidt kommer de, og så er man levende begravet med det samme.

Eriks blik strejfer hjælpeløst om i rummet. Hvad skal man dog gøre? Den forbandede port! Hans blik bliver feberagtigt. Hvileløst flakker det om ved alle genstande for at søge hjælp. Men der er kun sække, kasser, vældige emballageflasker til apoteket og et par jerncylindre med flydende kulsyre.

Mekanisk læser han de påklæbede signaturer.

Pludselig farer han op som en rasende.

"Szemsky," råber han og griber den anden i skulderen, – "jeg har det! Vi sprænger porten i luften!"

"Sprænger porten i luften?! – Hvorledes?"

"Hurtigt," bliver Erik ved, "dér står glycerin, her er en gallon salpetersyre. Vi laver en portion nitroglycerin, der har vasket sig. Hurtigt!"

"Nitroglycerin!"

Szemskys øjne funkler.

"Hæld indholdet af denne flaske ud på gulvet," fortsætter Erik stakåndet: "det er ikke andet end destilleret vand. Her er glycerin, kom: flasken halvt fuld. Her er salpetersyre og her er

svovlsyre. Ja, det er en tung rad den flaske, men den kan tages. Forsigtigt, forsigtigt, kære Szemsky. Husk, det gælder livet! Kun en ganske tynd stråle! Og nu må vi først afkøle syren, før vi hælder den i glycerinen: vælt en af kulsyrebeholderne herhen. Sådan."

Efter kort tids forløb har de fremstillet en tilstrækkelig mængde nitroglycerin, som de udvasker gentagne gange med vand for at befri den for syre og uomdannet glycerin. Erik ser sig om for at finde en passende beholder og opdager i en krog en støbejernsbeholder, hvori der har været kviksølv. I denne hælder de den olieagtige nitroglycerin.

"Så," siger Erik. "Nu gælder det kun om at bringe olien til at fryse, for ellers eksploderer den ikke ved at lade beholderen falde. Men det er kun et øjebliks sag. Under påvirkning af den flydende kulsyre vil den fryse i løbet af få sekunder."

Hurtigt åbner han hanen for kulsyrebeholderen; det drysser med kridhvid kulsyresne ned over nitroglycerinen.

"Så," begynder Erik igen, "nu anbringer vi sprængstoffet her i hejseapparatet og lader det falde ned i porten. Nej, stop, endnu ikke; ellers ryger vi selv i luften: vi må holde det i en lang snor, så vi kan løbe tilbage og først lade det falde, når vi er nede i den anden ende af korridoren."

Szemsky finder en lang, tynd snor, der dog er stærk nok til at holde. De lægger den over en talje i hejseværket, binder nitroglycerinbeholderen fast og tager fat i den anden del af snoren. Og mens de løber tilbage, lader de den glide stramt gennem hånden.

Oppasseren er bedøvet endnu; han synger stadig. Der er måske heller ikke gået mere end et kvarter, et kvarter eller en

halv time, – hvad ved de! Og som de afsindige hyler!

De er nået til midten af korridoren. Snoren vil ikke række længere.

Med ét udstøder Szemsky et udråb og peger fremad; dér, for enden af korridoren kommer de – en halv snes mand, anstaltens nattevagt. Nu har de fået øje på flygtningene og iler imod dem.

"Fortabt!" mumler Szemsky og tager sig til panden.

"Slip snoren!!" brøler Erik.

Szemsky adlyder mekanisk.

I det samme blændes de af et lyn, der trænger ind gennem vinduerne; et øresønderrivende brag får deres trommehinder til at dirre, og et vældigt stød kaster dem omkuld. Endnu et brag og ét til som af en væg, der styrter ned. Det begynder at rasle og ramle i bygningen; korridorens gipsloft drysser ned over dem. Brrrr! Det er til at miste besindelsen over.

"Bygningen falder!" råbes der; den dybeste rædsel skingrer gennem røsten.

"Jordskælv!" stønner en anden.

Det knager i alle sammenføjninger; gulvet vakler. Låsede døre springer op, og de afsindige viser sig i åbningerne. Endnu et stød, en regn af faldende murværk … Hør, den bedøvede oppasser synger endnu! … Så, nu taber de bevidstheden.

6

Erik vågner ved, at Szemsky rusker i ham. Forbavset åbner han øjnene og ser sig om; han husker intet. Hvad er dog dette? Å jo, nu ved han det!

Szemsky og han befinder sig på toppen af en murpille, der har modstået rystelsen – flere alen i tykkelse og en halv snes alen høj. Den nedstyrtede bygning har ikke såret nogen af dem.

Men der nede, mellem ruinerne, ligger lig på lig. Erik gyser. Og der ovre i de andre fløje brænder det. Intet står til at redde. Man har åbnet alle celler og ladet de afsindige løbe ud. Opsynet mægter intet.

Man har villet bringe sprøjter i gang, men de formår ikke at udrette noget af betydning, og de afsindige hindrer slukningsarbejdet. Personalet opgiver alt; på den øde er der ingen hjælp at finde. Der bor kun nogle fattige fiskerfamilier, der rædselsslagne er tyet ud i deres både for at undgå galehusets indvånere.

"Hvordan kommer vi ned, Szemsky?" spørger Erik med brudt stemme.

Szemsky peger på en ende af den snor, de brugte, og som endnu hænger på murpillen. Han binder den tavs om et hjørne af murværket og gør tegn til Erik om, at de skal hejse sig ned.

Å, den ødelæggelse! Alle de døde! De føler sig som mordere begge to. Hvorfor er de ikke blevet slået ihjel også? Havde det ikke været bedre?

Nej! Erik tager sig sammen og retter sig. Det er jo ikke deres personer, det drejer sig om, – det er en stor og hellig sag, de kæmper for. Fremad. Szemsky! Det er den engelske stat, der er

morderen; det udgydte blod komme over dens hoved! Nu skal den underkuede verden befries for sin tyran!

Og som han står dér midt blandt ødelæggelsen, går der pludselig et lys op for ham. Kortsynet som han har været, har han ikke før nu fundet løsningen på problemet om, hvorledes han skulle bringe sin opdagelse frem. Hvorfor sagde han nej, da man bød ham kongekroner og grønne skove? Havde han dog sagt ja – ja *til alle stater!* Misundelige på hinanden ville de have møntet guld i hundredtusind milliardvis; det kostbare metals værdi ville i en håndevending være sunket til nær lig nul, og opdagelsen ville være blevet alverdens eje! Hvordan var guldet ikke allerede sunket i den tid, hemmeligheden havde tilhørt kun én stat.

Men endnu er det tid; endnu kan han sejre. Fremad, Szemsky! Vor tid er kostbar; vi har intet øjeblik at spilde!

Erik tager fat i snoren og lader sig glide ned: Szemsky følger hurtigt efter.

En herre, kun iført høj hat og flipper, der er bundet sammen om halsen med et stykke sejlgarn, nærmer sig dem og tager høfligt hatten af.

"Glæder mig meget, at De endelig kommer ned fra Deres ildvogn," udbryder han hjerteligt; "ikke sandt, jeg har jo den ære at tale med profeten Elias? – Mit navn er James Cook, berømt engelsk opdagelsesrejsende. Jeg vil gøre Dem et forslag angående en ny verdensomsejling."

En anden kommer til.

"De lider af en kronisk maveaffektion," udbryder han barsk og viser en saks frem; "det er nødvendigt for Deres helbred, at jeg sprætter Deres underliv op med dette instrument. Men

gesvindt! Jeg har ingen tid at spilde; jeg har endnu over hundrede patienter tilbage, som jeg skal besøge i dag."

Szemsky griber ham bag fra, vrister saksen fra ham og kaster den langt bort.

"Deres instrument, hr. doktor," siger han og giver ham et puf – "efter det!"

"Overkirurg, om jeg må bede!" bemærker den afsindige krænket; " kolde omslag og forresten kun tørt indvendig!"

Og afsted kiler han efter saksen.

De besynderligste skikkelser dukker op om dem alle vegne. Man hører råb, skrig, eder og hylen. Dér jager overlægen forbi fulgt i hælene af tre gale, der vil have fat i ham.

"Hvordan kommer vi herfra, Szemsky?" siger Erik. "Er her ikke en båd i nærheden, vi kan få fat på?"

De løber ned mod strandbredden, men de få både er allerede optaget og ude på havet. Anstaltens jagt, der har ligget for anker et stykke ude, er blevet entret af sindssyge.

"Vi må følge kysten øen rundt, til vi finder en båd," siger Szemsky. Erik følger ham.

Det er blevet klar dag; solen står op. En frisk, vestlig brise stryger ind fra havet.

De stiger op på et højt punkt, hvorfra de har udsigt til alle sider.

Shetlandsøerne er omtrent hundrede i tallet, men ikke tredive af dem er beboede. Anstalten ligger på en af de af naturen ødeste og ensomste, i ret betydelig afstand fra hovedgruppen. Kun utydeligt skelner man omridsene af den store hovedø, Mainland, i øst.

Men branden må være set der ovre; man kan vente, der vil komme undsætning. Er det ikke et sejl, der dukker op derude? Szemsky har gode øjne – det er ikke ét, men flere fartøjer, der styrer mod øen, erklærer han. Hvordan skal man dog slippe bort, inden det bliver for sent?

De iler atter ned for at undersøge kysten. Nej, ikke en båd, ikke en planke, man kan redde sig på. Øen er lille, de kan snart nå den rundt. Jævnligt møder de løsslupne patienter, – det er dem, der har taget alle bådene.

Szemsky skærer tænder.

De hører råb og skrig. Fremad! Det lyder som et stort slagsmål. Er det en kamp mellem de afsindige? En fremspringende klippeodde skjuler udsigten for dem.

De klavrer over klipper og rullende stenblokke. Nu kan de se, hvad der foregår.

Himmel! En dæksbåd!

Og det er den, kampen står om.

Der synes at være tre partier. De afsindige er let at kende, og dér er anstaltens funktionærer, enkelte bevæbnede, de fleste våbenløse. Mest knipler og sten. Men hvem er det tredje parti?

Erik og Szemsky nærmer sig ubemærket.

Da de er kommet de kæmpende nær i et hundrede alens afstand, udstøder Szemsky et skrig og peger frem for sig:

"Kaptajn Alsløv!"

Erik farer sammen og studser. Hvem er den kvinde dér, som kæmper med?

"Min hustru!" skriger han i det samme og styrter frem, så hurtigt benene kan bære ham.

Der har de opløsningen på det spørgsmål, der så tit har påtrængt sig dem begge, men som de endnu ikke har fået lejlighed til at give udtryk overfor hinanden: hvor var de andre blevet af?

– Hele Chemeias *mandskab har været indespærret på galeanstalten!*

I en håndevending er Erik og Szemsky blandt de kæmpende. Sejren hælder ubetinget til de afsindiges side. Han med den høje hat og flipperne er anfører, og ved hans side kæmper tappert overkirurgen med sin saks. Erik ser straks, at her kun kan sejres ved list.

"Plads for profeten Elias! Plads for ildvognen!" brøler han så højt, hans lunger tillader, og vinker til sine venner, at de skal holde sig tilbage.

De afsindiges anfører udstøder et begejstret hyl.

"Leve profeten Elias!" svarer han; "leve Elias!" svarer alle de gale i kor, lige så henrykte.

"Hvad vil I med den båd?" bliver Erik ved. "Vandet er alt for vådt i dag til at sejle i. Ser I ikke filistrene dér, som i år og dag har holdt jer indespærrede? Nu er turen til jer at indespærre *dem*. Tilbage og lad os putte dem i cellerne!!"

Øresønderrivende skrig.

"Ja, i cellerne med dem!" brøler de sindssvage; *det* kan de forstå.

Mens den tredje part holder sig tilbage fra kampen, bliver det en let sag for de afsindige at afvæbne og overvinde deres tidligere herrer. Båden lades fri; de afsindige, der er sprunget i den, vender tilbage, og de oppassere, der holder ankerkættingen, slipper.

I et nu giver Erik et tegn til sine folk; de styrter frem, og båden er deres.

"Profeten Elias er en forræder!" råber i det samme en af oppasserne, idet han benytter sig af den samme list som Erik; "han har kun lokket jer bort for at tage jeres båd. Efter dem! Tag fat i ankerkættingen."

Adskillige afsindige løber tilbage.

"Ankeret ind!" råber Alsløv.

Men over tyve stærke mænd har allerede fat. De trækker fartøjet mod land på ny.

"Hvordan får vi den ankerkætting los?" udbryder Alsløv. "Findes her ikke en økse?"

Man leder; forgæves. Nu er man kun få alen fra forfølgerne.

Da springer Szemsky op på rælingen og råber med vældig, bydende røst:

"Hatten af! I støvet med jer, I ugudelige! Ser I ikke profeten i ildvognen over jeres hoveder? Se op!"

De afsindige slipper deres tag for at se op; i det samme rives ankerkættingen fra dem. Båden er fri og gynger udefter. Man sætter sejl til.

Og det er på høje tid. Fra den anden kant ser man fartøjerne fra Mainland nærme sig øen.

7

Man er ude på det åbne hav; for en frisk vind glider dæksbåden lystigt afsted over bølgerne.

Der bliver atter tid til at ånde og se sig om; gensynet mellem ægtefolkene er rørende. Erik og Szemsky må trykke alles hænder, og det regner med spørgsmål fra begge sider.

Erik ser sig om.

Der mangler flere. Hvor er den flinke styrmand Smith, maskinmester Jackson, den lystige Peter, Brown, Hervé og tykke Prosper Kok?

Ingen svarer, men der trækker en sky over alles ansigter.

"Alsløv, svar!" udbryder Erik og griber ham i armen; "blev de der oppe?"

Den adspurgte nikker.

"Knuste!"

"Jordskælvet tog dem, da det befriede os andre!" siger Juncker.

"Jordskælvet!" Erik tager sig til hovedet, – "som var mit værk!"

Almindelig forbavselse. Szemsky fortæller, mens Erik tavs skjuler ansigtet i hænderne og læner sig til sin hustrus skulder.

"Anklag ikke dig selv," trøster hun – "det måtte så være!"

– – Båden glider afsted for så mange sejl, den kan bære. I horisonten øjnes nu og da et fartøj. Dæksbåden bærer anstaltens navn i guld; man skraber det af for at forhindre opdagelse.

"Hvorhen?"

"– Til Frankrig!" siger Erik.

Men hvorledes? Uden vand og uden levnedsmidler? Og mange af mandskabet er sårede. Se til O'Kelly, der i smug ømmer sig og tager sig til siden, når han tror, ingen ser det!

Tør man betro sig til et eller andet skib? Alle er klædt i galehusets dragt, og ingen har så meget som en øre i lommen! Hvordan skal det gå?

Har man gennemsøgt båden?

Ja, Alsløv har påtaget sig dette. Foruden ballast fandtes der kun nogle unyttige jernsager, et par kasser med medicin, bestemt til anstaltens apotek og – – jo det er sandt: her er en indretning til at pilke torsk med.

"Bravo!" siger O'Kelly og tager sig til siden. "I dette farvand findes ingen mangel på torsk. Det skulle gå underligt til, om vi kom til at dø af sult."

"Men medicinkasserne!" udbryder Erik ivrigt; "hvor er de?"

Alsløv dykker ned i det trange lastrum; Juncker og Atkin giver ham en håndsrækning. To temmelig store kasser hives op på dækket.

Ved hjælp af et stykke jern får man dem brækket op; Erik undersøger nøje indholdet. Der er en halv snes dåser og flasker i hver.

Eddikesurt blyilte, karbolsyre, æter, salep ... Eriks ansigt klarer op ved fundet af denne pakke ... bromkalium, koncentreret vinånd, kinin, belladonnablade, opium ... nogle dåser med kakaopulver, men intet drikkeligt.

Erik støtter hovedet mod hånden for at overveje situationen.

"Sig mig, kaptajn," spørger han endelig; "hvor længe kan vi være om at nå den franske kyst?"

"Fjorten dage à 3 uger – hvis vinden holder sig; får vi modvind eller stille vejr, kan det vare længere."

"Så længe kan vi ikke være uden vand," siger Erik, "og vi tør ikke løbe ind i nogen engelsk havn. Findes der intet andet land, der er os så nær, at vi kan nå det i et par dage?"

"Jo, Norge!"

"– Ja, og så Færøerne!" henkaster O'Kelly.

Alsløv slår sig for panden.

"Dem havde jeg glemt! Til Færøerne har vi kun nogle dages sejlads."

"Så sætter vi ufortøvet kursen mod Færøerne!" afgør Erik; "det er måske også et af de sikreste steder for os at lande. Men hør nu! Vi har dog altså endnu mindst to dage at sejle i. Sandsynligvis vil det ved hjælp af pilken lykkes os at fange nogle fisk, og desuden har vi her et ringe kvantum salep, – der dog i ukogt tilstand (og vi har intet af koge med) er temmelig ufordøjeligt – samt en smule kakao. Det vil i ethvert tilfælde være nok til at forhindre, at vi lider for meget af sult, når vi samtidig anvender et andet middel. Jeg sigter hermed til den opium, jeg har fundet. Som bekendt er dette stof et i høj grad smertestillende middel og virker meget hæmmende på fordøjelsen. Opiumsrygerne kan i mange dage leve uden mad og drikke uden at savne det."

"– Så bliver vi opiumsrygere!" udbryder O'Kelly.

"Opiumen skal forhindre os i at vansmægte af tørst," vedbliver Erik, "og kakaoen skal holde os så meget oppe, at vi ikke bliver alt for afkræftede, før vi når land. Man opløser gerne én del opium i 10 dele vinånd eller vin og anvender fra 5 til 60 dråber ad gangen: i nærværende tilfælde foreslår jeg, at vi tager

10 dråber ad gangen – med undtagelse af den, der skal styre båden, hvilket vi må skiftes til. Med alle gode magters hjælp skal vi nok slippe heldigt fra det."

Alle gav sit bifald tilkende. Flere af mandskabet havde på deres rejser haft lejlighed til at gøre sig bekendt med virkningerne af en opiumsrus, og de var ikke de mindst villige til at indlade sig på eksperimentet.

Erik uddeler nu en rigelig portion kakao, blandet med salep, og nogle timer efter, da tørsten for alvor begynder at indfinde sig, indtages de første opiumsdråber, som Erik på skøn har tillavet. Virkningen er kendelig; omend ikke tørsten går helt bort, svinder trangen til vand dog betydeligt. Enkelte af folkene, der viser sig særlig modtagelige for narkotisk påvirkning, falder hen i en let døs. Erik mærker sig disse og beslutter at give dem en mindre portion end de andre.

Stemningen ombord stiger betydeligt efter den første indgift; man ser tingene i et muntrere og mere forhåbningsfuldt lys. Enkelte kan ikke bare sig for at komme med et par vittigheder.

"Kakao, salep og opium er tre slemme ting på én gang," siger Szemsky, der ikke for intet har gået til hånde i anstaltens apotek, – "så snart vi kommer i land, må der et dygtigt laksativ til!"

8

Hurra! det er Færøernes kyst.

Men turen har også på grund af strøm- og vindforhold varet over fire dage, og det er et febersygt, hulkindet mandskab, dæksbåden har ombord.

Fire dage uden drikke tager på kræfterne!

Den ensomme, stejle klippe derhenne er Sunnbö Steinur, almindeligt kendt under navnet "Munken"; så er der endnu kun en mils vej tilbage til Sunnbövur på Syderø. Vand! Vand! Vi skal snart få vand!

Brat op af havet hæver sig høje, næsten lodrette fjelde. Det er Syderø. Blæs op vind og fyld vore sejl; minutterne synes os timer!

De nærmer sig kysten og spejder efter et sted, hvor de kan lande. Fjeldene, der hæver sig som en mur op af havet, er stejle og utilgængelige. Tusinder og atter tusinder af fugle flagrer skrigende om de høje tinder, men intet menneske lader sig se. Havet er stille; en svag dønning plasker mod klippemuren og bærer båden mod land.

Med ét åbner sig en landingsplads for deres blik. Det er Sunnbövur – målet for deres fart: en håndfuld lave træhuse, hvis græstage knapt kan skelnes fra omgivelserne, og ovenpå hvilke hjorde af får vandrer om. Nogle åbne både ligger fortøjede ved strandbredden, hvor man ved hjælp af klippeblokke har dannet en primitiv havn.

Dæksbåden lægger til; alle springer i land. Det er jord, man føler under sine fødder – fast jord. Der henne kommer en

gammel mand, klædt i fåreskind og uld, rokkende dem i møde. De springer imod ham.

"Vand! Har De noget vand til os!"

"Ja," svarer den gamle på en blanding af dansk og færøsk, "vel har jeg vand. I kommer da langvejs fra, kan jeg tænke?"

"Skibbrudne nordpolsfarere," svarer Erik forsigtigt, "men vand, gamle! Vi har ikke i fire dage smagt en dråbe!"

"Ja så, – nordpolsfarere!" svarer færingen sindigt; "ja vel har jeg vand. Vil de godtfolk følge mig hisset hen til mit hus, – det der ligger der henne med gimmerlammet på taget!"

Han sætter sig langsomt i bevægelse, men de fortørstede mennesker kan ikke holde hans sindighed ud. Szemsky og Calandro løfter ham op på deres skuldre og løber hen mod hytten med ham, fulgt af hele flokken.

"Så, så," siger den gamle sagtmodigt, "vel skal I få vand, og mad skal I også få, om I dertil trænger, blot I vil give stunder."

Han ryster sig, efter at de har sat ham ned, og går ind i hytten. Efter syv lange og syv brede vender han tilbage med en skidden krukke fuld af plumret, henstående vand.

Hvem skal drikke først?

"Fruen!" råber de alle med én mund.

"Men ingen må første gang drikke mere end et par mundfulde!" formaner Erik.

Hun sætter krukken til munden og drikker. Det er vanskeligt at slippe den igen.

"Så rederen!" råbes der.

"Nej," svarer Erik. "I andre først. Det er jer, som lider for *mig*. Den ældste først – drik, O'Kelly!"

"Det var synd at spilde den kostbare tid med komplimenter!" siger denne og sætter krukken til munden.

"Åh!" vedbliver han efter at have drukket og rakt krukken til den nærmeste, – "aldrig havde jeg troet, vand kunne smage så godt!"

De har drukket alle – Erik sidst. De føler sig som født på ny. Men nu begynder sulten for alvor at indfinde sig.

"Hvem der nu havde en mundfuld mad!" siger O'Kelly.

"Mad skal I nok få, om I vil give tid," siger den gamle – "godt hængekød og dryil *(langt, tyndt bygbrød)* skal I få – det bedste jeg har."

Det "bedste", den gamle havde, viste sig at være noget ildelugtende, halvråddent kød, Gud ved hvor gammelt! og fuldt af maddiker [Note 1)].

"Gud velsigne jer!" udbrød O'Kelly, "det er ikke fordi, jeg ikke kunne spise, hvad det skulle være, men hvis I havde en smule kød, der var *lidt* mindre gammelt, så var det rigtignok grumme rart."

"Ja, lidt frisk kød!" sagde fruen.

Den gamle så forundret på dem.

"Frisk kød!" – han vrængede ad ordet – "jeg ville byde jer det bedste, men frisk kød kan I godt få. Jeg slagtede et par får i går og hængte dem op. Nu skal jeg komme med det!"

Imidlertid falder man over det slet bagte, halvrå bygbrød: det er en herreret for de sultne maver. Og da færingen endelig kommer med frisk fårekød, som det ikke falder ham ind at byde dem stegt (hvilket ikke smager en færing), er jublen almindelig. Man smager ikke på kødet – sluger det bare. Da sulten er stillet, kaster de sig alle i græsset for at sove.

Først hen ad aften vågner de. Adskillige færøboere har samlet sig for tålmodigt at vente på deres opvågnen. Det er helt andre, unge og lystige mennesker, der nu har sovet træthed og udmattelse bort, og som redebon giver svar på de spørgsmål, der rettes til dem.

Erik fortæller en lang, opdigtet historie om deres skibbrud. Dæksbåden havde de som en art redningsbåd haft med på deres mislykkede fart. Et isbjerg havde givet deres fartøj en læk, som de ikke kunne stoppe, og da det befandt sig i synkefærdig tilstand, måtte de frelse sig i redningsbåden. Strøm og sø havde imidlertid været dem gunstig, men da de i skyndingen ingen instrumenter havde fået med til at bestemme kursen, var de landet på Færøernes sydlige del i stedet for på den nordlige.

"Og her er vi nu," slutter Erik, "fattige og blottede for alt – uden en eneste skilling, hvormed vi kan belønne Dem for Deres gæstfrihed."

"Tal ikke om det!" siger den gamle færing, "penge er en sjælden vare nu til dags – det vil sige de ny, som gælder for noget. De gamle har vi nok af, men dem kan vi gerne kaste i havet!"

"De ny penge?!" udbryder Erik forundret. "Fortæl! Vi har snart i tre år været hjemme fra og i den tid ikke set et fremmed menneske eller hørt det mindste fra den civiliserede verden. Hvad er der da sket?"

"Ej," udbryder den gamle, "er det sandt, hvad I siger? Da er det for sanden sjældent, at vi færinger kan fortælle dem, der kommer til vor ø, noget nyt. Du, Matthias, du er bedst skåren for tungebåndet – fortæl du de fremmede søfolk hele historien!"

Matthias, en gammel, hvidhåret mand, flytter sig i sædet, rømmer sig og giver sig til at fortælle:

"Jo, ser I," begynder han, "vi øboere spørger jo sjældent nyt udefra. Der kommer skib nogle gange om året fra Danmark, og de fremmede fiskere besøger os hver sommer. Ellers hører vi intet. Vi lever vort eget liv og har forresten også nok i os selv. Vi føder og klæder os af, hvad vore øer frembringer, og det har været godt for os i disse tider, for ude i verden er det nok gået slemt til. Men det er netop det, jeg ville fortælle:

Det kan vel være sådan noget som en to, halvtredje år siden, da begyndte der at komme mange penge i verden – mange flere end ellers, og det var engelske penge de fleste – smukke, blanke guldskillinger. Men eftersom pengene blev flere, blev alt dyrere, vi mærkede det på, hvad man bød os for vore får, vor uld og vore edderdun. Det gik så vidt, at vi fik over tusind kroner for et lam. Men skulle vi så købe noget af de fremmede igen, var det lige så dyrt. Det gik lige op, og der var ingen fordel ved det. Og det blev værre og værre. Til sidst kunne det slet ikke mere hjælpe at bruge penge, når man skulle handle: vi kunne lige så godt fylde lommen med sten. Når vi tog til Thorshavn, for de forslog lige éns. Så måtte vi til at bytte. Ting mod ting. Får mod værktøj og edderdun mod synåle, og det blev omtrent som i meget gamle dage.

Men det hørte vi af de fremmede søfolk, at i de store lande stod det rent galt til; dér kunne man heller ingen ting få for penge til sidst. Skomageren måtte bytte med bageren, når han ville have brød, og give ham skotøj i stedet. Folk, der havde været rige, blev fattige – sådan efterhånden, hvis de ikke sikrede sig i tide og fik ting, der kunne byttes bort, i stedet for

deres penge. Værst gik det embedsmændene; deres lønninger for et helt år slog til sidst næppe til for en dags føde, og det fortælles der, at de fleste gik fra deres embeder og blev håndværkere. Amtmanden her måtte leve af, hvad hans jord kunne yde ham, og vore præster har vi måttet føde selv. Man gav forskrivninger på alle mulige sager i stedet for penge, men det hændte, at folk gav forskrivning på det, de ikke ejede, og lov og ret var det småt med.

Og England, der sendte de mange penge ud i verden, blev et mægtigt og rigt land: dets flåde kom til at bestå af skibe så store som hele byer, og ingen anden stat kunne tage det op med det. Engelskmændene klippede det ene stykke væk efter det andet af de andre lande, men til sidst blev det dog disse for galt. Enkelt kunne intet land stå sig mod det, og så forenede alle de andre riger sig, og det kom til en stor verdenskrig.

Midt under dette hændte det imidlertid, at det kom ud, at England lavede sit guld selv, og nu tabte pengene deres sidste værdi. Staterne kunne ikke kræve skat op mere uden i form af naturalier, og overalt manglede det på embedsmænd. Krigen gik i stå af sig selv. Regeringerne gik fra roret, og der blev revolution og oprør over alt. Mange mennesker gik til grunde, og folkene indsatte selv regeringer, som de gjorde i Frankrig den gang, de henrettede deres konge. Men nu er der nok atter kommet ro, siden man fandt på de ny penge.

"De ny penge??" udbrød Erik forbavset.

"Ja. Det er sedler alt sammen. Vi forstår os ikke rigtig på det endnu, men det kan også være det samme: vi er nok i os selv og behøver ingen penge. For et halvt års tid siden kom der et skib herop, og der kom tre mænd i land, som fremviste deres

dokumenter og spurgte, om vi færinger ville slutte os til det ny rige, som de kaldte den skandinaviske republik. Og det forstod vi, at det var de nordiske riger, der nu styredes af en folkeforsamling under ét. Og eftersom vi altid havde hørt til Danmark, så var vi villige til at gå sammen med vore frænder, betale skat og sende en rigsdagsmand ned til det ny råd. Krig og værnepligt skulle ikke være mere, sagde de, men det har vi jo heller ikke kendt noget til før."

Erik og hans kammerater var overvældede af, hvad de hørte.

"Men pengene?" spurgte Erik atter.

"Ja, de hedder nu kvadratmeter og kvadratcentimeter i stedet for kroner og øre," svarede Matthias, "og så er der endda noget, der hedder kvadratmillimeter; det er det mindste. Jeg har her en seddel, som jeg forgangen fik i betaling for 10 får."

Han trak et stykke papir op af lommen og rakte det til Erik, som begærligt greb det.

Det lignede en gammel pengeseddel, men dets indskrift lød:

DE FORENEDE NORDISKE
GRUNDBESIDDERES BANK

anviser foreviseren af denne seddel

100 □ CENTIMETER NORMALJORD

J. Hansen – S. P. Berg

København 1913

Det ny betalingsmiddel var: *Jord*!

"Ganske rigtigt," sagde Matthias: "man betaler nuomstunder med jord, men eftersom jorden er forskellig frugtbar, så

beregnes den på lignende måde, som man i gamle dage beregnede hartkornet. For den seddel, man kun får et lille stykke god jord for, får man store strækninger sandjord, og hver gang man vil give jord til banken for at få sedler for den, skal den undersøges og vurderes. Det er alt, hvad vi ved heroppe."

Man hensynker i tavshed.

Endelig spørger Erik:

"Går der postskib til København mere?"

"Bevares vel – ja," siger Matthias – "for et par måneder siden blev farten sat i gang igen."

"Og hvad koster rejsen?"

"Omtrent ½ kvadratmeter, tror jeg."

"Hvilken værdi anslår De vor dæksbåd til?"

"Jeg kan ikke sige det så lige, for det er svært at regne med de ny penge. Men godt og vel en kvadratmeter tror jeg nok, den er værd."

Erik tænker lidt efter. Så henvender han sig til sine folk:

"Jeg er nu en fattig mand – lige så fattig som I, og vi har ikke midler til at komme herfra alle, med mindre vi skulle friste skæbnen og begive os på fart over Nordsøen med den lille dæksbåd. Vi har imidlertid ikke proviant, rejsen vil vare længe, og vi kan ikke bede disse bravo folk om at skænke os alt det, vi har brug for. Jeg vil derfor rette et spørgsmål til jer: vil I tillade mig at sælge båden og for den indvundne værdi rejse til København sammen med min hustru? Så snart det er gørligt, skal jeg komme og hente jer eller sende jer midler til at komme til mig. Jeg tænker, at I ved at tage del i øens arbejde vil kunne finde ophold her så længe."

"Ja, Gud bevare mig vel," siger Matthias, "den, som vil arbejde, kan komme frem alle vegne."

O'Kelly stryger sig om skægget: som den ældste af mandskabet svarer han først.

"Jeg for min part har ikke noget at betænke mig på: jeg siger, at vi måtte være nogle slemme kapuner, om vi ikke sagde: ja – tag båden, Deres Herlighed, den er Dem vel undt. Jeg tænker, I andre siger det samme?"

"Ja, ja!" råbtes der i kor.

"Tak, venner!" siger Erik, "jeg skal aldrig glemme jer det!" Og henvendt til Matthias spørger han:

"Når går postskibet til København?"

"Å – det går snart," svarer færingen; "om tre måneder tænker jeg."

"Av for Satan!" udbryder O'Kelly og kniber sig i låret.

"– Så kommer det hid fra København," vedbliver færingen uforstyrret, "og derpå går det til Island. På hjemturen lægger det til igen ved Thorshavn, og så vil De kunne komme med!"

Note 1:

Færingerne spiser helst det kød, der har hængt længst. Jo mere råddent, det er, jo bedre smager det dem. Frisk og magert kød anses for en meget simpel ret.

9

De sejlede ned gennem Øresund. Alle de gamle, kendte punkter viste sig for dem: den sjællandske kyst, grøn og forårsfrodig, udfoldede sig stykke efter stykke for deres blik, lig billederne i en bog.

Kronborg og sletten var de kommet forbi; – dér var Hveen med sine bratte skrænter og den hvide St. Ibs kirke; – dér inde til højre lå Rungsted og Hørsholm ... Vedbæk. Skovshoved ...

Men de havde ikke blik for det, hverken Erik eller hans hustru: det var kun et par trætte, udpinte mennesker, der gled fremad, det uvisse i møde ... hvad gemte fremtiden endnu til dem?

Endnu før de havde passeret Skovshoved, drejede skibet mod land. Det lagde til ved en ny havn, – en lang, mægtig stenmole, hvor et enkelt skib her og der lå fortøjet. Landgangsbroen blev hevet frem, passagererne gik fra borde ...

Dér stod de begge i deres færøske dragt – to udlændinge i deres egen fødeby.

Hvor skulle de vende sig, hvorhen skulle de gå? De var blottede for alt; Erik havde kun nogle få "kvadratcentimeter" i lommen; det var sagtens knapt nok til en nats ophold i et hotel.

Det var deres hensigt at henvende sig til "regeringen". På skibet havde de forhørt sig om denne og fået at vide, at regeringen ja, det var folkeforsamlingen, og folkeforsamlingen havde igen en formand og to næstformænd. Formanden var for tiden en svensker og hed *Velander*. Regeringskontorerne skulle ligge på den gamle Christiansborg Slotsplads.

De begav sig på vandring ind gennem byen, som de ikke mere kendte. Der var et utal af gader med ny navne, torve og pladser. Hovedgaden skulle strække sig lige til Ordrup, fortalte en forbigående, som de spurgte om vej.

Men den store by var øde og folketom. Hele steder stod tomme og ubeboede med ituslåede vinduer op gennem alle etager. På gaderne lå smuds- og grusdynger. Hvert øjeblik kom man til tomter af brændte huse, hvis rester som spøgelsesagtige skeletter strittede op mod forårshimlen.

En gammel mand gik foran dem samme vej som de. Erik indhentede ham og gav sig i snak med ham for at få noget nærmere om forholdene at vide.

"Ak ja, ak ja," sagde den gamle, "det har været en drøj tid for os alle. Den krig! De tusinder og atter tusinder af menneskeliv, den krævede – ja, de kan kun tælles i millionvis – over hele jorden. Og den store krise, da den rigeste mand ikke havde det brød, han skulle putte i sin mund. – Københavns bombardement og den store verdensrevolution! At et menneske kan opleve så meget! Her ligger nu over den halve by, ja mere endnu, øde. De fleste er tyet ud ad landet til ... Man kunne ikke tro andet, end at det var verdens yderste dag."

"Men nu?" spurgte Erik.

"Ja gudskelov," svarede den gamle, "nu synes der at være kommet ro. Det *kunne* jo ikke blive ved; det måtte få raset ud. Ingen ordentlige mennesker kunne stå sig ved det. Man vidste til sidst intet mere; der var ingen aviser, ingen blade, ingen jernbane eller skibe. Alt gik i stå; det var bare én forvirring og forstyrrelse alt sammen. Hvordan man kom ud af det igen, begriber jeg ikke den dag i dag. For der var jo ingen øvrighed,

og folk trak i skarevis gennem gaderne uden at vide, hvad de skulle; man kunne jo se, at skulle det blive sådan ved, stod hungersnøden for døren.

Men folk blev af sig selv enige om, at det måtte være forbi; man måtte have orden i sagerne igen; som det var, så var det bare til alles skade og ingens gavn. En af vores forrige rigsdagsmænd opfordrede os alle til at mødes på Fælleden og indsatte en midlertidig øvrighed, og det gjorde vi. Der var ikke én, der ikke mødte. Politi behøvedes ikke: vi var vort eget politi, for alle havde jo interesse af at lyde. Penge var der ingen af; vi havde bare tuskhandel og kunne ikke lønne embedsmænd på gammel vis, men vi forpligtede os til at holde dem, vi valgte til øvrighed, med føde og klæder, til de havde fået bragt orden i tingene.

Og som vi bar os ad, bar de sig ad over hele landet: det var mestendels de gamle rigsdagsmænd – for nu var der jo ikke mere Højre eller Venstre – der blev valgt. De kom sammen her i byen, og det første, de sørgede for, var at få jernbane og telegraf i gang igen. Snart erfarede vi, at i andre lande bar de sig ad ligesom vi – det lå i luften. Alle forbandede de krigen, for det var den, der var skyld i det hele – det andet var man nok kommet over.

Ja og så kom de ny penge. Det var nede i Tyskland – eller "Det forenede Germania", som det nu hedder – at de fandt på det, og alle andre efterlignede det hurtigt. Alle, som ejede jord, sluttede sig sammen, og vi fik endelig lavet en bank på ny – det er bare jord i stedet for guld og sølv, den nu er grundlagt på. I den sidste tid har staten taget sig af den, og den er under kontrol,

det vil sige: folkeforsamlingen ansætter alle embedsmænd ved den.

Nu er det da så, at den mand, der ejer megen jord, han er rig. Og alle vi andre, der ikke ejer jord eller – det forstår sig – jords værdi, vi er fattige. Ak ja. Rige og fattige – sådan vil det blive ved til verdens ende. Men det mærkes ikke som før; der er ikke så mange mennesker til mere, så der er nok at bestille og fortjene for alle.

Ja nu skal jeg denne vej … folkeforsamlingen? Jo, det er rigtigt, den er på gamle Christiansborg Plads i det forrige slot, de fik bygget op … De følger bare denne gade ned, så kommer de til gamle Gothersgade og så finder De nok vej. Farvel, farvel!"

De gik videre.

Alt var forandret, næppe til at kende igen. Gaderne var bygget helt om; kun hist og her kunne de kende en bygning fra gammel tid. De kom til en stor plads – det måtte være "Kongens Nytorv", eller hvad den nu hed. Og ved at spørge sig for kom de endelig til det gamle Christiansborg.

Folkeforsamlingens formand tog imod dem i et stort, lyst kontor – en af de tidligere slotssale. Han kendte ikke Erik, ja havde end aldrig hørt hans navn nævne.

"Det er mig, der har opdaget loven for grundstoffernes forvandling – med andre ord: kunsten at lave guld," sagde Erik.

"Så?" spurgte formanden, "jeg syntes, De sagde, at Deres navn var Poulsen."

Erik så forundret på ham.

"Og så vidt jeg ved, var det en englænder ved navn Welton, eller sligt, der kom med opdagelsen?"

"Hvorledes?" Erik blev bleg: "har nogen anden udgivet opdagelsen for sin?"

"Det forekommer mig så," svarede formanden, "men muligvis husker jeg fejl: det har ikke været så let at holde tankerne samlede i denne tid. Men i ethvert tilfælde blev en beretning om opdagelsen trykt: – det var en kemiker, der var ansat ved Englands hemmelige guldfabrik, som undveg og udgav en pjece om hele fremgangsmåden. Men allerede da havde guldet mistet så godt som al værdi, og krigen stod for døren: af den grund vakte beretningen ikke synderlig opsigt. Så vidt jeg erindrer, påstod imidlertid vedkommende englænder at være opdageren."

Erik støttede panden med begge håndflader og udbrød tungt:

"Også det!"

"Men hvorledes?" spurgte formanden; "De mener, at De er opdageren? Hvorfor er De da ikke kommet først?"

"Det er en lang og trist historie," svarede Erik; "har De tålmodighed til at høre mig?"

"Fortæl kun," sagde formanden, "en halv times tid har jeg i ethvert tilfælde til overs."

Erik fortalte – så kort og med så få ord som muligt.

Midt under fortællingen afbrød formanden ham:

"Å, det var *Dem*, der den gang købte de store ejendomme – der gik så mange rygter om, hvor De havde Deres rigdom fra. Ja, så kender jeg Dem alligevel."

Også om *Chemeia* mindedes han at have hørt og om købet af La Isla Verde. Mere og mere interesseret lyttede han til Eriks fortælling.

"Bliv kun ved, bliv kun ved!" sagde han flere gange, da Erik så op til uret, som viste, at allerede over en time var gået.

Erik sluttede sin beretning.

"Forunderligt!" sagde formanden halvt for sig selv, "og nu er De selv – som de fleste af os andre – en fattig mand?"

"Jeg ved ikke ret," svarede Erik, "– de store jordejendomme, jeg i sin tid købte? Skøder og bevisligheder er ganske vist ikke mere i mit eje? ..."

"Men selv om så var," vedblev formanden; – "det gør mig ondt at måtte oplyst Dem om det – men selv om De havde alle dokumenter i orden, ville ejendommene dog ikke mere være Deres."

"Hvorledes?" spurgte Erik.

"Det er ganske simpelt. Efter krigen og den store krise lå kolossale landstrækninger øde og herreløse. Ejerne var forsvundet – døde, omkommet, med al deres slægt. Og de ny stater (husk, der var ikke opkrævet skat i årevis) trængte til jord: for jord er jo guld. (I det hele taget er det nu alle staters mål at besidde megen ejendom for at kunne udstede papir på den). Der blev derfor over hele verden udsendt bekendtgørelser om, at ejerne til enhver stump jord inden en vis tidsfrist havde at fremstille sig og bevisliggøre deres ret. Denne frist er nu for længst udløbet, og jeg kan derfor forsikre Dem, at al den faste ejendom. De må have været i besiddelse af, nu tilhører de respektive stater. Som sagt – det gør mig ondt ..."

"Hvad vægt ligger der på det!" udbrød Erik – "det er dog ikke rigdom, jeg har efterstræbt."

"Så meget desto bedre," svarede formanden. "Kan jeg imidlertid på nogen måde være Dem til tjeneste, skal jeg gøre for Dem, hvad der står i min magt."

"Vi er jo nu blottede for det allernødvendigste," udbrød fru Poulsen, "og ved ikke, hvor vi skal vende os, når vi går her fra."

"Enhver, der vil arbejde, behøver i disse tider ikke at mangle noget," sagde formanden, "og kemikere er der netop overordentlig megen brug for. Der må nu daglig foretages så mange jordbundsanalyser, at det næppe kan overkommes. For en måneds tid siden blev der åbnet en ny analytisk station i Jylland, og vi har ikke polyteknikere til at besætte de halve pladser. De vil vise staten en tjeneste ved at overtage en assistentpost dér; lønnen er 10.000 kvadratcentimeter og fri bolig."

Fru Poulsens ansigt opklaredes; over Eriks ansigt gled et næppe mærkeligt smil:

"Vi vender tilbage til vort udgangspunkt," sagde han; "analytisk station eller glasværk – det kan omtrent komme ud på ét. Jeg tager i ethvert tilfælde mod tilbuddet med tak."

Formanden rakte ham hånden.

"Om en times tid skal Deres udnævnelse ligge færdig til Dem på kontoret for statsejendommene. De ønsker vel en måneds gage forud, kan jeg tænke?"

Slutning

Man skriver år 1923.

Verden er for længst kommet til ro efter den store krise. Som en mørk tordensky, der endnu skimtes fjernt i horisonten, mindes det uvejr, der rasede over landene. Men som græsset atter, friskt og frodigt, rejser sig efter uvejrets skyllende regn, lever menneskeheden op på ny til frejdigt, pulserende liv.

Der hviler noget af en morgenstunds friskhed og vækkelse over folkene. De militære byrder, der som et natligt mareridt knugede alle samfund til døde, den vældige ophobning af kapitaler på få hænder, den lammende overproduktion og frem for alt: den alt ødelæggende overbefolkning er borte – for en tid.

Man tager fat med fornyet kraft. Toldgrænsen mellem rigerne er borte, samkvemmet mellem folkeslagene antager en ny karakter. De forfaldne jernveje istandsættes og ny anlægges. Den ny bevægkraft: fotoelektriciteten, er blevet kullets medbejler: firmamentets sol, der stråler over alle lande, sætter maskinerne i gang.

Den verden, hvis hoved var guld og hvis livsbetingelse: folkeslag væbnet mod folkeslag, er sunket sammen … eksploderet ved sin egen indre spænding. En ny verden er opstået, løfterig og stor, for at tage fat, hvor den første slap … til om århundreder jorden atter nægter at give brød til de mange munde, til al ejendom atter er fordelt på de få hænder, til menneske rejser sig mod menneske for at kæmpe om jordlagenes vand og luftens ilt – – til alt atter er løbet tilbage i

det gamle spor til – – – mennesket lærer plantens store kunst: at omforme den uorganiske natur umiddelbart i organisk skikkelse, så at agerdyrkerens jord, det ny guld, mister sin værdi.

Ved den sydlige bred af Rønninge mose, netop på samme plet, hvor fordum glas- og porcelænsfabrikken lå, har staten opført den ny sydsjællandske kemiske station.

Den bestyres af en forstander, bistået af to assistenter.

Laboratorieforstanderen er en mand på de halvhundrede, men han ser ældre ud. Hans hår er hvidt; han fører sig underlig duknakket, og hans gang har noget træt, affældigt ved sig.

Han bebor med sin hustru en lille lejlighed i stationens nordvestlige fløj – efter eget ønske. Fra vinduet i dagligstuen har man vid udsigt over mosen, ved hvis yderste rand solen om sommeren forsvinder, mens himlen flammer i dybt rødt, bræmmet med guld. Rundt om til de andre sider, op ad bakkedraget, breder den tætte bøgeskov sig, lunende over det saftig-grønne engdrag, hvor kabbeleje og engblomme om foråret gulner grønsværen.

Hver aften, sommer og vinter, går forstanderen og hans hustru regelmæssigt deres tur op ad bakkerne, gennem skoven, og ud til en åben, højtliggende plet, hvorfra man ser solen gå ned. Ellers ser man dem aldrig udenfor stationen. Forstanderen leder selv alle analyser og er den hele dag beskæftiget i laboratoriet.

Ofte kommer rejsende til stationen, for forstanderen er en berømt kemiker; mange fremmede ønsker at se ham, og damerne beder ham skrive sit navn i deres albummer.

Han gør med et svagt smil, hvad de beder ham om, men ellers er han stille og svarer kun med få ord.

Som en kuriositet fortæller man, at forstanderen ikke en gang oppebærer så stor løn som sine assistenter. Han vil ikke have mere, end hvad der svarer til 800 kr. i de dage, da guldet endnu havde sit fulde værd som betalingsmiddel. Og da den ny højskole i København oprettedes i stedet for det universitet, der gik til grunde under krigen, og man tilbød ham posten som lærer i kemi, svarede han nej. Han takkede for æren, men ønskede at blive, hvor han var.

Kun ét besøg skal have bragt ham ud af den vanlige ligevægt: det var den gang en fremmed søkaptajn ved navn Szemsky, ledsaget af en gammel irsk ulk, som hed O'Kelly, kom til stationen og blev der et par dage. Da kom der liv over ham, og om aftenen strålede der lys ud fra forstanderboligen og der hørte brudstykker af lystig samtale.

Forstanderen fulgte selv sine gæster til den tæt ved liggende jernvejsstation, og man skal have set tårer i hans øjne, da han sagde:

"Hils de andre!"

Den store kemiker er tillige en stor rejsende, der på sit eget skib, den gang han flygtede for de daværende magthavere, kom til selve Sydpolen.

På grund af den store videnskabelige interesse, der knytter sig til denne opdagelse, har han udgivet en kort beskrivelse af sin rejse til polarlandet. Meteorologerne har allerede nøje undersøgt sagen, og de konstaterer, at netop det år – hverken før eller senere – var der sådanne is-, strøm- og varmeforhold

til stede, at en slig rejse var mulig. Nogle vil påstå, at et sådant tidspunkt periodisk vil vende tilbage, men ikke én gang i tusind år. Hvis man ikke finder ny midler til at sætte over isen, vil selve "Erik Poulsens Land" (således kalder geograferne pollandet) til da være lukket for menneskene.

Om det forholdsvis milde klima og det isfri hav ved Sydpolen har videnskabsmændene talt frem og tilbage; nogle mener, at det kun viste sig således under de særlig gunstige forhold, hvorunder Erik Poulsen nåede polarlandet, andre holder for, at dette altid ligger varmt og smilende bag den omgivende is. Man har allerede syv teorier, der skal forklare fænomenet.

Om "Guld og ære"

Forfatter: Otto M. Møller (1860-1898).
Org.udgave: *Guld og Ære. Roman.* Jens Møllers Forlag, Helsingør 1895. Denne udgave er baseret på førsteudgaven.
Redigeret af: Kim N. Jensen.

ISBN 978-87-7628-069-7
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-286-9 (Ølstykke 2013).

© 2024 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk